STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05794

FAR VEMEN ZING IKH MAYNE LIDER

Hayah Rahel Andres

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

חיה רחל אנדרעס

חיה רחל אנדרעס

פאר וועמען זינג איך מיינע לידער

אַן אריינפיר
און אָפּשאצונג פון שלום שטערן

איבערזעצונגען אויף ענגליש
פון יודל קאָהען

Copyright, 1979
by Chaya Rochel Andres
6439 Deloache
Dallas, Texas 75225

רעדאַקטירט פון דזשאַנעט קאָהען

געדרוקט פון
פאקולטי פרעס, ניו יארק

געווידמעט צו הערשלען,

צו מיינע דריי זין ראובן, דוב, נחום,

צו מיינע שניר: אמיליע און רות

און אלע מיינע אייניקלעך

אינהאלט

די לידער פון חיה רחל אַנדרעס —
אַן אָפּשאַצונג פון שלום שטערן 9
אַנערקענונגס־וואָרט............... 19
פּאָר וועמען זינג איך מיינע לידער............ 23
זיינען יאָרן געלאָפן............ 25

זכרונות פון דער אַלטער היים............ 27
ערב שבת אין דער היים............ 29
יוגנט דערינערונגען............ 31
ווינטער אין דער אלטער היים............ 33
דאָס יאיכל............ 35
ביים טייכל — ערשטער טאָג פּסח 1919טער יאָר.... 37
ביים זעלבן טייכל — 1975............ 38
מיין חלום............ 40
מיין מאַמעס וואָרט............ 41
ראש השנה צו תשליך............ 43
מיין מאַמעס טרער............ 45
מיין טאַטנס ירושה............ 47
געווען אַמאָל אַ שטעטל אויף יענער זייט ים......... 49

נאַטור לידער............ 53
דער אַלטער בוים............ 55
פרילינג 1953............ 56
מיין פלוימען בוים............ 58
דאָס פייגעלע............ 60

אַ פרילינג פרימאָרגן 62
פאַרפלאַנצט אַ בוים 64
פרילינג 65
באַגינען 67
אַ ליכטיגער פרימאָרגן 68

דער חורבן און ווייטער 69
גערדאַנקען 71
ליד מיינס 73
שטילע רייד 74
געטאָ העלד 75
די נאַגאַיקע 77
אייכמאַן 79
אין חלום, נאָך אונדזער חורבן 81
שוידער פון צוואַנציקסטן יאָרהונדערט 83
פסח — זמן חרותנו 86

סאָציאַלע לידער 89
שלום עליכם 91
פרימאָרגן 94
פרילינג און באַפרייונג 95
יונגע יחוסדיקע כלה־צעפּ 97
צווי ליאַלקעס 99
מיין פאַרלאַנג 101
יאָרן 102
זוניקער פרימאָרגן 103
צעשראָקן אויפן טעלעפאָן 104
האָפענונג צום נייעם יאָר 106

שטימונגס לידער 107
אין מיטן נאַכט 109
צו דיר. 111
מיין פרימאָרגן תּפילה. 112
קינדערשער אָרקעסטער. 113
דערמאָנסט זיך 115
אין אונדזער ספרים שאַף 117
מיינע קני 119
מיינע קנייטשן. 121
פאַרגאַנגענע יאָרן און טעג 123
מיין אומרויקע טרער 124
זאָג ניט דו ביסט אַלט 125
באַגינען 126
פרימאָרגן. 127
ניט פאַרלאָשענער פונק 129

ישראל און די צוקונפט פון אונדזער פאָלק. 131
טינט אויף פאַפּיר 133
מיין יידיש פאָלק. 134
אויף תּל־אביב גאַסן 136
אויף א שיף איבערן ים כּנרת. 138

פאַר זיי זינג איך מיינע לידער 141
מיין שיר השירים 143
אונדזער אייניקל טאַמי. 144
דזשיל. 146
מיין אייניקל ראדזשער לי. 147
מיין אייניקל מארק 148
רייטשל, אייניקל מיין יינגסטע. 149
ניט מער, ניט מער 151

* * * *

די לידער פון חיה רחל אַנדרעס
אין אָפּשאַצונג

אין מיין לייענען נאָכאַמאָל דאָס לידער בוך, „מיין טאטנס ירושה" פון דער באַגאַבטער דיכטערין, חיה רחל אַנדרעס, האָב איך אויפסניי זיך אַריינגעלעבט אין דער שטייגער וועלט פון אירע פּאָעטישע פאָלקס־מאָטיוון.

אין דער דערמאָנונג לעבט כסדר די בענקשאפט נאָך דעם לעבנס־אַרט פון אמאָל אין עבר־לים. זי ווייסט, אַז בלויז אין איר דמיון קען זיך אויפשטעלן דער פארלאָרן־געוואָרענער נעכטן, און זי באַמיט זיך, נישט צו פאַרלירן די פעדים וועלכע בינדן זי צוריק צום טרוים פון איר עבר.

די נאָגנדיקע בענקשאפט ציטערט אין אירע האַרציק־לירישע פערזן, וועלכע שילדערן איר געבוירן־שטעטל — די היים פון אירע קינדהייט און יוגנט יאָרן.

זי באקענט אונדז מיט א צאָל ערלעבע און הערלעבע געשטאלטן פון יענער שטייגער־סביבה. עס שטייט פאַר אירע אויגן טאַטע־מאַמע׳ס היים, מיטן ברודער און די שוועסטער.

זי האָט פארהיט אין זכרון די הייליקע און הערלעבע שיינקייט פון שבת־יום טוב טעג. די וואָך מיט איר נויט — און פרנסה־יאָך, איז גרינגער געוועהן דורכצוטראָגן, ווייל דער שבת האָט מיט זיין הייליקן פונק דערהויבן אויך דעם ערב־שבת, דעם פרייטיק, ווען מען הייבט אָן אַריינברענגען אין שטוב דעם שבת־קודש:

שוין וואסער פון פלומפ אָנגעטראָגן,
די דילן געוואשן, ווי וואקס אזוי געל,
שוין טשאָלנט אין אויוון, אין הייסן, פארוקט —
ס׳איז שבת כמעט ביי דער שוועל.

די מאמע אין שייטל, ווי די שכינה זי שיינט,
דאָס גרוי דעם שבת׳דיקן פארטעך איז פרעמד
דער טאַטע מיט שיך־וואַקס די שיך שוין באַשמירט,
זיין גרייז־גראָע באָרד אין צווי עקן צעקעמט."

(„ערב שבת אין דער היים")

די טרער קוועלט אין דער בענקשאַפט פון איר האַרץ. די ניגונים פון זמירות פאַרקלינגען די שטוב און די שבת׳דיקע מאכלים זיינען געשמאַק צום גומען. וואָס ווייטער אין יאָרן פון יענער דערהויבנקייט, אַלץ נעענטער אין דער בענקשאַפט איז געוואָרן דער שבת־קודש, וואָס האָט היימיש און ליב געהאַלטן דעם טראַדיציאָנעלן לעבנס־סדר:

ווי ליב איז געווען דאָס לעבן,
שבת קומט דאָך באַלד אָן: —
דער קידוש, די זמירות,
דער טשאָלנט אין אויוון,
און גאָט דער אַלמעכטיקער
היט פון אויבן.

„יה רבון עלם״ — מיר זינגען צוזאַמען
מלאָכים שוועבן אַרום אונדזער טיש
עס בענקט מיין האַרץ
און אַ טרער איך פאַרוויש.״

(„ווינטער אין דער אַלטער היים״)

און ווען דער פאַרהערלעכער שבת־קודש נייגט זיך צו פאַרנאַכט און די לעצטע רויז׳ע שיין שווימט אין פויזענדיקע, טונקעלע שאָטנס, פלאַטערט דער אומעט אין איר יונג האַרץ, ווייל זי באַגערט, אַז די הייליקייט פון שבת זאָל אַזוי גיך ניט פאַרגיין: —

עס צאַנקט נאָך דאָס ליכטל,
דאָס פאַראומערטע קנייטל,
ס׳פאַרגייט שוין הייליקע שבת־רו
און פאַרטונקלט ווערט דאָס דינע פלעמל.״

(„יוגנט דערינערונגען״)

חיה רחל, די געפּילפּולע דיכטערן, מישט כסדר צוריק די טעג פון איר לעבן. זי באַשרייבט דאָס דחקות אין הויז: „גאַנצע זעקס טעג וועט מען ווידער נאָכ׳ן שבת בענקען.״ דערווייל ציט זיך אויס די לאַנגע וואָך מיט דער שווערער נויט, ווי דער ביטערער געראַנגל פאַר׳ן שטיקל ברויט; און ווי עס איז אין דער וואָך, ווען מען פּראַוועט די אָרימע סעודה פון ברויט מיט אַ שטיקל הערינג. — דאָך שילדערט זי אויך אָט דאָס אָרימע לעבן, ווי אַן אידיליש בילד.

פאַרוואָס אַזוי? ווייל ווי שווער דאָס ביסל פּרנסה איז אָנגעקומען, איז מען געווען צוזאַמען מיט טאַטע־מאַמע, ברודער און די שוועסטערלעך. געווען טאַקע אַן אָרימע היים, אָבער אַ האַרציקע היים, וואו די ליבשאַפט האָט אַלעמען אַרומגענומען. חיה רחל אַנדרעס איז אַ דיכטערין, וואָס געהערט צו דער פּלעיאַדע פּאָעטן וואָס אַנטפּלעקט אירע עמאָציעס און בענקענדיקע טרוימען אין ריינרידיקע לידער לויטן שטייגער פון זינגעוודיק־דערציילערישן רייד־לשון פון פאָלק.

פון אַ צאָל פון אירע וואָרט־געמעלן ליכטיקן אַרויס די געשטאַלטן פון טאַטע־מאַמע. דאָס שטעטל איז פאַרטיליקט, אָבער זי געדענקט און זעט די טרערן: —

דו זעסט מיין אַלטן טאַטן
פאַרהילט אין ווייסן קיטל.
און צאַרט דו גלעטסט
מיין מאַמעס מילד צעקנייטשט פּנים.

אָט פלעכסטו בלויע שלייפן
אין געדיכטע שוועסטער צעפּ . . .

(„ליד מייוס")

חיה רחל אַנדרעס, וואָס איז אַזוי טיף איינגעוואָקסן אין דער טראַדיציאָנעלער, היימישער שטעטל־סביבה, איז פריש ביי איר די וויטיקדיקע איבערלעבונגען, ווי מען האָט זיך אָט גאָרניט לאַנג אַרויסגעריסן פונעם באָדן פון איר נעבטיקייט. אָבער אויף קיין איין טאָג האָט זי נישט געפילט אַז זי איז גייסטיק אָפּגעריסן פון אירע איבערלעבענישן פון אַמאָל אין דער היימישער היים פון טאַטע־מאַמע.

דעריבער איז זי אַזוי טיף אויפגעטרייסלט פון דעם אומגליק, וואָס האָט געטראָפן אונדזער פאָלק. — פאַרוויסטיקט איז געוואָרן דאָס שטעטל און פאַרטיליקט זיינען געוואָרן אירע נאָענטסטע און טייערסטע.

די האַרץ פון דער דיכטערין איז אַ לאָגל טרערן. די טרער פון צער ציטערט אין די ווערטער. דאָס זיינען קינות, וואָס קלאָגן אויפן גורלדיקן גאַנג פון יידישע דורות, וואָס אין משך פון טויזנטער יאָרן זיינען זיי אויף קידוש־השם. דער פיין פון אונדזער מאַרטיראָלאָגיע האָט זיך אַריינגעשאַרפט אין געמיט פון דער טאַלאַנטירטער

דיכטערין חיה רחל אַנדרעס, און דער שטאַרקסטער אויסדרוק פון איר צער איז דאָס ליד „בענקשאָפט״. עס איז אין נוסח פון די פיטנים־מקוננים וואָס וויינען אויפן בראָך פון אונדזער פאָלק און פארגעסן קיינמאָל ניט אונדזערע גבורים און קדושים: —

זאָגט נאָר מיר, ביימעלעך
נאָענטע ביים ראנד,
וואו זיינען די הענט
אייך האָבן פאַרפלאַנצט?

זאָג נאָר מיר וואַסערל
קלאָר ווי קרישטאָל,
בענקסטו נאָך יידן
פון „תשליך" אמאָל?

ווער טרעט אויף אייך, גרעזעלעך,
דאָ ביי דעם ברעג,
ווער זינגט אייך איצט לידער
פון ליבשאפט אין וועג? . . .

ווער ציילט איצט די שטיינדלעך
פארוואָקסן מיט מאָך?
ווער חלומט חלומות
ביי אייך אויף דער וואָך?

קומען נאָך יידישע מיידלעך צוג׳יין
מיט פארפלאָכטענע צעפ?
קומען צום וואַסערל מיט פעקלעך
וועש אין די טעפ?

זאָגט־זשע מיר, ביימעלעך,
נאָענטע ביים ראנד,
ווו זיינען די הענט
וואָס אייך האָבן פאַרפלאַנצט? . . .

(„בענקשאפט")

חיה רחל אַנדרעס איז נישט פילזשאַנערדיק. דאָך זיינען א צאָל לידער דאָס געוועב פון פארשיידנאַרטיקע מאָטיוון.

אין לייכטער איראָניע באשרייבט זי דעם געוויינלעכן גאַנג פון די יאָרן אויף דער עלטער. דאָס געביין איז שלאַבעריק און ער קען מער נישט אויספירן דעם באַגער פון באוועגן זיך פריי, ווי אמאָל. עס איז דער אופן פון פרואוון באַהאַלטן די ווייטיקן, וואָס שטעכן דורך אלע גלידער: —

אין יאָרן יונג־קינדיש — שטיפעריש,
בויגן פלעגן מיינע קני זיך אין געלאָף . . .
האָט אמאָל געהערט גאָר ווער,
אז די קני וועלן בויגן זיך ניט מער?"

(„מיינע קני")

דאָס נעמלעכע איז מיט די אויגן. זיי זיינען מיט בעלמען פאַרצויגן, און די ראיה טונקלט, אויך דאָס געהער איז קאַליע. זי הערט נישט אזוי קלאָר דעם קלאנג פון רייד, אָבער ווייסט, אז די יסורים פון דער וועלט זיינען אַרום איר. אָבער פילנדיק האַרץ הערט דאָס געקלאַנג פון די ליידנדיקע פון אַלע אונטערדריקטע און געפייניקטע: —

הערסט דאָס גערויש ניט מער,
ניט דעם גרויסן טומל,
ניט געוויין פון קינדער
אין פאַרקראַמפטן הונגער,
ניט געיאָמער פון א מאַמען,
פון פארלירן איר איינאיינציקן זון
אין פארוויסטונג פון מלחמה.

(„מיינע קני")

מען דערפילט, אַז אָט דעם צער פון דעם הונגעריקן, הערט זי און זי ליידט מיט די ליידנדיקע. אויף א דירעקטן אופן דערציילט זי וועגן איר אייניקל רייטשל. זי וויל אז זי זאָל פאַרנעמען אָט דעם פיין פון די וואָס ראַנגלען זיך אין דער נויט און שטייען אין קאמף מיט די געוועלטיקע. זי פילט אז איר אייניקל דאַרף וויסן, אַז אַרום איר איז פאַראַן א וועלט מיט מענטשן, וואָס זיינען אין דערנידער און זיינען ווי זאַמד־שטויב אונטער די טריט פון געוועלטיקער און רייכע האַרן. זי שילדערט דאָס בילד פון אָרעמע געסלעך: —

דאָרט אין בלאָטיק נאָסע געסלעך,
אויף די שוועלן ביי די הייזער,
שטאַרען הונגעריקע אויגן —
הענטלעך דאַרע, אָן בזיון,
בעטן ברויט פון טוכלער נאָרע.

זיי, די קינדער, ניט באַשערט איז
פון ערד די זאַפטן צום געניסן,
ליגן זיי פאַרהוגערט און באַליידיקט,
און אונדז, קינד מיינס,
פלאָגט אַזוי סיגעוויסן . . .

(„רייטשל״)

דער געבוי פון חיה רחל׳ס ליד איז אין דעם געוויינלעכן און פּאָעטישן סטיל פון די פאָלקס־דיכטער, וואָס זייער ליד איז אויסגעוואַרעמט געוואָרן אין דעם בענקענדיקן טרוים פון פאָלקס געמיט. דאָס זיינען טרערן פון פרייד און פון טרויער, וואָס זיי האָבן אין זיך אריינגעזאַפּט.

די לידער פון דער מיט טאַלאַנט־געבענטשטער דיכטערין חיה רחל אַנדרעס פאַרמאָגן אין זיך שוין דעם ציטערדיקן און געלייטערטן קלאַנג פון דער עכטער לירישער פאָלקס־דיכטונג. אין אַ היפּש ביסל לידער ווייזט זי אַרויס קינסטלערישע געניטשאַפט. זי קאָנטראָלירט די ווערטער, וועלכע זי פּאַסט אַריין אין דער סטרוקטור פון איר ליד. אַ מוסטער פאַר אַזאַ פּאָעטישער דערגרייכונג איז דאָס ליד, „מיין חלום,״ צמצום פון וואָרט און כמעט יעדעס וואָרט איז אַ בילד, מוזיקאַלישע פערזן, וואָס איר ריטם איז די מעלאָדיע פון געזאַנג. עס וואָלט שוין לאַנג צייט געווען, אַז אויף דער ליד זאָל זיך אַרומקוקן אַ יידישער קאָמפּאָזיטאָר און אַריינברענגען דאָס ליד אין פאָלק: —

אַ שאַפע, אַ בעטל,
אַ טיש און אַ באַנק,
שווימען אויף פון אויבן
פון טיף אין געדאַנק.

אַ פאַרטעך, אַ רעקל,
אַ קאַפּטאַן, אַ שאַל,

15

טאַנצן אינאײנעם
א רונדן קאַדריל.

אינמיטן כלי־זמרים,
מיט סענדער, דעם באַס,
שפּילן א ניגון,
אַליין אים פאַרפאַסט.

און דווקא אויך איך,
צוזאַמען מיט זיי,
אין א קלייד אַזאַ לאַנגן,
א ווייסן, ווי שניי.

איך טאַנץ און איך שפּרינג,
דעם אַטעם כ'פארצי . . .
ביז אויפגעוועקט האָט מיר
די קעלט אינדערפרי . . .

אוי, א שאָד! א שאָד!
נאָך טאַנצן איך וויל, צוזאַמען מיט זיי,
אינ'ם קלייד, אינ'ם לאַנגן,
אינ'ם ווייסן ווי שניי . . .

(„מיין חלום")

איצט ווידער געלייענט אייניקע מאָל, חיה רחל אַנדרעס' לידער. אירע איבערלעבונגען און שטימונגען אין פּאָעטישער פאָרם, האָבן מיך אַריינגעפירט אין איר וועלט פון געפיל און געדאַנק. דער קלאַנג און דאָס בילד אין אירע פערזן זיינען פריש און אָנרעגנדיק, און דאָס באַשטעטיקט די עכטקייט פון איר טאַלאַנט.

די דיכטרין, חיה רחל אַנדרעס האָט מצליח געווען, אז אירע לידער זאָלן מיט אייניקע יאָר צוריק פאָרגעשטעלט ווערן אין דער ווערסיע אין עברית, אין דער אויסגעצייכנטער איבערזעצונג פון דער ישראל דיכטערין, אסתר זאַמעצקי. איצטער וועט דער ענגלישער לייענער זיך באַקענען מיט איר פּאָעזיע אין ענגליש, אין דער לירישער און קלאַנגפולער איבערזעצונג פון יודל קאָהען. יודל קאָהען איז א געטרייער און געניטער איבערזעצער. ער האָט באוויזן צו פארהיטן די בילדלעכקייט, דעם ליריזם און דעם ריטם פון אירע עמאָציאָנעלע און אין טרוים־אויסגעבענקטע פערזן.

איך האַלט, אַז חיה רחל אַנדרעס׳ לידער נויטיקן זיך ניט אין קיין הקדמה, מחמת זי פאַרמאָגט אין זיך דעם לעבעדיקן רויש פון דעם עכטן פּאָעטישן פאָלקס־ליד.

איר ליד עפנט די טיר צו דער אייגנאַרט פון יידישן לעבן פון שטעטל פון פאַר זיין פאַרוויסטיקט ווערן דורך די נאַצי־דייטשישע חיות רעות. גלייכצייטיק הערן מיר דאָס דורכגעטרערטע געבעט וואָס זי מורמלט ווי א תפילת שחרית, אַז דער שלום, ווי דער ליכטיקער טוי, זאָל נידערן אויף די געצעלטן פון ישראל. מיט שלוה זאָל באַגליקט ווערן דאָס אויפסניי געאַרבעטע, פון דורות באַגערטע ערד, פון יידן אומעטום.

מיר מורמלען צוזאַמען די הייליקע תפילות פון בענקשאַפט, אַז דער פרידן זאָל בקרוב רוען און דורך אונדזער בלוט און טרערן זאָל שלום אַרומנעמען דאָס געהייליקט לאַנד ישראל:

ליכטיק בלויער ים כנרת,
איך זינג מיין ליד צו דיר,
מיין ליד פון אומרו,
מיין ליד פון פרייד —
פון הארץ וואָס בענקט,
ציטערט און האָפט
אויף דער געבענטשטער שעה
צו שלום רו . . .

(„ים כנרת״)

אין דעם פרילינג, 1977, נומער „זאַמלונגען״ איז אָפּגעדרוקט חיה רחל אַנדרעס׳ ליד „פאַר וועמען זינג איך מיינע לידער?״ חיה רחל אַנדרעס, וואָס ווייטיקט אויס אירע איבערלעבענישן אין רירנדיקע, פאָלקסטימלעכע פערזן, וויל אַז אירע לידער זאָלן געלייענט ווערן. דאָס איז דער באַגער פון יעדן דיכטער, אַז דאָס ליד זאָל דערגרייכן דעם לייענער, וואָס זאָל אין ליד דערפילן דעם ציטער פון די אייגענע געפילן. מיט אָט דעם פיינלעכן געפיל ראַנגלט זיך כמעט יעדער פּאָעט.

שווער איז פאַר מיר, ווי פאַר אונדז אַלעמען, געפינען דאָס וואָרט וואָס זאָל מילדערן דעם ווייטיק פון בענקשאַפט און טרויער. זי געפינט אָבער פאָרט די שליחות פון איר ליד, — דאָס איז, צו היילן היטן דעם לדור דורות ליכטיקן אָנדענק פון פאַרטיליקטע

מיליאָנען יידן. זיי האָבן זיך מטהר געווען אין אייגענעם בלוט. זיי האָבן גייסטרייכער געמאַכט די וועלט מיט זייערע מעשים. הייליק איז זייער צושטייער צום המשך פון אונדזער לעבן. איז פאַר זיי צינדט זי דעם נר תמיד אין אירע לידער:

טאָכטער, שוועסטער, יידישע!
פון קדושים לעבנס פּאַרטיליקטע,
געגעבן דער וועלט א צוגאָב,
פאַר דיין אָפּשטאַם דאָך האָסטו:
דעם אָפּשטאַם פאַר יידישן קיום . . .
פאַר זיי זינגסטו דיינע לידער,
זינג זיי, זינג זיי ווידער,
דיינע האַרציק־יידישע לידער!

(„פאַר וועמען זינג איך מיינע לידער?")

חיה רחל אַנדרעס' לידער, שטילע, האַרציקע, זיינען א געשאַנק פון אן עכטער, געפילפולער דיכטערין, מיט אן אייגענעם פּאָעטישן טאָן, וואָס וועט זיכער פאַרדינען די פרייד און אַנערקענונג מצד דעם ענגלישן לייענער. און איך שיק איר די ברכה, אַז זי זאָל זוכה זיין צו זען דעם נחת פון פרייד אין ישראל, און אויך, אַז עס זאָל איינגעשטעלט ווערן אַזאַ וועלט פון גערעכט און גוט, אַז זעט, פרייהייט און פרידן זאָל הערשן איבער דער וועלט, טאַקע ווי זי אליין בענקט נאָך דעם דאָזיקן גרויסן אויסגעטרוימטן טאָג:

איך וואָלט וועלן נאָך דערלעבן,
זען אין מיינע רייפע יאָרן,
ניט מער פאַרהונגערטע, נאַר זאַטע,
אין יעדער היים, אין יעדער כאַטע.

(„רייטשל")

— שלום שטערן*

****

* שלום שטערן איז אן אנערקענטער קאַנאַדער יידישער פּאָעט און ליטעראַרישער קריטיקער, וועלכער איז פּרעמירט געוואָרן פון דער קאַנאַדער רעגירונג. זיינע עפּישע פּאָעמען און לידער זיינען איבערזעצט געוואָרן אויף איברית, ענגליש און פראַנצויזיש.

אַנערקענונגס-וואָרט

מיין לויב געזאנג פאר אנערקענונג און אחריות צו מיינע איבערגעבענע איבערזעצער, יודל קאָהען, און רעדאקטאָר, דזשאנעט קאָהען.

זייערביידנס דערמוטיקונג און אומדערמידליכע ארבעט פֿאר דער איבערזעצונג פון מיינע לידער האָט מיר געשטאַרקט און געגעבן מוט פאָרצוזעצן, און מיט האָפענונג, אַרויסצוגעבן דאָס בוך איןביידע שפּראכן, אין יידיש און ענגליש.

מיין האַרציגע דאַנקבארקייט וויל איך אויך אויסדריקן דעם הויך־אנערקענטן קריטיקער און פּאָעט שלום שטערן, וועלכער האָט זיך אזוי טיף אריינגעטראכט אין מיין שאפן און האָט מיך דערהויבן אין זיין הקדמה צו דעם געפיל פון ווייטער פאָרצוזעצן מיין באשיידענעם אויסדרוק אין מיין פאָלקס ליד.

— חיה רחל אַנדרעס

פאר וועמען זינג איך
מיינע לידער

פאַר וועמען זינג איך מיינע לידער?

(הערשלען צו זיין 10־טן יאָרצייט, דעם 5־טן אויגוסט, 1976)

פאר וועמען זינג איך מיינע לידער?
וועמען גייען זיי גאָר אָן?
צוואָס אויפוועקן די נאָגונג ווידער,
אין בענקען אייביקן נאָר זיין פארטאָן?

עס וויל מיין האַרץ
זיך ניט איינשטילן,
זי צופּט לעבנס־שטיקער
פון מיר אויס, —
דער צער אין מיר איז אזוי גרויס.

פארשטיינערט ווערט מיין הארץ,
ווי קען דאָס בלוט
דורך אָדערן נאָך פליסן
ווען עס פּלאָגט אין מיר אזוי ס׳געוויסן?

איך לעב, — און האלט אויגן מיינע אָפן,
איך קוק צו וועלט, —
צו איר שווידערלעכן פייער,
אין פארלוסט דעם וויסטן.

באצאָלט האָבן מיינע טאַטע־מאַמע,
שוועסטערלעך און ברודער,
אזוי טייער! . . .
און איך, די איינציקע
בין לעבן גאָר געבליבן.

דו זאָגסט ארויס דאָס צעווייטיקט וואָרט;
— „אזוי באשערט, — אזוי באשערט.״
און מיט אַזאַ פארמשפט וואָרט,
ווי קען איך אייביק זיין גענערט.

טאָכטער, שוועסטער יידישע!,
פון קדושים — לעבנס־פּאַרטיליקטע,
געגעבן דער וועלט א צוגאָב
פאר דיין אָפּשטאם דאָך האָסטו; —
דעם אָפּשטאָם פאַר יידישן קיום,
המשך פאַר דורות־גאַנג יידיש בלוט.

פאר זיי — פאר זיי זינגסטו דיינע לידער.
זינג זיי ווידער,
זינג זיי — זינג זיי ווידער,
דיינע הארציקע — יידישע לידער! . . .

****

זיינען יאָרן געלאָפן

זיינען יאָרן געלאָפן, אייביקער שטראָם,
דאָס לעבן האָט דיך באַהאַוונט; —
סיי האָסטו געזונגען
סיי געמאַכט האָסט אַ גראַם,
סיי אויף אייגענעם אופן געדאַוונט . . .

צי פאַרפאַסט האָסטו לידער,
פון אומעט, — — — פון פרייד,
צי געשפּילט האָסט מיט קינדער
סיי געמאַכט האָסטו קירצער
צי לענגער דיין קלייד? — — —

יאָרן לאַנגע, אָפּטמאָל פאַרדריסלעכע,
פאַררעכנט האָסט זיי פאַר גוט,
זיינען ווינטערס און זומערס
געגאַנגען פאַרביי
אין ליכטיקן מוט.

זינגסטו איצט לידער,
ווידער פון צייטן אַמאָליקע,
פון ליבשאַפט, פון אייביקער,
טיפער פאַרוואָרצלטער
פון וואַבעדיקייט טעגלעכער.

זינגסטו ווידער די לידער
פון צייטן אַמאָליקע,
פון „אַני מאַמינ׳ס בביאת המשיח״
און האָפענונגען ליכטיקע? — — —

זינגסטו ווידער די לידער
פון שבתים און „זמירות״ צעזונגענע,
פון ימים־טובים פאַרהיילקטע
מיט התמדה געדאַוונטע.

דערמאָנסט ווידער און ווידער
די שמונה עשרה׳ס אויסגעשטאַנענע,
אויף נסים זיך אייביק געוווּנטשענע,
און דו פרעגסט איצט אין לידער,
אין צייטן היינט וועלטלעכע: — — —

די גאָרע וועלט איז אין קידער־ווידער,
ווו? — ווען? — קענען גילטן נסים פאַרהייליקטע?
ווען גופים פאַרהונגערט — פאַר׳חלש׳טע,
אין וועלט א צערודערטע
אין בלוט צעקאַליעטשעטע.

וועט ווען קומען אַ צייט,
פון נאָענט, צי פון ווייט?
ווען מענטש וועט פאַרזאָרגט זיין
מיט ברויט?
ווען וועט מענטש זיין רואיק און זאַט?
ווען וועט קומען דער אויסלייזער, דער שליח —
דער וועלט׳ס אויסגעבענקטער „משיח?״.

* * * *

זכרונות פון

דער אלטער היים

ערב שבת אין דער היים

שוין וואַסער פון פלומפּ אין שטוב אָנגעטראָגן,
שוין טשאָלנט אין אויוון פאַררוקט
דילן צעוואַשן, ווי וואַקס אַזוי געל,
ס׳איז שבת כמעט שוין ביים שוועל.

מיט טישטעך ווייסן
פאַרשפּרייט איז דער טיש,
לייכטער שוין צעשייערט
ניט פאַרפעלט נאָך א גלאַנץ — נאָך אַ וויש!

געפלאָכטענע חלה אויף קידוש,
מיט שבת־סערוועטל פאַרדעקט
און די פיש שטאַרק געפעפערט,
האָבן די שטוב פאַרשמעקט.

מיין מאַמע אין שייטל, ווי די שכינה זי שיינט!
פאַרהייליקט אין שבת׳דיקן פאַרטעך באַנייט!,
דער טאַטע, מיט שוכוואַקס די שיך ער באַשמירט,
זיין גרייז־גרויע באָרד אין צוויי עקן צעפירט . . .

שוין קינדערשע קעפּלעך צעצוואָגן
פאַרקעמט און פאַרפלאָכטן,
אין איין ווינקל די קאַץ דאָס נעזל זיך וואַשט,
מיט צינגל באַלעקט . . .

געווען איז אַפילו דער דרויסן
פאַרהילט אַזוי הייליק אין פּראַכט!
שבת האָט רו
צו יידישע הערצער געבראַכט. — —

ווי וויניק פון לעבן פאַרלאַנגט; —
זיך באַנוגנט מיט שבת׳דיק רו נאָר אַ ביסל,
מיט לויב געזאַנגען און „זמירות״
פאַר זיין ליבן געשאַנק — — —
פאַר אַ ביסעלע גרויפּן אין שיסל . . .

שוין וואַסער פון פלומפ
אין שטוב אָנגעטראָגן,
שוין טשאָלנט אין אויוון אין הייסן פאַררוקט,
דילן צעוואַשן, ווי וואַקס אַזוי געל,
ס׳איז שבת כמעט שוין ביים שוועל! . . .

ווי קלאר עס צעשפיגלט זיך
דאָס בילד פאַר די אויגן; —
צעדריקט ווערט דאָס האַרץ אין פאַרקלעם.
ס׳האָט אַ בלוטיקער שונא
דעם פאָרהאַנג פאַרצויגן,
צום יידיש באַשיידענעם לעבנס פאַרנעם . ..

****

יוגנט דערינערונגען

עס צאַנקט נאָך דאָס ליכטל,
פאַראומערטע קנייטל,
ס׳פאַרגייט שוין הייליקע שבת רו,
פאַרטונקלט ווערט דאָס דינע פלעמל . . .

דאָס ליכטל אין צאַנקען
וואָכעדיקייט זאָגט אָן,
און מיין האַרץ פאַרדריקט אַ בענקשאַפט
צו די יאָרן פון לאַנג אָן.

אָט צעבליצט זיך פאַר די אויגן
אַ שבת נאָך הבדלה; —
דער טאַטע בענטשט און גלעט — —
צו אונדז קינדער אזוי ליבלעך ער רעדט: —

„אַ גוטע וואָך, קינדערלעך!״
זיין שבת׳דיקע קאַפּאָטע ער טוט אויס, — — — —
און אין מיין האַרצן איצט,
הייסע בלוט גיט זודיק אַ שטויס . . .

אָט קומען צוזאַמען חברים,
מ׳צינדט אָן דאָס וואָכעדיק לעמפּל,
און מ׳מאַכט לכבוד שבת־צונאַכט,
אין „זעקס־און זעכציק״ אַ קערטל.

און אָט בין איך מיט חברים.
אַ ווינטער־שבת אויף שפּאַציר; —
עס סקריפּעט פאַרפרוירענער שניי,
אונטער אויסגעבעטע גומענע קאַלאָשן. — — — —

ווינטער־שבת אומפאַרגעסלעכער!
דיין יוגנט פונק איז ניט פאַרלאָשן . . .

די באַקן רויט, יוגנט גליט,
דער נאָז ציט פּראָסטיק לופט
אין זיך אריין, — — —
און ס׳איז דיר וואַרעם גאָר
אין זילבער־פּראַסטיק זון־צעשיין . . .

און אָט, אין מיין וויזיע זיך באַווייזט
מיין ליבע מומע באַשע־ריווע,
פאַר מיר הענטשקעלעך זי שטריקט,
און אַ שאַליקל פון שעפּסן וואָל.
אָ! דערינערונגען גליקלעכע אָן צאָל!
ווי פאַרשטילט מען דאָס פאַרקלעמטע,
דאָס הייס פלאַמיקע נאָגן?
ווי קען מען אין ווערטער,
טיפע בענקשאַפט אַרויסזאָגן? — — —

ווי אומרואיק און בלייך
דו צאַנקסט, מיין ליבט,
פאַראייביק איך, פארשטעמפּל און פאַריכט,
דאָס ליבסטע וואָס קומט מער ניט צוריק . ..

****

ווינטער אין דער אַלטער היים

אין בענקשאַפט

אַן אָוונט אין דער היים ווינטערצייט,
ווי בערן פאַרפרוירן די פענצטער,
די לאָדן זיינען שוין צו —
עס באַקט זיך אין אויוון קאַרטאָפל
צעשניטן האָט די מאָמע אַ הערינג דערצו.

„וואַרעמט זיך קינדער ביים אויוון,
טיי אין קעסל שוין זידט,
קאַרטאָפליעס מיט הערינג די סעודה,
און קאָרענער־ראָזאָווע ברויט. — — —

„מאַכט אַ ברכה , ליבע קינדער,
לויבט די פרי, די גוטע, פון דער ערד,
גיט אָפּ שבח צום בורא־עולם,
זיין חסד אונדז איז באַשערט.״

און אין אויוון דאָס פייער צעקנאַקט זיך,
צעזשאַרעט, רויט שוין די קוילן,
קאַרטאָפליעס פאַרברוינט אינ׳ם אַש
און מאַמע וועט סעודה די גוטע צעטיילן.

אזוי ווייניק פון לעבן פאַרלאַנגט,
אַ יום טוב, אַן עכטער,
מיט הערינג און קאַרטאָפל,
און אַ דאַנק דיר גאָט, אונדזער גערעכטער! . . .

ווי ליב איז געווען דאָס לעבן,
שבת קומט דאָך באַלד אָן!
דער קדוש, די זמירות,
דער טשאָלנט אין אויוון,
און אַלמעכטיקער גאָט אויבן אָן! . . . — — — —

,,יה רבון עלם׳׳ מיר זינגען צוזאַמען,
מלאָכים שוועבן אַרום אונדזער טיש,
עס בענקט מיין הארץ,
און אַ טרער פון אויג איך פאַרוויש.

****

דאָס יאַיכל

אויף ליימענער פּליטע
קאָכט זיך אַ יאַיכל,
פון גערגל, פּופּיק
און פון פיסלעך אַ מאכל.

אַ יאַיכל מיט ציבעלע, מערן
מיט פעפער און זאַלץ,
מיט בולבע און גרויפּן,
ווי פאַרפּרעגלט מיט שמאַלץ.

אַ סעודה ווי הייליקער יום טוב דערהויבן,
גלייכן צו דעם קען זיך קיינער.
צעעפנטע ליכטיקע, אָפענע אויגן,
עס וואַרטן געדולדיקע קינדערשע ציינער.

שוין טעלער צעשטעלט,
ברויט אויך צעטיילט,
און מאָטיע דער טויבער, — —
אַ מעשה דערציילט;
„געווען איז א פּרוש, אַ בחור אַן אַלטער,
זיין גאנץ לעבן געהונגערט,
אין אמונה, עקשנות, אין קלייזל דער קאַלטער,
גערדאַנק האָט אין גלות געוואַנדערט.

געהאַט האָט קיין ווייב, קיין קינד,
קיין אָנשפּאַר, קיין לאַנד,
קיין שאָף, קיין רינד,
נאָר א שטעקן אַ גרויסן אין האַנט.

אַ באַשיצונג פון הינט,
ווי עס טרעפט זיך אין וועג . . .
געפאַסט תעניתים,
פון האָניק פאַרזוכט האָט קיין לעק״ . . .

אַזוי ציט די עצמות
מאָטיע דער טויבער,
דערציילט באַריכות
די מעשה אַלץ לענגער, געניטער.

און קינדערשע אויגן,
מיט הערצלעך פאַרקלעמטע,
בליקן צום יאַיכל
צום טעפּל געווענדטע.

דערפילט האָט די מאַמע . . .
זי ווישט זיך פונ׳ם שטערן איר שווייס, — — —
ביז עס קאָכט שוין דאָס יאַיכל
פונ׳ם טעפּל אַרויס . . .

און מאָטיע דער טויבער,
מיט הענט גאָר צעשפּרייטע
האַלט אין דערציילן; — — —
ווי הייליק דער פּרוש
דער בחור, דער אלטער
לערנט גמרא און דרעמלט
אין קלייזל — — — אויף דער באַנק,
אויף דער איינגעזעסענער האַרטער . . .

„גענוג שוין, מאָטיע!
לאָז צורו דיין דערציילן,
עס הונגערט דאָך קינדערשע בייכל
נאָכ׳ן פּענעצל ברויט,
נאָך אַ שמעקעדיק יאַיכל.״

אויף ליימענער פּליטע,
צעקאָכט האָט זיך דאָס יאַיכל,
פון גערגל, פון פּופּיק
און פון פיסלעך דאָס מאַכל! . . .

* * * *

ביים טייכל
ערשטער טאָג פּסח 1919טן יאָר

(געווידמעט מיין פאַרטרויִלעכן פריינט פּאָלין סטראָמבערג)

מילד — וואַרעם דער פרימאָרגן,
גיי איך מיר אַרויס שפּאַצירן,
אין מיין נייער יום טוב קליידל,
אין מיינע נייאינקע פּאַנטאָפּל.

איך לויף צום טייכל, אים באַגריסן,
מיט אים אַ שמועס צו פאַרפירן —
ליכטיק איז מיין פרילינג מאָרגן,
כ׳בין אויסגעטאָן פון אַלע מיינע זאָרגן.

אין דער פרישער פרילינג לופט,
לכבוד גרויסן יום טוב וועגן,
געקומען בין איך מיט פרייד
דיך טייכעלע אַנטקעגן! — —

ניט געקומען וועש צו שווענקען,
ניט געבראַכט היינט נאַסע גרעט,
דיינע שוימענדיקע כוואַליעס
ווי זיי פליסן אין געוועט
אין מיין יונג־קינדערישע וועלט
דיך באַטראַכטן זיך געשטעלט. — — —

****

ביים זעלבן טייכל 1975
אָט פונקט ווי געווען אַמאָל

(געווידמעט מיין פאַרטרויליכן פריינט פּאָלין סטראַמבערג)

טייכעלע, קלאָרער קרישטאָל!
דיינע שטיינדעלעך מיט מאָך באַוואָקסן —
דאָס בערגעלע צעגרינט
אָט, ווי געווען אַמאָל! — — —

בלימעלעך געלינקע, קיינמאָל פאַרזייטע,
אין שאָטנס פון ביימער,
אויף ערד פריש צעשפּראָצטע,
אַקוראַט ווי געווען אַמאָל! — — —

אָן אויפהער די וואַסערן
זוניק צעשיינטע,
זיי שוימען און פליסן,
ווינטעלעך גלעטן און ברעגעס פאַרגיסן — — —

און גראָזן יונגע צעגרינט אַרום טייכל,
זיי בליען, זיי שפּראָצן נאָך — עד היום,
נאָר אַ יידן אין די אויגן,
טרעפן קענסטו שוין דאָרט קוים.

און קיין מאַמעס, און קיין טאַטעס
יידישע, אויף גאַסן, — — —
קיין יינגעלע מיט חומש אין זיין האַנט,
קיין יידישע מיידעלעך מיט פּילקעלע זיך שפּילן, — —

פליסטו, טרער מיינס, זודיק הייסע, —
אויף צעקנייטשטן פּנים נאַסן. — — —

און איך שטיי דאָ אַ צעקלעמטע
אין מיינע ווייטע קינדער־יאָרן,
כ׳באַדויער קערנער־ליבשאַפט, לאַנג פאַרזייטע,
מיינע האַרציקע — באַגערטע — — —

דאָרט אין שול־גאַס פון קדמונים,
האָט געליכטיקט דער בית־המדרש,
אַנטקעגן — די גרויסע שבת־יום־טובדיקע שול,
מיט יידן תמיד איז געווען פול.

ניגונים וויגנדיקע, פארהייליקטע אין „שיר השירים״,
זמירות הילכיקע פאַרקלונגען ט׳אונדזער גאַס,
און אָט — מיין פנים,
ווערסט שוין ווידער נאַס? — — —

וויש אויף שנעל פאַרטרערטע אויגן אויס,
נעם דאָס טיפע האָפענונג צונויף,
שטאַרק דיין האַרץ, גיי פאָרויס,
נייעם גאַנג אין דיין געדאַנק שפּין אויס! . . .

פאַרבינד דיין גורל אויף דאָס ניי,
מיט אַלט־ניי לאַנד, אונדזערס אויסגעבענקט,
שטרעב צו שלום, און יושר באַניי,
מיט פריינטשאַפט פעלקערדיקער זיי געבענטשט! . .

און אין דרויסן ז׳וואַרעם, מילד,
אין פרימאָרגן, ווי אַמאָל,
בלאָזט אַ ווינטל, און עס קילט
ווייעט אָן נייע בענקשאַפטן אָן צאָל.

* * * *

מיין חלום

אַ שאַפּע, אַ בעטל,
אַ טיש און אַ באַנק,
שווימען אויף פון אויבן
פון טיף אין געדאַנק . . .

אַ פּאַרטעך, אַ רעקל,
אַ קאַפּטאַן, אַ שאַל,
טאַנצן אינאיינעם
אַ רונדן קאַדריל . . .

אין מיטן כלי־זמרים,
מיט סענדער דעם באַס,
שפּילן אַ ניגון,
אַליין אים פּאַרפּאַסט.

און דווקא אויך איך
צוזאַמען מיט זיי.
אין אַ קלייד אַזאַ לאַנגן,
אַ ווייסן ווי שניי.

איך טאַנץ און איך שפּרינג,
דעם אָטעם כ׳פּאַרצי,
ביז אויפגעוועקט האָט מיר,
די קעלט אין דערפרי.

אַ שאָד! אוי — אוי, אַ שאָד!
נאָך טאַנצן איך וויל, אינאיינעם מיט זיי,
אינם קלייד אינם לאנגן,
אינם ווייסן ווי שניי . . .

****

מיין מאמעס ווארט

(צווייטער טאָג ראָש השנה)

„פאַרצייכן, טאָכטער מיינע,
געפילן דיינע, פאַרקלעמטע,
וואָס זעסטו איצט אין דער טיפעניש
פון דיין נשמה?״

מיין טאַטן, מיין פרומען
אין קיטל אין ווייסן,
מיט ניגון געזאַלבטן
אין הייליקן געבעט!
צום הימל זיין שאַלן,
זיינע הייליק, לירישע טרעלן;
אין מיין האַרצן טיף זיי צעגייען . . .
עס וויל מיין טאטע כסדר
טיפן גלויבן יידישן פאַרזייען. — — —

מיין מאַמע אין אויער
שטיל אין מיר זי סודעט;
„חיה רחלע! לויף איצט ניט אין דרויסן,
הער צו דאָס זיסע געבעט, דיין טאַטנס . . .
ווי געשמאַק ער זינגט;
ס׳איז גרויס דער יום־טוב ביי אונדז יידן! — — —
ער בעט גאָט פאר דיר,
פאַר דיינע שוועסטערלעך און ברודער,
פאר כל ישראל:

״גאָטעניו, זיין געבעט דערהער,
פינצטערע גזירות, רדיפות צעשטער!״

און אין דרויסן דאָס יונגוואַרג,
גרויס אין גערודער — — —
עס ציט מיך צו זיי,

ניט וויינען, ניט דאַוועגען איך וויל איצט,
ווען יום־טוב אין דרויסן איז פריילעך,
מ׳קען שטיפן און לאַכן,
אין אונדזער שול־גאַס, דער יידישער.

איך זע איצט, איך פיל איצט
מיין אַרויסלויף פון שטוב
צום פריילעכן יונגוואַרג. — — —
צעדריקט, צעקראַמפט ווערט איצט —
אין שווערע מינוטן, מיין האַרץ.
און טיף איז מיין נשמה צו בענקשאַפט —
צום אַמאָל, צו דאָס יונגע,
דאָס געוועזענע, דאָס ליבלעכע,
צו מיין היים, מיין גוטע —
מיין יידישע! . . .

* * * *

ראש השנה צו תשליך

ס׳האָבן יידן פון שטעטל באַוועגט זיך
צום הילצערנעם בריק —
צו תשליך, ווו שוימענדיק וואַסער
געגעבן האָט האָפענונג און גליק . . .

צעזילבערט, געהוזשעט האָט טייכל,
אַ סימן — זינד גאַנציאָריקע פאַרגיט.
האָבן יידן פון קעשענעס פולע
געטרייסלט עבירות געניט . . .

אַ יום־טוב געווען איז פאַר יידישן קינד
דאָס צעזילבערטע וואַסער, מיט שטיינדלעך צעשיינט.
וואָלט זיך דאָס טייכל דערפרייט אויך אַצינד
עס וואָלט ווידער זיין פריינטשאַפט באַנייט . . .

פאַרוווּנדערט פרעגט זיך איצט וואַסערל נאָך,
זינדיקן יידן איצט שוין נישט מער?
פאַרשטייט ניט דער טייך אונדזער יידישן בראָך,
און ער גיט זיך אין יאוש אַ קלער: —

פאַרוואָס זעט מען קיין יידן
ראש־השנה ביים טייך,
צו תשליך מיט זינד אין די פאָלעס,
זיך באַקלאָגן אויף ביטערע דאָליעס?

פאַרבענקט, צעכוואַליעט זיך דער טייך,
נאָך יענע מורא׳דיקע תפילה־טעג,
נאָך עבירות צעמורמלט, פון סודות בלייך,
ווען פאַרגעבן זינד, פלעגט ער יידן אין וועג . . .

וואָלט זיך דעם טייך ווידער איצט וועלן
דערפילן אין וואַסער די „יידישע טרער״,
דאָס זינדיקע שעפּטשען דערהערן,
מוחל זיין זינד, וואָלט געווען ניט צו שווער . . .

און אונטערן באַרג כוואַליעט קרישטאָלענער טייך,
געווען איז אַ שטעטל מיט יידן גאָר רייך.
ניטאָ מער ווען מיט פאַרגעבונג באַגליקן . . .

מיר דאַנקן דיר וואַסערל, וואַסערל קלאָר!
אַ דאַנק פאר עבירות פּיליאָריקע, פאַרגעבן!
עס וועט פון איצט אָן אונדזער אינגערער דור,
אליין זיך פאַרשרייבן זיין גורל אין לעבן . . .

****

מיין מאַמעס טרער*

(ערב פסח, אַ פּראַסטיק באַגינען 1921)

אין אַ ווינטער קאַלטן מאַרק־טאָג,
ווען אַלץ אַרום געווען איז נעפּלדיק פאַרשלאָפן,
איז מיין מאַמע, אין מיט׳ן „מודה אַני״ זאָגן,
מיט איר קאָשעק איילנדיק
צום מאַרק אוועקגעלאָפן.
טאָמער מאַכט זיך וואָס צו קויפן?
אַ הון, אַ גענדזל, צי אַ קאַטשקע,
און אין שטאָק פינצטערניש פאַרטאָג
מענטשן לויפן — — —
קונים מער ווי סחורה אויפ׳ן וואָגן.

„באַטיושקאַ! וויפל ווילסטו פאַר דיין גענדזל?״
טוט מיין מאַמע מילד, דעם פּויערל אַ פרעג,
און דער פּויער מיט גרויס חוצפה
שמיצט זיין פערד, זיין אַלטע שקאַפּע
און צערעוועט זיך אויף בייזן קול: — — —
„טי זשידאָווקע!, די וועלט פאַר דיר איז גאָר אַ קנאַפּע!״

שפּרינגט די אלטע שקאַראַבאַנדע,
מאָרדע פערדישע גדלות׳דיק פאַריסן, — — —
ווי עס שטייט אים אויך ניט אָן דער קונה,
האָט מיין מאַמע ליפּן אירע איינגעביסן; —
„זעט נאָר, יידן, אַ בעל העזה׳ניק אַזוינער!
אַזא יאָר! — אַזא מזל
אויף אַלע וויסטע שונאים!״
מורמלט שטיל פאַר זיך מיין מאַמע,
וויי געטאָן צופיל,
האָט עס איר מסתמא . . .

זי קומט אהיים
ליידיק איז איר קאָשעק,
ווי אין קלעם אַלע אירע גלידער,

*(נישט איבערזעצט אויף ענגליש)

פאַר אירע אויגן שווינדלט חוצפּה׳דיקער פייער
מיט זיין לאָשעק,
ווי זיין בייטש שמיצט פאַרביי איר פּנים ווידער . . .
„אַז אָך און וויי, מיין ייד!,
ביזט אין גלות
אַ ליאַדע איינער לאַכט דיך אויס אין פּנים,
אַזאַ מזל! — אַזאַ יאָר,
אויף אַלע וויסטע שונאים!״ . . .

און פון זיך אַרויסגערעדט,
מיט אַ טרער זיך גלאַט אזוי פאַרביסן, — —
פאַרטרערטן פּנים מיט פאַרטעך אָפּגעווישט,
און זיך פון מיינע הענט אַרויסגעריסן.
צוריק אין מאַרק זי איז אַוועק,
מ׳קען דעם מאַרק־טאָג ניט דורכלאָזן; — — —
אין שטוב עסן איז כמעט נישטאָ אַ לעק,
אויף גאָט׳ס באַראָט שווער זיך צו פאַרלאָזן . . .

מאַמע מיינע!
דיין צעקלעמט — אחריותדיקע טרער
פאַרעקשנט, פאַרזייט האָט אַ זוימעלע אין מיר,
אַ האַלב־יאָרהונדערט איז שוין דאָ דערביי,
און היינט נאָך, לעב איך עס איבער פונדאָסניי.

איך פיל אָפט איר טרויעריקן באַריר,
שוין האַלב־יאָרהונדערט!
און מיין מאַמעס טרער,
צאַפּלט נאָך אלץ אין מיר.

* * * *

מיין טאַטנס ירושה

מיין טאַטע האט מיר אַ ירושה געלאָזן,
אַ ירושה, וואָס קיין ווינט וועט ניט קענען פאַרבלאָזן.
אויף מיין באַק איז גערונען זיין געזאַלצענע טרער
הייס און פאַרשטיקט — מיין טאַטנס באַגער.

איך רעד צו דיר, טאַטע, אָן ווערטער, קאָנסט זען.
מיין שווייגן — נאָר דו קענסט פאַרשטיין.
דו ביזט מיר אין מיין יוגנט געווען,
ווי אַ דערלייזער, וואס קומט פלוצים צוגיין . . .

זאָג טאַטע, נאָר זאָג, ווו האָסטו גענומען
דיין וויסן? — אויף שול-באַנק ביסט לאַנג ניט געזעסן.
צו דיין שוויגער ביסטו אויף קעסט אָנגעקומען,
און געדאַרפט ביי איר ברויט אין אויוון איינזעצן.

אין קלויז אויף דער באַנק, צי שטול ביי דעם שטענדער,
געלערנט האָסטו און וויסן געזוכט,
אין די קליינע אות׳עלעך ניט געווען ביסט אַ פרעמדער,
אויך דעם טעם פון „עסן טעג״ האָסטו פאַרזוכט.

דו האָסט מיר אין האַרצן דיין ניגון פאַרזייט,
נאָך קלינגען די טענער, נאָך הער איך דיין שטים.
איך טראָג זיי אין זיך, ווי אין פאָלדן פאַרנייט
מיט ליבשאַפט, איך היט זיי, איך נעם זיי אַרום.

„קום חיה רחל, קום, און הער זיך נאָר צו,
פארשטייסט דאָך דעם טייטש, פון „עין יעקב״ די עברי,
דיין קעפל איז שאַרף ווי א בליץ,
לערן, לערן, מיין קינד, ס׳וועט קומען צוניץ.״

ס׳האָט מיין טאַטע געלערנט מיט מיר עין יעקב,
און איך האָב געפרעגט אַפיקורסישע פראַגן;
דער טאַטע, ווי ער וואָלט עס קאָנען פאַרטראָגן,
געפרווּט האָט מיר קלוג עפּעס זאָגן:

„מיין קינד, דו פאַרשטייסט ניט, טיף איז די תורה!
פרעגן איז גרינג, אָבער ענטפערן איז שווער.
מ׳דאַרף לערנען, ניט פרעגן, און דאָך וועסט פאַרשטיין
וואָס איז וואָס, און ווער איז ווער״ . . .

אָט די דאָזיקע ווערטער, טאַטע מיינער, זענען
פאַר מיר דאָס געשאַנק, דיין ירושה.
דיין ענטפער דעם מילדן, און טיף ווי ער איז,
טייער איך האַלט, אין אייביקער קדושה . . .

איך געדענק ווי מיר האָבן זיך ביידע געזעגנט.
דו האָסט געוויינט, די טרערן האָבן גערונען.
געפילט האָב איך, טאַטע, די טרערן די הייסע,
און איך האָב באַנומען, באַנומען . . .

„איך פאָר דאָך פון דיר ניט אויף אייביק אַוועק,
נאָך וועלן מיר זען זיך, האָב קיין יסורים,
גיב אַכטונג אויף זיך, קאָנסט ציילן די טעג,
צוגאַסט וועל איך קומען, אויף פסח, אויף פורים . . .״

ס׳האָט דער טאַטע, מיין גוטער, געוואַרט און געוואַרט.
זיין טאָכטער די ליבע איז שוין קיינמאָל געקומען.
געשריבן האָט ער בריוולעך, מיט געזונט מיך גענאַרט,
און צו יאָרן 98 האָט אַ סוף אויך גענומען . . .

געבליבן איז מיר בירושה זיין געזאַלצענע טרער,
איך פיל ווי זי טריקנט זיך קיינמאָל ניט אויס . . .
אָפט, ווען עס ווערט אויפן האַרצן מיר שווער,
גייסטו, טאַטע, פון מיין זינען ניט אַרויס.

דער טאַטע האָט מיר אַ ירושה געלאָזן,
אַ ירושה, וואָס קאָן קיין ווינט ניט פאַרבלאָזן.
אויף מיין באַק נאָך רינט געזאַלצענע טרער
הייס פאַרשטיקט — פון מיין טאַטנס באַגער . . .

* * * *

געווען אַמאָל אַ שטעטל אויף
יענער זייט ים

טראַכט איך מיר פון יאָרן גאָר יונגע;
ווען געווען איז דאָס לעבן
מיט פרילינגס צעוואַרעמט,
ווען אויף די שוועלן פון שטיבלעך
אין אַמאָליקן שטעטל,
די קינדערלעך יידישע,
מיט אויגן ווי קארשן,
און קעפּלעך מיט לאָקן —
צעוואָרפענע — שוואַרצע . . .

אין איין קינדיש הענטל
א בולבע געבאַקטע,
אין צווייטער המוציא
שווארצער — קאָרענער ברויט,
א קריגל מיט וואַסער, קאַלטע און קלאָרע,
פון ברונעם געשעפּט האָט די מאַמע. — — —
און די זון אַזאַ וואָרעמע,
א ליכטיק צעשיינטע,
האָט אויפגעלעבט קינדערלעך
פריילעכע, זאַטע . . .

שפּילן זיך קינדער
אין שטיינדלעך, אין צייכן,
פארשפּאָרן מערער צו מאָנען,
פארשפּאָרן מערער צו פארלאנגען . . .
און ס׳וואַקסן די קינדער
אין שטעטל דעם אַלטן.

אין חדרביים רבי'ן קול'כעלעך קלינגען,
דער אייביקער „אלף־בית";
„קמץ אלף, אָ — — — קמץ בית, באָ" — — — —
און ליב איז געווען דאָס לעבן.
ניט געוווסט פון בעסערס,
ניט פאַרלאַנגט האָבן גרעסערס.
דער רבי מיטן טייטל,
אויף דער „אלף־בית זייטל
קנעלט מיט קינדערלעך קליינע,
מיט קעפּעלעך יונגע.

מ'לערנט שוין „חומש",
מ'פארטייטשט שוין „תנך",
מ'חזר'ט שוין טיפזיניק „רשי"
מיט קינדערלעך בלאַסע.
און עס גרויסט זיך דער לערער
מיט תלמידימלעך זיינע,
„סארא קעפּלעך שארפע!
פאר טאַטע־מאַמע געבענטשטע!"

— — — — — — —

אָבער שונאים אין יידישן גלות
ניט פארגונען דעם יידן
דאָס אָרימע לעבן;
אין הארצן, אין זייערן,
נאָר שינאה, נאָר קינאה געגראָבן,
נייע, אלץ נייע בלבולים באשאפן.

— — — — — — —

צעלויפן זיך יידן
אין אלע פיר עקן, א לעבן א נייעם צו שמידן,
אין הענט — דעם וואַנדער־שטעקן . . .

— — — — — — —

געווען אמאָל אַ יידיש שטעטל;
מיט ויידעס, מיט באָבעס,
מיט טאַטעס און מאַמעס,
מיט שוועסטער און ברידער,
מיט משפחות יידישע פון יאָרהונדערטער;
פארצווייגטע, איינגעזעסענע
אויף ערד דער שטעטלשער,
אין לופט דער היימישער,
און פארשוונדן די לעבנס זיינען
ווי טוי אין פרימאָרגן,
פארשפאָרט האָבן שוין יידן צו זאָרגן.

געווען אמאָל א יידיש שטעטל,
אויף יענער זייט ים,
דערמאָן איך, מיט ווייטיק, דעם חורבן,
ניט גלאט אזוי זיך, — — —
ניט גלאט אזוי זיך, — — —
ניט גלאט אזוי זיך סתם! . .
אונדזער חרוב יידיש שטעטל
אויף יענער זייט ים.

****

נאַטור לידער

דער אלטער בוים

שטייט דער אַלטער בוים נאַקעט, אומבאַשיצט,
זיינע צווייגן פאַרטריקנט, פאַרוועלקט,
פיליאָריקער קנייטש זיין שטאַם צעקריצט —
האָט שטורעם — ווינט, און קעלט.

שטום, ווי פאַרשלאָפן די מראה פון בוים,
אין שניי, אין אייז אַנגעגורט.
דוכט זיך; אָן לעבן — געזשופּעט האָט קוים,
ווען אָטעם פרישער האָט אָנגעזאָגט; געבורט . .

צעשיינט האָט וואַרעם זון, איין פרימאָרגן,
צעקניפּט פאַרשלאָפענע צווייגן,
צעלאָכט פונ׳ם שניי, פון פראָסטיקע זאָרגן,
אַ סוף צום האַלב־יאָריקן שווייגן . . .

צעווינטיקט צעבלעטערטן אויפשטאַנד,
צעשטורעמט מיט לעבן און לופט
אין אימפּעטדיקן פרימאַרגן,
צעפּראַלט זיין יוגנט, זיין דופט.

האָט בוים פון שלאָף אַליין זיך צעוועקט?
ווער האָט אים געגעבן זיין צויבער. זיין קראַפט?
איז דער מענטש אים אַ שותף, אַ באהילפיקע האַנט?
געטראָגן דעם יאָך האָבן זיי זאַלבאַנאנד. — —

איז לויב און געזאַנג צו דער שותפות
מיט אַחריות פאַראייניקט.
זייער מי, זייער ליבשאַפט די עדות,
אין זון־צעשטראַל פאַרהייליקט.

ווי ליב ז׳דעם בוים געבענטשטן,
נאָך לאַנגן, קאַלטן ווינטער,
ווען שפּראָץ פון שטאַם דערוואַכטן
צעוועקט האָט זיינע קינדער! . . .

* * * *

פרילינג 1953

(געווידמעט מיין אייניקל קלעי צו זיין געבורטסטאג אַפּריל 30, 1953)

ביימער שטאָלצע אין דערוואַכונג,
חלום יונגער — נייער פרילינג, —
באַלד וועט אויפלעבן צעבליאונג
בלעטעלעך ווי אויסגעשניצטער צווילינג.
וואַרט דאָס לעבן אויף געבורט,
מיט פרייד און האָפענונג אָנגעגורט! . . .

שאָקלט ווינט בלעטער אַלטע,
וועקט פון שלאָף
בלימעלעך — קעפעלעך צעפּראַלטע,
סודען זיך ביימער אויף זייער לשון,
בויגן זיך האָרציק הין און צוריק,
שוין קערנדלעך צעדראָשן,
רעגן וואַסער גיב אַ שיק!

קומט אָן שטורעם, בליץ און רעגן,
באַוואַסערט שנעל אַלע ברעגן,
און דער ווינט, דער גרויסער אומרו
לאָזט קיין בלי פון צווייגעלע צורו;
רייסט אָפּ גיך, אָן רחמנות
בליאונגען געבוירענע נאָרוואָס,
לאַכט זיך וואָרצל מיט עקשנות:
„ניט צעשטערן קענסטו דאָס!"

פאַרדריסט דער זון די גרויסע חוצפה
פון דעם עזותדיקן ווינט,
גיט אַ דריי אויף גיך דאָס רעדל,
צעוואַרעמט נייע לעבנס אויף געשווינט.

קוקט פון נידער יונג־געל בלימל,
כאַפּט זיך אויף פון לאַנגן דרימל,
גיט אַ ווונק אונדז מיט׳ן אויג,
אָט ווי אַ זאָג טאָן זיך אָזוי:

„לעבן הייבט זיך אָן פון רוי,
שטאַרקער איז עס פון׳ם ווינט, — — — —
איינס ווערט פארלוירן,
דאָס צווייטע אויף זיין אָרט געבוירן.״

שמייכלט זון — שטראַליקער בליק,
באַשענקט דער ערד שפּראָצונגען נייע,
וואַכן הערצער אויף פון גליק,
און לופט, זי שמעקט אַ פרישע, אַ פרייע!

שטייען ביימער שטאָלץ, אָט ווי מיט גאווה,
אויסגעחלומט! — גרויס די מעלה,
איז דער פרילינג שוין געקומען,
אונדז מיט פרייד אַרומגענומען! . . .

* * * *

מיין פלוימען בוים

פאַרנאַכט, — — —
ווען די זון האָט אין פאַרגיין געהאַלטן
און אירע לעצטע, רויטע זונען־שטראַלן
אויף מיין צעבליטן בוים געוואָרפן,
האָב איך מיין אַלטן פלוימען־בוים
באַטראַכט: — — —

צען יאָר געשטאַנען ביזטו, מיין בוים!
געגרינט, געבליט אין פרילינגס, — —
נאָר פרוכטן האָסטו ניט געגעבן.
און מיטאַמאָל האָסטו זיך צעבליט
נאָך לאַנגן, שווערן צען־יאָריקן ווינטער
אין זילבער־ווייסן צוויט!

ווי צו שפיגלען זיך אין דיר,
און צעשמייכלט האָסטו זיך צו מיר . . .
האָסט, מיין פלוימען־בוים,
צעשפרייט זיך
ווי אַ ברייטע בעל־הביתטע, הויך און ברייט,
באַפרוכפערט צווייגן
מיט גרין האַלב־צייטיקע פלוימען
און דיינע אויפגעשפראָצטע ווייסע בלימעלעך
פאַרוואַנדלט אין האַלב קיילעכדיקע
גרינינקע געוויקסן.

און נאָך די יאָרן, די צען — —
דער וואונדער פון אויפבלי איז געשען.

ווי פריש, ווי פּרוכפּערדיק
אַרומגערינגלט ביזט געוואָרן
מיט גרינע יאָדערדיקע פּרוכטן,
אַזש צווייגן דיינע
פון דער שווערער משא,
האַלטן זיך אין בויגן.

מיין געבענטשטער פלוימען בוים!
וועסטו אויסהאלטן עס קענען?
וועסט זיך ניט איינברעכן, חלילה?
אַז דערלעבן זאָלסטו זען
פּרוכטן דיינע צייטיקע,
ווען מענטש וועט מאַכן „שהחיינו",
איבער פלוימען דיינע זאַפטיקע.

און זיין ברכה וועט ער שענקען
די וווּנדער גרויסע, דיינע „אויסגעטראָגענע" . . .

כדאי ז׳געווען דאָס וואַרטן —
מיין פלוימען־בוים גערולדיקער,
אויף דיין אויפבלי, אונדז געגאַרטן
פרייד — וווּנדער אייביקער! . . .

* * * *

דאָס פייגעלע

פלעבט זיך פייגל, גראָז מיט שטרויעלע,
אויף גרינער, דאַרער צווייגעלע,
בויט אַ נעסטעלע אַ קונציקע,
אָ וואַרעמע — — — אַ ווייכינקע.

לייגט זי דאָרטן אייערלעך,
און יונגינקע משפּחה׳לע
וועט וואַקסן און וועט טוליען זיך,
וועט זינגען און וועט מערן זיך.

מאַמע פויגל אין איילנדיקן פלאַטער,
אין שנעבעלע זי טראָגט
אַ פּעטע — נאַסע ווערימל
אַ סעודה׳לע, אַ יום־טוב׳דיקע זאַטע . . .

פריידיק לעבט דאס פייגעלע,
מיט אירע קליינע עופעלעך,
זי פליט, זי זינגט און רוט ווען זי וויל,
ווי גוט איר איז, ווי ווויל! . . .

זינגט זי זיך אַ ניגונדל,
אויף האַרציק דינע טענער
צום באַוווּנדערן איר נאָר,
ווי אַ געניטער נאָטן קענער! . . .

און פאַר׳ן מענטש,
דעם גרויסן העלד,
פאַרשאַפט זי אינערלעכע פרייד — —
זי זאָגט אָן:

„פרילינג איז דאָך
אין דער לופט,
מענטש! געניס אויך דו,
פון בלומענדיקן דופט.

פאַראָטעם טיף אין זיך
פון דער נאַטור די פראַכט,
אין דיינע הענט
ליגט דאָך שטאַרקע מאַכט . . .

מענטש! זינג אויך דו, גרויסער גיבור!
אויף די העכסטע טענער — —
מיט דיין וואָרט, מיט דיין טאַט,
מאַך די וועלט נאָך שענער! . ..

* * * *

א פרילינג פרימאָרגן*

אַ גוט מאָרגן דיר,
מיין טאָג, מיין נייער!
איך נעם דיך אַרום
אין לופט דער פרייער.

עס פישטשען פייגעלעך אויף צווייגן,
קעפעלעך צו בלימעלעך זיי נייגן, —
מעלאָדיעס זיסע — לופטיקע אין די הויכן,
אַזש צום האַרצן זיי דערגרייכן! — —

שאָטנס פייגלשע אויףביימער,
אויף בייטן אויסגעשפרייטע ליגן,
עס ווערן לאָנקעס ניי־צעגרינטע —
ווי פון שלאָף פרילינגדיק צעוועקטע.

און בלימעלעך יונגע, — —
געלינקע צעפראַלטע,
פרילינג אָנגעזאָגט;
וויפל פרייד, וויפל פרייד,
עס פאַרמאָגט!

און די רויזן אין הימלישע קאָלירן,
גרויסער ווונדער — — אין לשער,
אין פרילינג זיג
זיי פאַראַדירן! — — —

בלומען יונגע אין פיל־פאָרביקע מונדירן,
גרינען גראָזן ווי ווייכער סאַמעט,

*(ניט איבערזעצט אויף ענגליש)

גאָטעניו! נאָר ניט צעטרעטן,
עס באַשיצן!
די „סימפאָניע״ ניט צעשטערן! . . .

פייגעלעך אין הויכע הויכן,
ציען ניגונדיק הילכיקע אַקאָרדן,
געזאַנגען זיסע, לופטיקע זיך הערן,
טיף צום האַרצן זיי דערגרייכן . . . — —

און די זון וואַרעמט אַ מחיה!
אויסגעגלאַנצט, אָט ווי אַ נייע, —
און דער הימל ליכטיק בלוי,
אַ וואַרעם ווינטל בלאָזט
און גלעט אַזוי! . . .

* * * *

פאַרפלאַנצט אַ בוים*

(געווידמעט הערשלען)

ווי אויסגעוואָקסן דו ביסט, מיין בוים!
דערגרייכסט שוין באלד צום דאַך.
באצירט מיט גרין דעם הימל־רוים,
און צערעדט האָסט זיך אויף ביימער־שפּראַך.

אָט, דוכט זיך, גאָרנישט לאַנג
פאַרפלאַנצט דעם בוים האָט הערשל ליבער;
טיף — גאָר טיף ס׳טוט ווײ, ס׳טוט באַנג —
זיין באַקרוינטער פרוכטבאַרער געשאַנק.

ניט באשערט געווען אים זען,
אויפבלי פון זיין געצערטלט בוים!
אַ ירושה אונדז זיין מי,
איצט אין פּרעכטיק־גרין צעבלי.

ווי הויך און שלאַנק דו ביסט, מיין בוים!
דיינע צווייגן גרין צעבליט.
אין דיין שטאַרקן שטאַם
האָסט בלעטלעך אַחריות׳דיק פאַרהיט.

בייזע ווינטן, שטורעמס, קעלטן,
האָבן דיך גערייצט, געוואָרנט;
און דו, מיין בוים, מיט דיין עקשנות
„איינגעלייגט״ האָסט אלע וועלטן . . .

האָסט נחת שוין דערלעבט —
קינדער דיינע גרינינקע
מיט האָפענונג און גלויבן
אין דיין בוים־האַרץ איינגעוועבט.

אַ גוטער אויפשטאַנד דיר —
מיין בוים, מיין העלד!
ווי באַזינגט מען דיך, מיין ליבער?
האָסט לעבנס־שטראָם פאר מענטש צעהעלט;
זיי געבענטשט און פרוכפערדיק ווידער!

* * * *

*נישט איבערזעצט אויף ענגליש

פרילינג*

(געווידמעט דייוועלען צו זיין געבורטסטאָג אפריל 24טן, 1962)

פרימאָרגן לויטער זוניקער
באַגליקט מיט פרילינג לופט.
פייגל סווישטשעריי
צום נייעם לעבן רופט!

בענקט מיין האַרץ אומרויקע
נאָך יונגע פרילינגדיקע טעג.
זוכט מיין שטילער אומעט,
זיך אויסטרעטן אַ וועג.

פאַרזייט מיין ליד די האָפענונג,
אין שטראַלנדיקער פרי,
פאַראָטעמט טיף אין לונג
פרייד פון לופטיק בלום צעבלי.

באַגריסט מיין ליד די גרינע גראָזן,
בענטשט דעם שטאָלצן אויפגעוואַכטן בלום.
זינגט צו ערד — צו אירע וווּנדער,
גיט יעדן זיין לויב באַזונדער . . .

בלאָזט דער ווינט מיט פולער קראַפט,
רייסט פאַרעקשנטע געציילטע בלעטער,
שמייכלט בוים מיט פרישער בליונג,
געבן פרייד אין זיין שאָטן, וועט ער!

וויגן זיך בלעטער
אין רעשיקן געזשום,
ווי אין אוראלטע צייטן,
צעשאָקלען זיי זיך פרום!.

*(ניט איבערזעצט אויף ענגליש)

טיף איינגעזאַפּט האָט רעגן
ווייך, וואַרעם ערד געמאַכט,
מענטש האָט קערנדלעך פאַרזייט,
שפּייז נאַרהאַפטיקע פאַרגרייט.

דאַוונט שטיל מיין הייסע תפילה —
בליט דער קאָרן, וואַקסט די ווייץ,
אויך די בוריקעס און מערן,
ווען צייטיק אָט באַלד ווערן!

זוניק — לויטערער פרימאָרגן!
מיט פרילינג לופט האָסט אונדז באַגליקט;
פרישע בלומען אויפדאָסניי,
זינגען פויגלען אויף דער פריי!

****

באַגינען*

אויפגעמאַכט די אויגן,
אַ ריר מיט׳ן גוף,
אַקסלען צעצויגן,
צו זיך איך גיב אַ רוף: — —

מענטש! ביסט אויף? דו לעבסט!
ניט צע׳פּטר פרימאָרגן,
פון בעט קריך ארויס,
מאַך צונישט דיין אומעט פון דיינע זאָרגן . . .

גרייט צו אָ טאָג מיט זון
און ליכט פאַרן מענטש,
אויב קענסט ניט מיט טאַט,
פאַרזיס מיט דיין וואַרט . . .

מיט טרייסט און מיט ליבשאַפט,
האַלדז און קוש, נעם אַרום
דעם יונגן דור, דאס קליינע קינד,
ניט דערמאָן מער, „וויי און ווינד״ . . .

צעזילבערטע שטראַלן
צעוואַרעמען דעם גוף,
צעציען די אַקסלען,
צום לעבן אָ רוף . . .

****

*(נישט איבערזעצט אויף ענגליש)

א ליכטיקער פרימאָרגן*

צום נייעם פרילינג

איך גיי מיר אַרויס אין לופט, דער פרישער,
און טרעט אויף ערד, ווו גראָזן שפּראָצן,
איך דערהער, און דערפיל
ווי ס׳ברויזן אין די גערטנער
פרוכטן ביימער.
איך הער דאָס גערויש, פונ׳ם אָנקום
צום נייעם פרילינג!
עס גרייט די „מאַמע ערד״
נאַרהאַפטיקע שפּייזן,
דאָס זאַפט פון טראָגעדיקער ערד,
זי איילט ברענגען צום געבורט! . . .

זינג איך איצט מיט פרילינגדיקער האָפענונג
צו דיר, מיין בענקענדיקער ייד;
מיט שטאָלץ, מיט אַלמענטשלעכער ווערדע,
האַלטן קאָפּ גאָר הויך.
וועט די זון, פאַר אונדז אויך שיינען,
וועלן שטערן צו אונדז ווינקען,
וועלן בלומען פאר אונדז בליען,
און פייגל וועלן פאר אונדז זינגען.

מיר וועלן נעמען טיפן אָנטייל
ווי פאַר אונדז יידן פאַסט;
מיר וועלן זייען און פאַרפלאַנצן,
מיר וועלן גראָבן, און וועלן בויען,
און וועלן פליען אין ווייטע הויכן,
און אַלץ וואָס נאָר מענטש פאַרמעסט,
וועלן מיר דערגרייכן! . . .

אַי! וועט זיין אַ וועלט אַ שיינע,
אַ ליכטיקע, אַ זאַטע,
אַז מענטש זאָל נאָר מענטשן
מער ניט האַסן . . .
ווי גוט ס׳וועט זיין דאַן,
לידער פריילעכע פאַרפאַסן! . . .

* * * *

*(ניט איבערזעצט אויף ענגליש)

דער חורבן

און ווייטער

געדאנקען

(פריליוג)

עס ווילט זיך פונ׳ם האַרצן עפּעס זאָגן,
וואָס ס׳דריקט אין זוניקע־פריע פאַרטאָגן; —
דו זיצט, טראַכסט, פון קיינעם געשטערט,
קיינער דיין זיפצן פאַרווערט.

ווילסטו צעגיסן דיין צער, דאָס נאָגן,
ביים פענצטער אין פריע פאַרטאָגן, — —
דוכט זיך; — די וועלט אַזאַ שיינע, אַזאַ העלע!
דיך דריקן געדאַנקען — ווילסט זיי צעשלאָגן? —

עס פולסירן מיט ווייטיק געפילן פון אומקום:
די יאָרן פאַרשניטענע, יונגע, צעבליטע,
די לעבנס צעאַשטע,
די מענטשלעכע לייבער אויף קוילן צעגליטע. — —

— — — — — — — — — — —

אין קלויזן, אין שולן, אין בתי־מדרשים
וועסט מער ניט הערן די טרעלן
פון פרשות, הפטורות? — —
ווער? מיט וועמען?, וועט וויכוח דאָרט האַלטן,
איבער טיפזיניקער — אייביקער לערע,
איבער „רשי״, איבער „גמרא״ מיט ניגון געזאַלבטן,
איבער האַרבע — גרונטלעכע קשיות די שווערע? . . .

ניט זען וועסטו מער אויפן שול־הויף אַ יידן,
וואָס איילט צום מרחץ, פרייטיק בייטאָג,
ניט זען וועסטו מער יידישע קינדער,
ביי טאַטע־מאַמע אויף גאָלדענער וואָג . . .

אין פוילישן, ליטוויש־יידישן שטעטל,
אין דאָרף און אין ישוב,
פאַרשטומט יידישער אָפּקלאַנג —
ווי פון הימל אַ ניט דערוואַרטער כישוף.

וו ווער שוין היינט אַ יידיש ליד זיך צעזינגען?
אַ יידיש וואָרט וו ווער אָנשפּאַרן?
אַ פּשוטער וואָרט — אַ יידיש־געזאָגטער,
איז דאָך אונדזער זיבעטער חן — פאַרמאָגטער! . . .

— — — — — — — — —

און ניט הערן וועסט מער
די ריזיקע, יידישע אַרבעטער שטימע,
וואָס האָט געפּריידיקט פאַר פרייהייט,
פאַר מענטשלעכער גלייכהייט; — —
זיי האָבן אַלע אין טויט זיך פאַראייניקט — —
ווי טיף איז דער ווייטאָג,
ביים לעבן זיך ניט גרונטלעך פאַרשטענדיקט . . .

— — — — — — — — — — —

זיצטו, אין אומרו, ביים פענצטער,
אין זוניקן פרימאָרגן,
ווילסט העלפן פאַרגרינגערן
צער צו פאַרטראָגן . . .

* * * *

ליד מיינס

(צו אַ באַזוך אין ישראל)

מיין איינגעוואָרצלט ליד,
דו דאַרפסט גאָרניט קיין גראַם.
זינג־אַרויס דיין טיפן ווייטאָג
אין פאַרבענקטן יידישן טעם.

ליד מיינס —
אין יום־טוב־טעג,
אין שיין פון זון,
אין גרין־צעבלעטערטן פרילינג־בוים,
אין יונגן גראָז,
צעשפּיגלסט מיין אַמאָל . . .

מיין איינגעוואָרצלט ליד:
דו זעסט מיין אַלטן טאַטן,
פאַרהילט אין ווייסן קיטל
און צאַרט דו גלעטסט
מיין מאַמעס מילד־צעקנייטשט פּנים.

אָט פלעכסטו בלויע שלייפן
אין געדיכטע שוועסטער־צעפּ
און דו צעבליצט פאַר מיר
מיין ברודערס ליכטיקע געשטאַלט.
זיינע סאַמעט־שוואַרץ פאַרקעמטע האָר,
צעטיילט אין גלייכן שרונט.
און אָט, מיין ליד, צעוויינסט זיך גאָר,
אין צער־פולער טיפער ווונד . . .

****

שטילע רייד

ווער רעדט אין דער שטיל דאָרט,
רעדט צו זיך אַליין
פון אומקום און חורבן
מיט כליפּעדיק געוויין.

קאָן אַ האַרץ פאַרשטיינערט ווערן
ווען בלוט אין אָדערן נאָך פליסט?
קאָנען פאַרטריקענען טרערן,
ווען טרער נאָך טרער זיך גיסט?

אַ קוואַל מיט טרערן אָנגעזאַמלט
אין פיל־יאָריקן פּיין,
גיסט זיך איצט אין שטילן שטאַמל
אויף אומגעקומענעם געביין.

אין היץ צעטרייסלטע געהירן
פאַראומערט און פאַרקלעמט,
זיצט ער דאָרט מיט קאָפּ געבויגן
זיין כּבוד טיף פאַרשעמט . . .

רעדט ער אין דער שטיל דאָרט,
עס רעדט פון אים אַליין
דאָס בענקעניש, דאָס נאָגעניש,
דאָס אָנגעזאַפּט געוויין . . .

* * * *

געטאָ-העלד

יאָר נאָך יאָר פאַרגייט, פאַרלויפט,
זייט דעם אויפשטאַנד אינ׳ם געטאָ,
שטייט פאַר די אויגן ווידער אויף
נאַצי־צייכן — — שווידער־ציטער.

איך זע דיך, געטאָ־העלד פון וואַרשע,
דיין בלוט צעברויזט אין יעדן אבר.
ניטאָ וואָס צו פאַרלירן ווייסטו,
עס וואַרט אויף דיר אַ ברודער קבר.
זאָל די וועלט כאָטש וויסן,
אז נאַצי־בלוט וועט אויך דאָ
אויף דעם ברוק זיך צעגיסן.

דו וואַרטסט ניט ביז דער טויט
וועט צומאכן דיין אויג,
וואַרטסט ניט ביז די וועלט
וועט די בלוטיקע שחיטה דאָ דערזען,
די וועלט איז טויב
צום יידישן געוואַלד,
צום יידישן געוויין.

פאַרוואָס אין שלאַכט דו רופסט דיין ברודער:
ניטאָ פאַר וואָס זיך מער צו שרעקן!
כאָטש מיט פויסט בלויז און מיט שטעקן
שטייט דיר גאָרניט איצט אין וועג,
וואַרף זיך, ברודער, אינעם בלוטיקן געשלעג . . .

ניט העלפן וועט אונדז קברים רייסן.
לאָמיר מיט די ציינער זיך איינבייסן
אין נאַצי־לייב, דאָס הינטיש טרפה — —
פֿאַרברענען אים אין זיין אייגענער שרפה . . .

ברודער, קעמף מיט שטוב־געמאָכטן געווער,
מיט שינאה דיינער! —
און טאָמער פֿאַלסטוּ? — —
זאָל זיין מיט צאָרן־פֿאַרקריצטע ציינער.

וועט דער צער פלאַקערן
דורך אלע אונדזערע מעת־לעתן,
אויף ניט פֿאַרגעבן,
אויף ניט פֿאַרגעסן! . . .

* * * *

די נאגאַיקע

(אייכמאַן משפט אויף דער טעלעוויזיע, אַפּריל, 1961)

פּאַס נאָך פּאַס אויף לייב,
מיט פּעלענער, ברענענדיקער נאַגאַיקע,
האָסט צעביילט, צעפּאַסאַוועט, אין פולן טרייב,
אין דיין ווילדער, צעיושעטער הוליאַנקע!

ניט אין חלום איז דאָס פּאַסעווען געווען; —
אויף לייב, אויף הויט אויף מענטשלעכער,
געריסן האָט אויף גליד, אויף ביין,
דיין צערייצטע נאַגאַיקע, אַלץ טויטלעכער . . .

צעבלוטיקטע ליפּן, פון בייסנדיקע ציין,
אויגן צעגלאָצטע, צעשטאַרט!,
צעלייגטע קופּעס — — מענטשן קופּעס,
הענט אויף פיס — — ביינערדיק צעדאַרט.

זיינען אַלע שוין טויט?
צי עס זשיפּעט אַן אָטעם נאָך ווו מיט אַ קרעכץ?
אויפגעלאָפּענע וווּנדן, בלוטיק־רויט,
דערפילן שוין קוים, דיין רימענעם בייסיקן זעץ! . . .

פּאַרטיליקט גופימלעך קינדערשע, האָסטו,
מיט שמיץ פון טייוולאָנישן רימען. — — —
ווי אַזוי? — — און ווען — באַצאָלן וועסטו?
מיר — וועלן איצט געבן דעם סימן! . . .

הענקער! מערדער! פון אומשולדיקע יידן,
פּאַרטונקען ביזטו אין בלוט! מענטשן צעטרעטער,
פאַר אויוונס מיט קוימענס, פאַר רויך און פאַר אַש,
וועסטו באַצאלן פריער צי שפּעטער . . .

מ׳וועט דיר דערמאָנען „די צאָל״,
דו וועסט אָפּגעבן חשבון און „דין״,
פאַר קרבנות קדושים וואָס פאַרברענט האָסט אַמאָל,
דו נאַצישע, גיפטיקע שפּין! . . .

פאַרברענען קענסטו נאָר דאָס לייב און דעם ביין,
ניט טויטן וועסטו אונדזער גייסט, אונדזער שטאַם, — —
זייער בלוט וועט פאַרגליווערט אין דיין האַלדז בלייבן שטיין
צוגעגרייט ווערט שוין דיין שטראָף מן הסתם. — — —

איז דען דאָ אַזאַ שטראָף,
פאַר מערדער פון מענטשן מיליאָנען?
ווער האָט אַזאַ קאָפּ?, ווער האָט אַזאַ מוח?
אַ שטראָף צו געפינען פאַר דיר, אייכמאַן, רוצח!

אַ מצבה פאַרטונקען אין מענטשלעכן בלוט,
וועט די וועלט נאָך דיר שטעלן,
און דו, אַכזר! וועסט אונדזער ווען
מער ניט קענען פאַרצערן! . . .
און מיר וועל בויען,
מיר וועלן זיך פרוכפּערן און מערן!

****

אייכמאַן

אויף דער טעלעוויזיע, 6טן יוני 1961

האָסט פאַרטושעט און באַגזלט יידיש לעבן,
געוואָלט האָסטו הערשער ווערן אויף דער וועלט,
האָסט פאַרזיגלט מענטשנס שטרעבן,
פאַרנאַרט זיי אין דיין פייערדיקן געצעלט . . . — — —

זייף מיט האַנטעך מיטגעגעבן,
צוגעזאָגט וואַסער פונ׳ם קראַן.
האָסט פאַרהאַקט די טיר — מיט סם צעלאָזטן,
און מיט רויך דערשטיקט; פרוי, קינד און מאַן. — —

באַרויבטער ייד! אין אַש פאַרשטומט דו ליגסט;
אומשולדיק יידיש לעבן! ביזט פאַרלאָשן?
פון אייביק אָן, מיין אָרים ייד, מיט בלוט דו זיגסט . . .
צום סוף, צעלאָזט זיך אין געזאַנג!. . .

און דו אייכמאַן — מערדער בלוטדורשטיקער,
פאַרוואַלטער רוצחישער!
ווער ביזטו — צו געבן מענטשנס טויט סיגנאַל?
געגאָלטן האָט נאָר דאַן, דיין גיפט, דיין שלאַנגען־גאַל . . .

באַפוילן האָסטו גראָבן אַ גרוב, ווי וועלט די גרויס, — —
מענטשנס לעבן לעבעדיקערהייט פאַרלאָשן,
וו ביזו היינט? — — פון גלאָז דיין הויז,
און גרוילן וויסטע, ווערן איצט
אין דיינע אָדערן צעדראָשן . . .

מיט גאַז דערשטיקטע, באַרויבטע לעבנס,
וואָס פאַרלאָשן האָסט אויף אייביק,
און אין אַש פאַרוואַנדלט, — — —
ניט קומען ווען זיי צוריק.

זייער ליכטיק אָנדענק, פאַרוועבט אין אונדזער וועזן,
לעבן איַיביק וועט אין אונזער „אָדער״,
מיט ליבשאַפט טיף אין הערצער,
וועלן מיר זיי טראָגן,
אויף דור־דורות ניט פאַרגעסן יענעם שוידער . . .

אַ לערע פאַר דער וועלט, — —
וועט זיין דיין גרויליק „אַקט״,
און ציען זאָל זיך לאַנג, מיט רעכט, דיין משפּט,
ביז די גאַנצע וועלט,
אַנערקענען וועט דעם „פאַקט״,
באַגלייטן וועלן מיר דיך דאַן צום עשאַפאָט! — — —

****

אין חלום, נאָך אונדזער חורבן

אין חלום געקומען בין איך
צו מיין שטאָט פון געבוירן.
שטיי איך — — — קוק זיך אַרום
צעווייטיקט מיין האַרץ ווערט, ווי שטום.

איך דערקען אונדזער שטוב,
די פלאַסטער צעריסן,
פול מיט לעכער די ווענט,
פון די לעכער ציען זיך
גלייך מיר אַנטקעגן
מיינע שוועסטערלעכ׳ס דאַרינקע הענט. — — —

צי איך אַרויף אויף מיין האַלדז
הענטלעך קאַלטע ווי אייז — —
צעטרעשטשען זיך ביינדלעך אין פולווער,
ווערן צעפאַלן — — — און אויס!

אונדזער אויוון קאַכליאָווער, ער שטייט נאָך,
באַשיצער, אונדזער רעטער פון פראָסט . . .
לעבן אים האָבן מיר זיך קינדער געטוליעט,
לעבן אים האָט מיין טאַטע אין הייליקע ספרים געלערנט,
לעבן אים האָב איך מיינע לעקציעס געמאַכט,
לעבן אים האָט מיין מאַמע אירע ביינער צעוואַרעמט,
לעבן אים האָב איך זיך פון אַ צוקונפט פאַרטראַכט . . .

צעבראָכענע, אָפּגעריבענע קאַכליעס,
כמעט ניט צו דערקענען — — —
און פאָרט אין אייך ליגט אַ שטיק פון מיין לעבן,
לעבן אייך האָט זיך דאָס זיסטע
פון מיין יוגנט צעבליט . . . — — —
לעבן אייך פלעג איך מיין חלום פאַרוועבן.

איך שטיי און גאַף — — —
דאָרט אין ווינקל אויף איר אייביקן פּלאַץ
שטייט נאָך אונזער אַלטע
קליידער שאַף! . . .
איך נישטער און זוך
צווישן שמאַטעס און ברוך,
געפונען אין ווינקל, פון מייז אַ פאַרשלעפּטע,
פאַרגעלטע „שיימע״, כמעט ניט צו דערקענען —
א „שיימע״ פון קרבן מנחה סידור מיין מאַמעס,
דאָס איינציק־געבליבענע האָט מיך באַגריסט,
ניט באַמערקט האָט עס קיינער אַוודאי . . .

און אָט דערהער איך מיין טאַטנס ניגון —
הייזעריק ווי פון אַ גרוב,
ער זאָגט תיקון:
„זינג, טאָכטער, „זמירות״,
ביזט ביי זיך אין דיין שטוב!״
מיין מאַמע אויפן שוועל
פאַרקאָרטשעט, אין דרייען געבויגן,
מיט קאָשעק אין האַנט:
„לויף, טאָכטערל, שנעל! — — —
עס שפּריצט דאָ מיט פייער־בראַנד.״

מיין אָטעם ווערט שווער,
איך באַגיס זיך מיט שווייס.
אַ חלום — — — ניט מער . . . —
אַ פינצטערער חלום. — —
ווו נעמט מען אַ טרייסט?.

* * * *

שוידער פון צוואָנציקסטן יאָרהונדערט*

ווי לאַנגזאַם דו ציסט זיך מיין נאַכט!
און ווייט איז נאָך צו ליכטיק טאָגן.
עס האַט ווער חורבן אויף דער וועלט געבראַכט
מיין זינען איז פול מיט אַלט-ווייטיקדיקן נאָגן.

עס האָט ווער מענטשנס לייבער אין קרעמאַטאָריעס
געברענט, געשטיקט אין שוואַרצן רויך.
געשפּילט האָט דער שונא אָראַטאָריעס
ווען אויסגעשעפּט האָט לעצטער טראָפּן בלוט אין מוח.

שלעפּסט זיך, ייד, מיט תּלית און תּפילין,
דיינע פּיס זיי דינען דיך קוים.
דו הערסט, דיר דוכט, מוזיק גאָר שפּילן,
אָ באָגלייטונג צום פינצטערן טרוים? — — —

ווער קען די גרויזאַמקייט באַגרייפן?
ווער קען שטילשווייגן און ניט דערמאָנען,
די גזירה גענומען האָט זיך פון וואַנען?
צו פאַרניכטן אומשולדיקע זעקס מיליאָנען! . . .

אַ וועלט אַ גאַנצע האָט געשוויגן,
צו קיינעם דערגאַנגען איז ווייסטער קלאָג,
טרויעריקער בלוט-צעווייקטער ניגון,
פאַר וועלכע זינד? — — פאַרוואָס די פּלאָג? — — — —

דער קלעזמער געשלעפּט מיט זיך האָט פידל,
דאָס קינד — — איר ליאַלקע, ווי אַ מאַמע,
און דער רב אין שבתדיק קאַפּאָטע מיט'ן רידל,
פאַרצייכנט איצט אַ מאָלער, אָט די שוידער דראַמע.

*(ניט איבערזעצט אויף ענגליש)

טראָגט אַ ייד אַ ספר תורה, צוליב זכות
און טרערן גיסן אויפ׳ן סאַמעטענעם „מענטל״. —
נאַצי מיט זיין פעלענעם רימען, אין פריילעכן גענוס . . . ,
ציילט — — — שטעלט צו יידן צו דעם „ווענטל״ . . .

פאַלן לעבנס גרויס און קליין,
ווערן ווענט באַשפּריצט מיט בלוט.
באַרויבטער ייד! דיין טיפן צער באַקלאָג, באַוויין,
נאָר ניט פאַרליר דיין ווערט, דיין מוט!

האָט ווען דאָס וויינען, צי דאָס קלאָגן
צוריקגעבראַכט דעם שוידערלעכן פאַרלוסט?
עס האָבן תּפילות און ברכות זאָגן,
אין אָפּגרונט פאַרשלונגען ווערן געמוזט . . .

אַך, דו, גאָטעניו! פון גאַנצער וועלט דער האַר!
פאַרוואָס האָסטו דערלאָזן צו אַש, און צו פייער?
ווי האָסטו פאַרנומען מענטשלעכן צער?,
און געלאָזן דיין פאָלק באַצאָלן אַזוי טייער, אזוי טייער! . . .

אמת! געהאָנגען האָט זיך דאָרט איצט אַ נאַצי אויף אַ שטריק,
ניט דערגאַנגען אים דאָס העלדזול, — —
צערויבט האָט ער פון מענטשהייט אַזאַ שטיק! — — —
וועט איצט אַ צווייטער מאָלער עס מאָלן מיט זיין פענזל . . .

און נאָך אַ נאַצי רויבער נעמט זיך איצט דאָס לעבן,
ער שפּרינגט פון הויכן מויער,
אַ גוטער אָנהייב, גאָטעניו, כ׳לעבן;
אַ ביסל היילונג איצט צו אונדזער טרויער.

אָבער טויזנטער נאָך רוצחים לעבן ווי די גראַפן,
אין אַלע טיילן וועלט.
שונאים קענען גוט מיט זיי זיך שאַפן,
עס האָט היטלער דאָך מיט זיי געקנעלט! . . .

נאָך ניט געענדיקט איז אונדזער טרויעריקע געשיכטע,
עס לעבן נאָך תּליונים, זיי זיצן אין ווייכע שטולן.
מיט ציינער צעקריצטע, און אויגן גזלנישע,
ווי ווייט מיר זיינען נאָך צום פרייען אָטעם פולן.

צו לאַנגזאַם ציסטו זיך, מיין נאַכט,
און ווייט איז נאָך צום ליכטיקן טאָגן,
עס האָט ווער חורבן אויף דער וועלט געבראַכט,
ווי שווער ס'איז אונדזער ווייטיק צו פאַרטראָגן! . . .

****

פסח — זמן חרותנו*

פסח טעג! — פאַר ווען זענט איר באַפרייטע?
טעג, פרישע, לעבעדיקע,
טעג פול מיט אָטעם
אין פרילינג זון צעשיינטע.

שרייב איך היינט שורות
דוכט מיר ביים פולן זינען
קריכן פאַרעקשנט רעיונות
טיף פאַרבענקטע אינמיטן דערינען; —

כ׳פאַרצייכן; און דווקא
דעם חורבן פאַרליטענעם;
כ׳באַרעכן; און דווקא
דעם כּופל פאַרלאָרענעם: —

מיינע שוועסטערלעך דריי,
זייערע מענער, שוין זעקס.
קינדערלעך זיבן,
איינס און איינס, ווי געקליבן.

טאַטע און מאַמע,
געבענטשטע — מיט קינדער געראָטן
פאַרשניטן אין יוגנט דאָס סאַמע,
אַפילו מיט ערד ניט פאַרשאָטן. — — —

און נישטאָ איז מיין ברודער
נישטאָ איז זיין פרוי
און נישטאָ זייערע קינדערלעך צוויי,
פאַרשווונדן ווי פרימאָרגנדיקער טוי . . .— —

*נישט איבערזעצט אויף ענגליש

אויף הפקר צעטראָטן, צעפּולוועדט,
ווי פון אייזן, די נערוון פאַרטראָגן
דיינע קינדער ביים סדר וועלן פרעגן
קשיות פאַרוווּנדערט,
קלער זיי אויף! — —
אַ „נייע הגדה״ מיר פאַרמאָגן . . .

היינט וואָס איז צום ריידן, צום זאָגן?
אַ תּכלית — ווי פּולווער צעפלויגן. — — —
צערונען די בלוטן, אויף גאַסן, אויף ראָגן,
טויטע, אָפענע, מענטשישע אויגן.

פרעגן ביי ווענען; — — ווי קומט עס?
ווי געשיקט זיך? — — —
אַזאַ גרויל! — — — אַזאַ חורבן! — —
פאַר גאָרער וועלט — — יידישער קרבן?— —

שווייג איך, — — שטומט אין מיר דאָס לשון,
דעם צער, ווי העלד פאַרטראָג איך,
צעזשאַרעטער אַש איז פאַרלאָשן.
פּסח, אונדזער יום טוב!,
טעג, פאַר וועמען זענט איר באַפרייטע?
טעג, פרישע, לעבעדיקע,
טעג פול מיט אָטעם,
אין פרילינג־זון, צעשיינטע! . . .

* * * *

סאָציאַלע לידער

שלום עליכם

(צום הונדערטסטן יאָר פון זיין געבוירן)

ס׳איז הונדערט יאָר, ווי ס׳איז פאַרפלויגן,
זינט דעם טאָג פון זיין געבוירן,
און די אוצרות פון זיין שרייבן
וועלן אייביק דאָך פאַרבלייבן.

געשריבן האָט שלום עליכם
אין זיינע יונגע יאָרן,
נאָך אין יענע אַלטע צייטן,
ווען ביי יידן איז
הומאָר, און שפּאַס, געלעכטער,
געווען גאָר ניט ווי ביי לייטן . . .

געוואָלט האָט אונדזער גרויסער דיכטער
גלות יידישן פאַרקירצן — — —
האָט ער מיט זיין פּרעכטיקן הומאָר
לאַכן אַלעמען געמאַכט, און גאָר.

איז זיין געשריפטס געווען;
פון דעם האָרעפּאַשניק,
פון דעם בייזן רבין
מיט זיין שיטערער, לאַנגער באָרד,
און דעם פּריץ מיט די פּריצטע;
פון דאַטשניקעס ביים ים,
פון גרויסאַרטיקע „קור ערטער״,
און פון פרויען וואָס פּוצן זיך
אין זייער עלטער . . . — — —

פון מעקלער און שדכנים,
אַבי געקראָגן נאָר בעלנים . . .

און פון ישובניקעס אין דאָרף,
פון טעפּלעך, מילכיקס, פליישיקס.

פון געהאַפּטעוועטע קליידער,
פון בריליאַנטן און פון פוטער,
און אַפילו אויך פון קעז און פּוטער,
פון סטראַבירונג אַגענטן,
און פון יידן וואָס דרייען מיט שטעקעלעך
מיט פאַבריצירטע גליקן.

און פון שול הויף, און פון באָד,
און להבדיל פון מקום קדוש.
מיט זיין בליק געניאַלן
געפונען אַלץ נייע מאַטעריאַלן.

אַלץ באַמערקט, אלץ פאַרשריבן,
אַלץ ט׳געהאַט אזוי פיל חן,
שוין אָפּגערעדט פון שבת׳דיקע פיש
מיט דעם אמת׳דיקן כריין . . .

און פון דיין יום כפּורדיקע תּפילות
מיט טרערן פיל פאַרווישטע,
און פון ווייבערשע כליפּערייען.

פון מנחם־מענדל,
מיט זיינע טויזנטער תּרוצים
און איבערטריבענע גוזמאות
און פון זיין ווייב, שיינע שיינדל,
וואָס רייסט די ערד מיט אירע קללות.

און ווער רעדט:
פון מאַכן א רעוואָלוציע?
און פון דער צייט פון שמד,
קיין זאַך האָט זיין פען ניט דורכגעלאָזן
אַלץ געגאַנגען מיט אַ לאַד . . . — — — —

ווער קען באַשרייבן גאָר זיין גבורה?
ווער קען מעסטן זיין פאַרנעם?
גרויסער מייסטער פון יאָהרהונדערט! —
זיינע שריפטן וועלן קיינמאָל
קומען צו קבורה! . . .

שוין הונדערט יאָר,
ווי ס׳איז פאַרפלויגן
זינט דעם טאָג פון זיין געבוירן,
און די אוצרות פון זיין שרייבן,
וועלן אייביק דאָך פאַרבלייבן!.

* * * *

פרימאָרגן

עס זינגט זיך ניט היינט,
די וועלט איז צערודערט —
עס שלאָפט זיך ניט היינט,
א בת־קול כ׳הער דונערט:

גענוג שוין געשלאָפן,
עס שלאָגט שוין אויף טאָג,
די נאַכט איז פאַרלאָפן,
אויף נעכטנס ניט קלאָג.

וועק אויף זיך פון חלום,
פענצטער מאַך אויף,
בלויז קלאַנגען פון שלום
נעם אויף איצט, נעם אויף.

אומעט פון נעכטן
פאַרבייט איצט אין פרייד,
אַ וועג, אַ גערעכטן,
פאַרן מאָרגן מאַך גרייט.

****

פרילינג און באַפרייונג

ווי וואַרעם און ליב איז די זון,
דאַס ווינטעלע וואָס גלעט,
יונגע בלימעלעך שפּראָצן־אויף
ווי אין אַ געוועט.

ריחות טראָגן זיך אין לופט
און ס׳טראָגט זיך שוין געזאַנג
פון פייגעלעך אויף צווייגעלעך —
גלעקלדיק געקלאַנג.

בלויז דאָס פייגעלע, דאָס געלינקע
אין שטייגעלע פאַרמאַכט;
אייגעלעך דערשראָקענע
קוקן מיט פאַרדאָכט . . .

דיין זמרל, זאָג פייגעלע,
פאַרוואָס אַזוי פאַרגרויט?
דו הויקערסט זיך אין שטייגעלע,
ס׳געפעלט דיר ניט דיין ברויט?

אַ מתנהלע איך ברענג דיר איצט,
פייגעלע דו שטום
אַ ווערעמל, אַ פּעטס אַזאַ,
ניט ס׳שנעבעלע פאַרקרים.

פּיק־זשע,פּיק, געל־שנעבעלע,
ס׳ווערעמל שלינג־איין,
און ווידער זינג דיין זמרל —
פריילעך זאָל היינט זיין!

און אָט אַזוי אַ זאַטינקע
אז אַרומשפּרינגען דו ווערסט,
און דאָס שטייגל מאַכן דיר
ווי אַ פרייע נעסט.

דאָס פייגעלע:
„מוחל דיין מתנהלע
ס׳שטייגל עפן גיך,
איך וועל אַ פעטע ווערעמל
אַליין געפינען זיך.

„זיין אויף קעסט אין שטייגעלע
ליבער בעל־הבית,
דאָס האַנט־געמאַכטע נעסטעלע,
איז אַלץ פאַר מיר ניט דאָס.

„כ׳וויל פריי זיין פונעם שטייגעלע.
דאָס איינציגע, אָט דאָס:
אַליין זיך בויען נעסטעלע
און פּיקן ווערעמל אין גראָז.

„וועל איך אויבעט זינגען דאַן
מיט אַ ניי געמיט.
מאַך מיר פריי די פליגעלעך,
און פריי לאָז מיינע טריט . . .

„איך וועל זינגען זמרל
פריילעך אויך פאַר דיר,
מיט מיינע קליינע פייגעלעך
אַפילו ביי דיין טיר . . .״

* * * *

יונגע יחוסדיקע כּלה-צעפּ

אויף גאַס פּאַראַדנער
אין ליכטיקער וויטרינע;
פֿאַרבלענדט האָט ראַשיק שימער,
לוקסוס גאָר טשיקאַווער.

האָר פּאַר נייסטער מאָדע —
פון אויסלאַנד אימפּאָרטירט,
פּאַר מאָדערנער דאַמע,
גרייזעלעך פּאָרמירט.

פֿאַרקעמטע רונדע בייגעלעך,
קאָלירן אַלערלייאיקע.
געפלאָכטענע דריידעלעך
מיט אויסזען פּאַרצייטיקע . . .

שפּיגלדיקער חן,
ווי יונגע יחוסדיקע כּלה־צעפּ;
קאַשטאַן קאָליר, שוואַרץ־ברוין —
כוואַליען זיי אין לאָקן טרעפּ.

הערעלעך בלאָנדע — ווייכינקע,
זיידענע, ווי קינדערישע,
צעהאָנגענע אויף צווייגעלעך
פון ווינט פרישינקע, צעפלויגענע.

הויכע האָר טורבאָנען,
האָר נאָרוואָס גרוי־געוואָרענע,
ווי אויף גרינע לאָנקעס
ליגן אָפּגעשוירענע . . .

און שייטלען געל־רויט ווי צונטער,
ווי פאַרביקער זאַפּראַן — יום־טוב חלה.
אויסגעפלאָכטן נאָר אויף וווּנדער —
צום פאַרקויף, גרויס די מעלה . . .

פרויען־צירונג, פולע קוישן
פון אויסלאַנד אימפּאָרטירט.
דוכט זיך, לעבנס אין זיי רוישן,
אין פאַרבלענד פאַרשימערירט.

טיאָכקעט האַרץ מיינס, אַ פאַרקלעמטע
לאָזט ניט רוען — לאָזט ניט שטילן;
די הערעלעך ווי זייד —
דאָרט אין ווינקל פון וויטרינָע.

אויף פאַראַדנער גאַס,
לעבן ליכטיקער וויטרינע;
טרערן אויגן . . . ווערן נאַס —
פונם האַנדל, גאָר משונה . . .

****

צוויי ליאַלקעס

צווי ליאַלקעס פון איין־און־דערזעלבער מאַשין,
אַריינגעפאַלן איז איינע צווישן גאָר־רייכע ווענט,
אויף זעט און אויף פרייד, אויף ווילטאָג בלויז,
די צווייטע — אין אָרימע הענט.

האָט איינמאָל די ליאַלקע, די רייכע,
צו דער אָרעמער אַ זאָג געטאָן:
,,זעסט, שוועסטערל, מיין אויסשטאַטונג!
און דו — אין שמאַטעס אָנגעטאָן!''

,,דו זאָגסט אין שמאַטעס בין איך אָנגעטאָן,
און דו אין שיינעם טואַלעט?
אויף רייכע הענט האָסטו געפּרוווט
אַ הונגעריקע איינשלאָפן אין בעט?

,,צי זעסטו, שוועסטער, וואָס איך נאָר שטענדיק זע
אויף מיין יעדן ווענד און קער,
ווען פון גלאַנץ אין קינדערשע אייגעלעך
פאַרהאַלטן איז קיילעכדיק אַ טרער? . . .

,,איך הער דאָס קלאַפּן פונעם הערצעלע,
ווען ס׳דריקט מיך קינד צו זיך,
איך פיל דאָס קינדעריש ווייטיקל —
לינד, גאָטעניו, איר הונגער גיך!

,,דאָס טרערן־נאַסע בעקעלע,
די אייגעלעך רייין, איך זע,
דער הונגער דרייט דאָס בייכעלע,
איר לעבן פול מיט וויי . . .

100

„און דו, געצערטלט, ליאַלקע, ווערסט,
קיין געלט, קיין קוש, דיר פעלט.
דיין טאָג ווערט דאָך געגרייט פאַר דיר,
ווי קענסטו ליאַלקע רייכע פילן יענעמס וועלט?״ . . .

צוויי ליאַלקעס פון איין־און־דערזעלבער מאַשין,
אריינגעפאַלן איז איינע צווישן גאָר רייכע ווענט,
אויף זעט און פרייד, אויף ווילטאָג בלויז,
די צווייטע — אין אָרימע הענט . . .

****

מיין פארלאַנג

וואָלט איך דערציילן גלאַט זיך געקענט,
אין פשוטע ווערטער
ווי עס שטייט און עס גייט,
און עס וואָלט מיר אין קאָפּ ניט געדרייט; —
וואָלט מיין געדאַנק געקאָנט זיך פאַרגינען,
אַרויסזאָגן דאָס, וואָס ס׳ליגט מיר אין זינען.
וואָלט איך צעברעקלט, געדאַנקען צענומען,
און כ׳וואָלט צום „באַרג סיני״ גיכער געקומען . . .

וואָלט איך אויף ערשטער שורה געשטעלט
מיין אָפּשאַץ, פון ברויט און קאַרטאָפל.
איך וואָלט געגעבן מיין ברכה,
דעם אויפקלייב פון היי אויפ׳ן פעלד,
כ׳וואָלט דערהויבן דעם מייסטער פון שוך און פאַנטאָפל
איך וואָלט געבענטשט דעם בלאַנק פון נאָדל, וואָס נייט,
דאָס רעדל פון זייגער וואָס דרייט,
דאָס שלעפּן פון ציגל,
דאָס קנעטן פון ליים,
דאָס בויען פאר׳ן מענטש אַ געצעלט,
פאַר מענטש פון גאַרער וועלט!

איך וואָלט געבענטשט די הענט, וואָס גראָבן די ערד,
כ׳וואָלט אין מיינע שורות
געזונגען אַלטעגלעכע „זמירות״,
און דערהויבן ביז גאָר,
דאָס אלמענטשלעכע ווערט! . . .

* * * *

יאָרן*

װוהין פאַרשווינדן זיי, די יאָרן?
װוהין פאַרפליען שנעל די טעג?
קענען יאָרן ווייט פאַרפאָרן,
צי ווערן זיי פאַרהאַלטן ביי אַ ברעג? — — —

דרייען זיך יאָרן ווי אין קאַראַהאָדן?
צי ס׳ציט זיך דאָס לעבן ווי אַ לאַנגער בריק?
עס ווערט דאָך לעבן אונדזערס מיט יאָרן אָנגעלאָדן,
וואָס אָפּגעשפּאַנט, ניט קומען קען צוריק . . .

אָט, וואָס קומט גאָר אויפ׳ן זינען,
אַז שפּאַנען קען מען ניט צוריק,
נוץ אויס צום גונסטן שעפערישע טערמינען,
פאַרגאַנגענהייט ווי פעדערן צעפליק . . .

מאַך פון לעבן דאָס בעסטע און גערעכטסטע,
ניט נעם מעשים דיינע מיט צום עולם הבא,
זעטיק אָן דעם מענטש אויף דער וועלט מיט דאָס שענסטע;
קלער אויף! — ברענג אַ ביישפּיל, אַדרבא! . . .

ווייל עס דרייען זיך ניט יאָרן אין קאַראַהאָדן,
דאָס לעבן אונדזערס ווערט מיט משא אָנגעלאָדן,
עס ציט זיך דאָס לעבן ווי אַ לאַנגע בריק,
וואָס אָפּגעשפּאַנט — קומט מער ניט צוריק.

****

*(נישט איבערזעצט אויף ענגליש)

זוניקער פרימאָרגן

ווי צעוואַרעמט מען די גלידער?
ווי פאַרשטויסט מען רעיונות אומעטיקע?
מ׳זאָל קענען ווי געהעריג, מיט ליבשאַפט,
זוניקן פרימאָרגן אויפנעמען. — —
אַפילו קאַלט איז דער דרויסן,
די זון אבער שיינט דאָך! . . .
זוך איך מיט וואָס זיך צו טרייסטן,
און איך טראַכט; —
ווי אַזוי קען מען די גוואַלדיקע
אומרעכטן פאַרשטויסן?
און איך קלער, — און איך טראַכט; — — — —

אויב די וועלט איז אויך מיינע?
ווי דזאַני׳ס, ווי אַיירינ׳ס,
ווי קעטרינ׳ס, ווי דזשיימי׳ס, —
בין איך דאָך אויך א שותף צו איר! —
וויל איך דער וועלט
מיט מיין כוח איר דינען. — — —
צוטראָגן מיין מי,
פאַרצווייגן מיין בוים,
געבן מיין פרוכט
דער שותפות׳דיקער ערד.
און לעבן מיט מענטש — מיט מיין שטאַם,
מיט ווירדע און שלום.

געבענטשט וועט זיין דער פרימאָרגן
ווען „מענטש" וועט פון שינאה
און האַס זיין באַפרייט.
און אַז קומען וועט אַזאַ צייט — —
ווען שטראַלן פון ליכטיקער זון
וועלן צעוואַרעמען
די אַלמעטשלעכע גלידער, — — —
דאַמאָלט, אָ, דאַמאָלט,
זינגען וועלן מיר
נאָר געבענטשטע — פריילעכע לידער!

****

צעשראָקן אויפן טעלעפאָן*

איך האָב אויגן מיינע נאַרוואָס צעעפנט,
די אָקסלען שלעפעריק צעצויגן,
און אָט, קלינגט שוין אָן דער טעלעפאָן
און לאָזט מיר ניט אַ וואָרט דערלייגן . ..

האָסט שוין געוויס געהערט פון דעם פחד און אימה,
אויף מענטש, אויף פיש און להבדיל בהמה.
פאַרשפּרייט האָט פאַרניכטונג פון פופציק מעגאַטאָן
אַ באָמבע, רחמנא לצלן! . . .

עס פליט דער פולווער אין דער לופטן,
ס׳ווערט צעמישט מיט שטויב און רעגן,
ס׳וועט צעשטערן בלומען דופטן,
און וועט פאַרניכטן גלייכע וועגן! . . .

קיין באַהעלטעניש וועט העלפן,
ניט אויף בוידים, ניט אין קעלער,
עס ווערן פעלדער אונדזערע פאַרשאָלטן,
מיט סם המות אין די טעלער.

ווייץ און קאָרן קאָפּ גענידערט,
ניט צום זעטיקן, נאר פאַרסמט און צעפיבערט,
וואָס פאַר אַ זינד, וואָס פאַר אַ זינד!,
ס׳וועט אויך ניט זיכער זיין דאָס מילך פאַר׳ן קינד! . . .

דאָס פלייש פונ׳ם עוף, פונ׳ם שעפּס און פון קו,
קאַרטאָפל, ציבעלעס און מערן,
אַלץ ווערט צעשטערט, איך האָב קיין רו,
ווילדער פחד נעמט אַרום מיין קלערן . . .

*(נישט איבערזעצט אויף ענגליש)

דערלויב, דערלויב, מיין פריינט, איין וואָרט דערלייגן,
באַרויקן דיין ציטער, דיין שרעק,
עס קען יעדעס לאַנד זיך דערוועגן,
און חתמענען, חלילה, דעם שוואַרצן פלעק!

יעדעס לאַנד שאַרפט די ציין מיט אייזן און מיט שטאָל,
בויט פאַרניכטונג פאַר דער וועלט.
ניט וואַגן וועט מענטש ביים פולן זינען,
צעשטערן, פאַרניכטן די וועלט, אין מיטן דערינען.

באַרויק זיך, פריינט, די וועלט גייט ניט אונטער,
באַפריי דיין האַרץ פון פחד און פון זאָרגן . . .
האָף און גלויב — זיי מונטער,
שאַף און בוי פאַר היינט און פאַר דעם מאָרגן!

* * * *

האָפענונג צום נייעם יאָר

באַקלערט, איך וועל אָנשרייבן אַ פריילעכס,
דערוועקן האָפענונג אין געמיט.
וועט עס אַפילו פאַלן שווערלעך,
צו טיף איז פאַרקריצט פון צער דער שניט . . .

שרייב איך אָן מיין ערשטע שורה,
הבטחה־וואָרט כ׳פּרוביר, —
און דערגרייכט האָט גוטע בשורה,
דערלאַנגט אַ גלעט מיין האַרץ האָט שיר.

מוטיקט פריידיק מיין פאַרלאַנג; — —
איך זע די וועלט צו שלום שפּאַנט.
אַלץ אַרום איז אין געזאַנג,
פאַרברידערט איז מענטש פון יעדן לאַנד.

איך הער פון פידל פריילעכע טענער,
עס שיינען פנימער פון פרייד;
ווענט באַצירט מיט שלום פענער,
אין דערלופטן — — שלום־רייד! . . .

און עס בעטן פעלדער זיך פאַרזייען,
עס דורשטיקט דער באָדן נאָך ערדיש גליק,
עס ווילן הענער ווידער קרייען,
וועקן „מענטש״, צו פעלד־אַרבעט צוריק . . .

אַך! ווי האַרציק זיך צעזונגען
האָב איך, אין זיסע שלום שעהען,
אָט, וועט באַלד זיך גלאָק צעקלינגען,
אָט וועט הימל ווידער בלויען! — — —

ווי דערלעבט מען זען די וואונדער?
גרינע ביימער אומעטום.
פרוכט פאַר מענטש, פאַר זיינע קינדער,
פאַר יעדן איינעם — אַ דערפרייענדיקע בלום!

* * * *

שטימונגס לידער

אין מיטן נאכט

שרייבן ווילסטו גלאַט אַזוי,
ניט געשטויגן, ניט געפלויגן?
גיט דיין פעדער זיך אַ דריי,
ווערט דיין סטרונע אָנגעצויגן . . .

לאַזן אותיות איינס נאָך איינס,
געדאַנקען אויף פּאַפּיר.
און דער זייגער טוט זיך זיינס
לויפט די צייט — — — ניט מיר, ניט דיר . . .

ווילסט נאָר טרוימען,
ווילסט נאָר קלערן,
צו דיין שרייבן, נייע זוימען,
ווילסטו קיינער זאָל דיר שטערן.

גראַמען ווערטער הויבסטו אָן,
ווי דו טוסט זיך נאָר אַ קער,
קומט אַרויס אַ מיש־מאַש טאָן,
ניט אַהין, און ניט אַהער . . .

עס שלאָפן אלע, שטיל ז׳אין אין הויז,
אויף ביזט איינע, איינע בלויז.
ניט דו שלאָפסט, און ניט דו וואַכסט,
ניט דו וויינסט, און ניט דו לאַכסט — — —

וואָס־זשע ווילסטו פאָרט אונדז זאָגן?
ס׳האָט דיין קלערן גאָר קיין ברעג,
וואָס פאַרטראַכסטו ביז פרימאָרגן?
וואָס־זשע ווילסטו אויף דיין וועג?

* * * *

ליכט און שלום וואָלסטו וועלן?
פאַר דער גאָרער וועלט,
ס׳וואָלט דיין האַרץ פון נחת קוועלן,
ווען ס׳לעבן איז ניט איינגעשטעלט.

און אין לופטן זאָל צעקלינגען,
געזאַנג פון יעדן מענטש.
פריינטשאַפט זאָל אין הערצער דרינגען,
און מיט ליבשאַפט זיין געבענטשט! . . .

אָט די געדאַנקען, איינס נאָך איינס,
לאָזן אותיות אויף פּאַפּיר.
און דער זייגער טוט זיך זיינס,
און צייט — זי לויפט — ניט מיר, ניט דיר . . .

* * * *

צו דיר

הערשלען צו אונדזער 39סטן חתונה יאר.

דעם 8טן יאנואַר 1961,
האָט די זון וואַרעם זיך צעשפּרייט,
און מיט צוזאָג ליכטיקן,
הערצער אונדזערע דערפרייט.

יונגע בלימעלעך מיט ווייכער ערד האָסטו באַדעקט,
צאַרט געקושט זיי מיט דיינע הענט.
די זון צעוואַרעמט האָט דיין בלומען בעט
און איצט צו דיר, דאָס באַוואַסערן זיך ווענדט.

האָסט בלימעלעך פאַרפלאַנצט, וועסטו זיי באַגיסן,
ניט פאַרלאָזן זיך אויף קיינעם,
ס׳וועלן לויב געזאַנגען באַגריסן,
דיין גאָרטן פרישן — לופטיק שיינעם.

ניט מיט גלייכגילט האָסטו בלימעלעך צענומען
נאָר מיט ליבלעך־פאָטעריש געפיל.
זאָל נאָר פרילינג שיינער קומען; — —
וועסט זיך פרייען אין דיין בלומענדיקן שפּיל.

— — — — — — — — — —

אין צעוועקטע פריאיקע פאַרטאָגן,
ווען פרילינג פלעכט זיך נאָר אריין,
און וואַסערדיק צעזילבערט וועלן גראָזן,
דערוואַכן וועלן בלימעלעך אין בונטן זון צעשיין.

און צווישן מנחה־מעריבדיק פאַרנאַכט,
ווען זון וועט לאַנגזאַם זיך פאַרגיין,
פון ווונדער, פון דעם בלומענדיקן פּראַכט,
וועסטו האַרציק דאַן געניסן —
און פאַרשטיין . . .

****

מיין פרימאָרגן תפילה

ווי קלאָר איז דיין אויפגאַנג,
שטראַל אויף מיין שויב!
ניט באַמערקט דיך גאָר לאַנג,
פאַרשטעלט האָט אַטאָמישער שטויב.

דערפרייט מיינע אויגן,
מיט געזאַנג פון פרי,
קאָלירן פאַראייניק
אין בלומען אויפלבי . . .

עס רופט דאָך דער דרויסן
צו פריידיקן לעבן
פאַרטרייב־זשע דעם אומרו,
פון מיינע געוועבן.

פאַרהייל און צעוואַרעם
געמיטער פון לייד
שטראַל אויף און דערבאַרעם,
ס'איז לאַנג דאָך שוין צייט! . . .

זוניקער שטראַל! ניט זאַם זיך צו לאַנג,
ס'איז רייף שוין די שעה.
קום מיט געזאַנג!
און פאַרברידער מענטש אויף דער ערד
אָט אָ דאָ!.

****

קינדערשער אָרקעסטער

העי, דו שטיפער, שטיפער־ייִנגל,
דיריגענט פון ערשטן גראַד,
אָט באַווייזטו אונדז דיין צינגל,
און אָט דיריגירסטו אַ באַלאַד . . .

דיינע הענטלעך די געניטע,
גראַציעז פליען פייל פון בויגן,
מיט צויבער־שטעקעלע אין האַנט,
צעקראַכסטו אָט אַ שטאַרקע וואַנט! . . .

דאָ לויפסטו,
דאָ שפּרינגסטו,
דיין קינדערשן אָרקעסטער
מיט צויבער־שטעקעלע מעסטו.

דאָ אַ שטיינדעלע פאַרוואַרפסט,
צווייג פון בוים — אַ פליק,
ביז פאַרקריכסט ווייט אין וואַלד,
און שווער געפינען וועג צוריק.

אין דער לופטן אַ געפּילדער,
יעדעס קינד מיט זיין כּלי־זין,
און דו, ייִנגעלע, דו שטיפער,
מאַרשירסט אין וואַלד אַלץ טיפער.

שטאָק־פינצטער שפּרייט די נאַכט,
עס שרעקט סכּנה . . . קינדער וויינען,
ניט באַרעכנט, ניט באַטראַכט
פּחד דרינגט אין הערצלעך קליינע . . .

קינדער, העכער הייבט די טענער,
קלאַפּט אין פּויקן, בראַזגעט קאַנען,
אפשר וועט אונדז ווער דערהערן
און אונדז אַרויספירן פון דאַנען?

הערט־זשע קינדער, יונגע שטיפער;
אייער קינדערישע דערפאַרונג,
דינען זאָל אייך ווי אַן אָנזאָג,
ווי צו מעסטן, ווו צו שפּאַנען . . .

געדענקט־זשע קינדער;
יאָרן לערנען, יאָרן ווייזן,
ווי צו טראַכטן, צו באָקלערן,
און ווי ניט פאַרפירט צו ווערן.

דאָס לעבן זאָגט אונדז אָן אַפריער,
ווען צו שטיפן, ווי צו שפּילן,
ווען צו הוליען, ווען צו זינגען,
ווען מענטשנס צער און פרייד דערפילן.

ווען צו טרוימען, ווי צו ליבן,
ווי צו קעמפן — פאַראַדירן,
אַ וועלט גערעכטיקע געווינען,
אַ וועלט אַ פרייע אויסצושפּינען.

העי, דו שטיפער, שטיפער־יינגל
דו וועסט זיין דער דיריגענט.
אָט באַווייזטו אונדז דיין צינגל,
און אָט צעשפּרייטסטו דיינע הענט! . . .

* * * *

דערמאָנסט זיך

טונקט זיך זון אין האָריזאָנט,
טעג פאַרגאַנגענע דערמאָנט,
יאָרן יונגע לאַנג צוריק,
ווען קיין זאַך האָט געשטערט דיין גליק.

ווי שיין דו ביזט, מיין וועלט, אין פרילינג,
ווי האַרציק פריש עס שמעקט די לופט!
געזאַנג פון פייגל, שפרונג פון שמעטערלינג
ווי כּישוף — — צום נייעם לעבן רופט . . .

דערמאָנסט דעם רייץ פון יונגע אויגן,
אָן ווערטער זיינען שטילע טריט . . .
באַטראַכט לבנה, רעגנבויגן,
און אין האַרצן יוגנט גליט! — — —

דו פילסט די קראַפט פון צויבער אין נאַטור —
ווערסט צו איר ווי צוגעצויגן,
רעדסט פון ליבע, פון קולטור,
און מילד איז דער קוק פון דיינע אויגן.

הייבסט זיך אָן איצט צו דערמאָנען
וואָס לעבן האָט געמיינט אַמאָל,
ליגן ווערטער דיר אין זינען
הערסט נאָך היינט דעם קול! . . .

אָט פאַלט דיין בליק אויף באַנק אין גאָרטן,
ווו צווייען זיצן שטיל געלאַסן,
ריטם שלאָגט אין הערצער דאָרטן
פּרובירסטו איצט אַ ליד פאַרפאַסן. — — —

אַ ליד פון סודותדיקן שעפּטשען,
אַ ליד פון יונג־האָרציקן געפיל,
אַ ליד אָן ווערטער, אַ ליד אין שווייגן,
אַ שטילקייט וואָס זאָגט דאָך אַזוי פיל . . .

צי האָבן ווערטער דעם ממשות,
דעם באַטראַכטן פולן זין?
ווען צוויי הערצער אין בין השמשות,
ביידע צילן צו איין מין! — — —

טונקט זיך זון אין האָריזאָנט,
טעג פאַרגאַנגענע דערמאָנט,
יאָרן יונגע — — לאַנג צוריק
ווען געווען איז פול דאָס גליק! . . .

****

אין אונדזער ספרים שאַף

ס׳האָט אַ ווונק געטאָן צו מיר אַ בוך,
וווּ געשטאַנען איז פון לאַנג,
פאַריתומט אין אונדזער ספרים שאַף —
געוואַרט צו געבן וועמען זיין געשאַנק.

האָט מיין האָנט פלוצים זיך אַ צי געטאָן צו אים.
אָפּגעווישט פון לאַנג שוין
אָנגעקליבענעם שטויב,
דערלאַנגט אַ צעבלעטער,
און דערזען פאַר זיך אַ קינסטלער —
אַ געדאַנק אַ געניאַלן!
אַ קלאָרן שילדערער פון אונדזער דור,
פון גאָר פריסטן
טויזנט ניין הונדערטסטן יאָר.

צי קאָן אַ מענטש אַליין זיך שטראָפן?
ס׳איז דוכט זיך,
גאָר נישטאָ אַזאַ מין וואָפן . . .
די בלעטער נייע,
נאָך אַפילו ניט צענומען,
ווי פון דרוק אָט ערשט געקומען.

און געשטאַנען איז דער אוצר
אין אונדזער שאַף פון כמה יאָרן,
קיין צייט געהאַט ארייצוקוקן . . .
ביז כ׳בין אַלט, און גרוי געוואָרן.

ליבער דיכטער: זײַ מיר מוחל!
פֿאַרלוסט, געוויס, געווען איז מײַנער,
שעפּ איך איצט מיט נײַגער מײַן געוניס,
פֿון דײַן גרונטיק רײַכטום פֿײַנער.

פֿאַר דײַן פֿאַרטײַטש דעם זין פֿון לעבן,
ווי וואָלט איך וועלן
פֿאַרדינטן יישר כּוח געבן —
דײַן באַלערנטן געשאַנק,
אויסדריקן אין ווערטערדיק געזאַנג.

* * * *

מיינע קני

אין יאָרן יונג־קינדיש שטיפעריִשע,
בויגן פלעגן מיינע קני זיך אין געלאָף.
האָט אַמאָל געהערט גאָר ווער,
אַז די קני וועלן בויגן זיך ניט מער?

פלוצים פאַרעקשנט זיך מיין קני
לאָזט מיין פוס ניט שטעלן גאָר אַ טראָט,
אָט, דוכט זיך גאָר ניט לאַנג,
געגאַנגען בין איך ווי אויף אַ דראָט! . . .

מיין בויגעוודיקע קני, האָסט זיך פאַרשטייפט, — —
ריִרסט זיך ניט פון אָרט?
שטיי איך ווי פאַרטומלט,
וואָס טוט מען איצט פאָרט?

עס העלפן קיין וואַקלען, קיין פּראָטעסטן,
כאָטש נעם און שריי, „חי וקים״,
פּרוביִרסטו דיין כּוח איצט פאַרמעסטן,
אַ שטראָף פון הימל איז געוואָרן ווי מקוים . . .

טראַכט איך: — — —
קעגן קנייטשן האָב איך אַ רפואה;
עס אַרט מיך ווי פאַראַיאָריקער שניי,
דערלעבט האָב איך דאָך זיי מיט רעכט — —
וואָס האָב איך פאָרט צו זיי? — —

עס טונקלען מיינע אויגן מיט אַ בעלמע,
זיי קען מען היילן מן הסתם — — —
דאָס געהער איז פאַרטויבט,
ס'איז גאָר אַ מחיה! — —

הערסט דאָס געררויש ניט מער,
ניט דעם גרויסן טומל,
ניט געוויין פון קינדער
אין פאַרקראַמפטן הונגער — — —
ניט געיאָמער פון אַ מאַמען,
פון פאַרלירן איר איינאיינציק זון,
אין פאַרוויסטונג פון מלחמה.

— — — — — — — —

אָבער פאַר מיינע קני?,
זוך איך מיר פאַר זיי אַ מיטל,
אפילו ווען דער מאָגן מאָנט,
עסן אפשר נאָר אָ דריטל? . . .

צום סעזאָן דעם פערטן
כ׳בין דאָך שוין דערקראָכן,
וועל איך איצט פון מיינע יאָרן און חדשים,
ציילן נאָר די טעג און וואָכן . . .

לאָזט מיר נאָר, מיינע קני, געבן כאָטש אַ טראָט,
ניט פאַרביטערט מיר די יאָרן;
וועט איר דינען מיר אויפסניי,
זינגען נייעם ליד וועט דאַמאָלסט זיין כדאי! . . .

* * * *

מיינע קנייטשן

אויף דער גלאַטקייט פון מיין הויט,
באַוויזן האָט זיך קנייטשעלע אַ קליינס,
צוערשט זיך ניט ווויסנדיק געמאַכט.
פאַרגלעט דעם איינגעדריקטן גאַסט
און פאַרגעסן מיט דער צייט
דאָס קנייטשעלע אין פנים.
ביז ס'האָבן אויסגעלייגט זיך קנייטשן
אָט ווי יונים אויף מיין שטערן,
האָב איך דווקא זיי געוואָלט פאַרוערן.

האָט אַ ציטער און אַ שאָקל
צעטרייסלט מיין פאַרדראָסיק האַרץ; —
„ניט אונטערגעבן וועל איך זיך —
איך וועל אייערע חוצפהדיקע קנייטשן
אָט באַלד, אָט די מינוט צעשטערן" . . .
אָבער מיינע געסט פון אָפּגעשפּאָרטע יאָרן,
געטאָן האָבן חוצפהדיק זיך זייערס,
טיפער איינקנייטשן זיך פאַרמאָסטן, — — — —
איז מיר די מעשה
נאָך מער פאַדראָסיק געוואָרן.

האָב איך מיר מיינע טענות,
צו גאָט אין הימל מיין פאַרדראָס; —
שטייטש?— — — היתּכן? — — — —

אזויפיל קנייטשן! — גאָר אָן אַ מאָס? —
איז אָבער ענטפער באַלד קלאָר געוואָרן:
זיך בייזערן מיין פריינט, — ניט כּדאי, — — —

קומען וועלן געסט אַזוינע סיי־ווי־סיי . . .
האָב איך זיך דערטראַכט
און פון מיינע טיפע קנייטשן
אַ שפּאַס זיך גלאַט אַזוי געמאַכט . . .

און אין מיין לויפנדיקער עלטער
ווען מיינע געסט ווערן מיר אלץ נענטער,
זאָג איך צו זיך:
„אָפּגעשפּאָרט דיינע רחבותדיקע פריינט
פון יאָרן לאַנג דו האָסט;
איצט נעם זיי אויף
ווי „אָנגעלייגטע" געסט,
שפּאַן מיט זיי אויף גלייכן שטעג,
ווייל אויסגעטראָטן דאָך האָסטו שוין דיין וועג!" . . .

* * * *

פאַרגאַנגענע יאָרן און טעג

פאַרגאַנגענע יאָרן און טעג,
האָבן זייער אויסגעטראָטענעם וועג;
זיי צעדרייען די פינגער פון פיס און פון הענט,
זיי לייגן אַ שטעמפּל אויף רוקן און לענד,
זיי דריקן איין קנייטשן אין פנים, אַ שרעק! . . .
זיי מאַכן אַן חורבן און גייען אַוועק . . .

איי — די פאַרגאַנגענע יאָרן און טעג,
זיי האָבן זייער אויסגעטראָטענעם וועג;
דעם גוטן געהער זיי פאַרטויבן,
פאַרטונקלען מיט הייטלעך די אויגן,
דאָס לעבן איז דאַן ווערט, פון טאַבאַק אַ שמעק,
זיי וואַרפן אַן שוידער און גייען אַוועק . . .

די פאַרגאַנגענע יאָרן און טעג,
טרעטן שוין איינמאָל אויס אונדז אַ וועג;
זיי דערהויבן דעם בלוט־דרוק,
פאַרקירצן דעם אָטעם,
זיינען אונדז מכבד מיט:
„אָרטרייטיס״, „בוירסייטיס״,
„ניוראַיטיס״ אָן אַן עק,
און לאָזן איבער „רעומאַטיז״,
און גייען זיך אַוועק . . .

* * * *

מיין אומרויקע טרער

(בעילאר שפיטאל)

מיין אומרויקע טרער
האָט צום ווינקל פון מיין אויג,
געגעבן זיך אַ קער,
און אויף מיינע ליפּן, זיך געטאָן אַ גאָס.

דערפילט האָב איך אין דעם צעגאָס,
שאַרף־געזאַלצן טעם.
ניט געפרעגט, פאַר וועז, פאַר וואָס?
פערשלונגען כ׳האָב עס מן־הסתם.

ביזט דורכזיכטיק אַזוי, מיין טרער,
אומרויקע אין מיר,
וויפל געטריישאַפט אין דיין שטום דערקלער,
וויפל ליבשאַפט אין דיין קלאָר־קאָליר״ . . .

דערוואַרעמט האַסט מיך, טראָפּן־טרער,
טיף דערגרייכט האָסטו,
האָסט פאַרקלעמט, פאַרטרערט,
און באַלד באַרויקט מיך דערצו . . .

געוואָרן איז מיר אַזוי גרינג,
טרייסט געבראַכט האָסט, ליבע טרער!
ווידער לעבט אין מיר אַלצדינג,
עס דריקט מיין האַרץ ניט מער . . .

****

זאָג ניט דו ביסט אַלט*

און ניט זאָג ווען ס׳פאַלן בלעטער; —
„אַוועק שוין די יאָרן אָט באַלד״. —
ווען בלום אין בלעטל צעבליצט,
טוליע זיך צו צו דערמיט! . . .

אויב יונג איז דיין גייסט,
צום פרילינג, צום נייעם,
מיט מוט און מיט דרייסט,
צום פריידיקן לעבן דערגרייכסט.

פאַרשאַפסטו נאָר פרייד,
דערמאָנסט מער קיין אומעט, קיין לייד,
און דעם שפּאַן וואָס פאַרקירצט,
מיט שמייכל באַגריסט! — — —

איז דיין האַרץ פול מיט ליבשאַפט?
מיט פריינט ביזט געבענטשט,
דערמאָנסטו קיין צער,
ווערסטו באַליבט און געאַכט נאָר דערפאַר . . .

און אַז נעבכט זיינען לאַנג,
און די טעג ניט גאָר קורץ,
ניט טאָן זאָל דיר באַנג,
דיין צייט פאַר אויפלעבונג באַנוץ!

זינג טעגלעך אַ לידל,
גיב אַ שמייכל, טו אַ שפּאַס,
אַפילו ווען מיט בעזים און מיט רידל; —
נאָר פריילעכע לידער פאַרפאַס!

*(ניט איבערזעצט אויף ענגליש)

באַגינען*

אויפעמאַכט די אויגן,
אַ ריר מיטן גוף,
אַקסלען צעצויגן,
צו זיך איך גיב אַ רוף: —

מענטש! ביזט אויף? דו לעבסט!
ניט צעפּטר פרימאָרגן,
פון בעט קריך אַרויס,
מאַך צונישט דיין אומעט פון דיינע זאָרגן . . .

גרייט צו אַ טאָג מיט זון
און ליכט פאַרן מענטש,
אויב קענסט ניט מיט אַ טאַט,
פאַרזיס מיט דיין וואָרט . . .

מיט טרייסט און מיט ליבשאַפט,
האַלדז און קוש, נעם ארום
דעם יונגען דור, דאָס קליינע קינד,
ניט דערמאָן מער „וויי און ווינד” . . .

צעזילבערטע שטראַלן
צעוואַרעמען דעם גוף,
צעציען די אַקסלען,
צום לעבן אַ רוף! . .

* * * *

*(ניט איבערזעצט אויף ענגליש)

פרימאָרגן*

מיין 75טער געבורטסטאָג דעם 15טן מאי, 1974

איך גיב מיר פון טעפּעלע קאַווע אַ זופּ,
מיין פעדער אין טינט כ׳גיב א טונק,
צעוואַרעמט אַן אָנזאָג אין מיין מוח, —
ס׳איז 15טער מאַי אויף מיין לוח!.

פרימאָרגן אַזאַ ליבער,
די זון אַ ליכטיק צעשיינטע,
קיין סימן פון קימער
זאָרגן פאַרטריבן,
פון לאַנג שוין פאַרדייטע . . .

עס זינגט איצט מיין האַרץ
פול מיט ליבשאַפט אַ ניגון, —
אין שטילקייט — הילכט ריטמיש מיין קול,
ממש ווי אַ קינד צום פאַרוויגן.

עס צעשפּילט אַמאָליקע פרייד
מיין יונגער זכרון;
און ס׳לעבט אויף אַ שפּאַציר
צווישן ווייץ און צייטיקן קאָרן.

פאַרוויש איך אַ טרער
פון פּנים מיין נאַסן, — — —
ס׳דערמאָנט שאָסיי־גאַס . . . דעם גאָרטן,
די פאַרנאַכטיקע שטעטלשע גאַסן.

* * * *

*(ניט איבערזעצט אויף ענגליש)

עס באַגריסט אַ חבר איינער דעם צווייטן,
וואַרעם ווינקען יונגע אויגן,
טייערע — גליקלעכע יוגנט יאָרן, —
צו שנעל, צו שנעל זענט איר פאַרפלויגן!.

איך גיב מיר ווידער פון טעפעלע קאַווע אַ טרונק,
מיין פעדער אין טינט כ׳גיב אַ טונק,
אַן אָנזאָג צעוואַרעמט מיין מוח; —
ס׳איז שוין ווידער 15טער מאַי אויף מיין לוח!.

* * * *

ניט פארלאָשענער פונק

עס דאַרף מיך ווער דערמאָנען?
כ׳האָב דען שוין פאַרגעסן
איך וויל ניט אַפילו דערמאָנען
אַז די צייט האָט זיך שטאַרק מיר דערעסן.

איך זע דעם אַמאָל פאַר די אויגן,
די צייט האָט מיין יוגנט צעדראָשן,
זיינען טעג און יאָרן פאַרפלויגן
און דאָך איז קיין פונק ניט פאַרלאָשן.

אין האַרצן פאַרזיגלט געטריישאַפט
דער יוגנט, דער פרייד, אויך דער לייד,
ווער מעסטן קען אַזאַ ליבשאַפט,
ווער קען עס דערציילן אין רייד . . .

אויפן לעבן איצט קוק איך גאָר אַנדערש,
מיט אַלץ זיך פאַרקנעטן — געניייגט;
צווישן יוגנט בין איך אַלטמאָדיש,
צווישן אַלטע — ווי אַ פויגל פון שטייג . . .

אויפן וועג צווישן דער יוגנט און עלטער
איך וואָלט ניט פאַרקירצט איצט מיין שפּאַן.
פאַראַן אַ צייט וואָס דערנענטערט
דעם היינט צום אַמאָל, — ס׳איז פאַראַן . . .

איך וואָלט שפּאָנען מיט ליבשאַפט, פאַרריכטן
וואָס כ׳האָב פאַרזען העט אַמאָל . . .
געפינען צוטרוי צום לעבן —
און דערהערן דעם קלאַנג פונעם טאָל . . .

זען דעם אַמאָל פאַר די אויגן,
די יוגנט וואָס צייט האָט צעדראָשן,
יאָרן זיינען טאָקע פאַרפלויגן,
און ס׳האָט דאָך מיין פונק ניט פאַרלאָשן . . .

****

ישראל
און
די צוקונפט
פון אונדזער פאָלק

מיט טינט אויף פּאַפּיר

וואָס קומט אַרויס
פון מיין פאַרשרייבן אַזויפיל פּאַפּיר?
געדאַנקען, געפילן, דאָס בלוט גיט אַ שטויס,
אַ געשפּרעך מיט זיך אַליין איך פאַרפיר; —

דו, מאַמע מיט קינדער באַשערטע,
שווייג נאָר אַ ווײַלע, און הער!
אויסגעפילט האָסטו דיין שליחות דערלעבטע,
גיב גוט נאָר אַ טראַכט, — — גיב אַ קלער!

דיין פלאַנצונג, דיין זייאונג
געוואַקסן האָט גוט,
האָסט געגעבן דער וועלט דיין פאַרצווייגונג,
דעם פּאָרזעץ פון יידישן בלוט. — —

פאַרוואָס זינגסטו אָן אויפהער דיינע לידער
פון פאַרגאַנגענעם צער? פון פאַרלאָשענע ליכט?
פאַרוואָס צענעמסטו און צעגלידערסט
דעם חורבן ווידער און ווידער?
ווי דו וואָלסט זיך אויף דעם גאָרניט געריכט . . .

פּרוביר נאָר פאַרבייטן דיין ליד פון שטויס און פּלאָג,
צו אַ ניגון פון ליבשאַפט, פון האַרציקער טרייסט,
גענוג צו דערמאָנען, גענוג שוין צו קלאָגן,
שלום פאַרזיי ווו דו שטייסט און גייסט.

אויף קינדס־קינדער לאָמיר פאַרזאָרגן; — —
צום ליכטיקן לעבן לאָמיר ווערן גרייט,
מעק אויס דיין האַס פון וויסטע גלות־יאָרן;
שלום אויף וועלט זאָל שוין ווערן פאַרזייט.

דערהער קול פון דיין פאָלק אין ווייטן לאַנד,
שטרעק אויס צו זיי דיין שלום־האַנט,
און בענטש דעם יונגן דור, אונדזער נייעם דור,
וואָס האָט אונדזער המשך יידישן געבוירן.

****

מיין יידיש פאָלק

איך זינג צו דיר מיין יידיש פאָלק,
צום טאָג פון דיין געבוירן.
מיט ווײי און צער ביזטו גענערט,
און האָסט האָפנונג ניט פאַרלוירן.

דיין ליד הייבט זיך אָן
פונעם וויגעלע נאָך.
די וויקעלעך — זאָרגן
פון אייביקן יאָך.

טרערן געזויגן,
אין נויט זיך דערצויגן,
געלערנט מיט חשק,
אין תּורה — יאָרן פאַרפלויגן . . .

כאָטש געלעבט אין דחקות,
ניט געהאַט אויף קיין ברויט,
האָסטו פאַר יענעם
געמויערט, געבויט.

מען האָט דיך פאַרפאָלגט,
אין פחד געלעבט.
דו האָסט ווייטער געהאָפט
און דיין חלום געוועבט.

צוריק אין דיין לאַנד ביזט געקומען, מיין פאָלק,
און ליכט אויפגעשלאָגן מיט ירושהדיק גלויבן,
מיט טענץ און מיט געזאַנג
אַליין זיך דערהויבן . . .

אָבער שונאים נאָך לויערן,
ווילן נישט וויסן, ניט זען:
אַז דו, מיין פאָלק, ביזט פון תמיד
אַן עם קשה־עורף געווען . . .

יונג און אַלט,
מוטיק צום הימל צעשאַלט,
מיט פייער צעפלאַמט,
דעם וועג פון שונאים פאַרצאַמט.

אַ לעבן אַ נייעם, מיט רידל און פויסט
דו גראָבסט טיף און דו בויסט,
אינעם אַלט־נייעם לאַנד —
דער אָפּצאָל פאַר דיין גרוילעכן שאַנד.

אין בייזן געוויטער,
מיין קעמפער, ניט ציטער,
העלדישער בויער,
ליכט פונעם יידישן טרויער.

זינגסטו ישראל׳ס לידער
מיט שטאָלץ אין דיינע גלידער.
אַ העלד ביזט געבוירן —
אַ קעמפערישער ייד.

* * * *

אויף תל-אביב גאַסן

אַ טאָג אַזאַ ליכטיקער,
הימל, ווי קינדערשע אויגעלעך בלוי,
אין קורצע, מאָדערנע בגדים
יוגנט שפּאַצירט זיך אַזוי.

זייער שפּראַך גאָר אַ קענטלעכע
דאָך שווער צו פאַרשטיין.
געשטאַלטן מיידלשע
אין קליידעלעך קורצינקע
פיסלעך — ווי צום טאַנץ גרייט צו גיין.

קליידעלעך, עכט קאַליריקע,
צום לייב צובאַהאָפטענע,
קערפּערס געשניצטע — גלייכינקע,
פלינקע, רירעוודיקע.

בחורים יונגינקע,
באַבערדלט, באַוואָקסענע,
טרעפן צו אויגן, מיידלשע,
ווי מיט סאַזשע פאַרטונקלטע . . .

און דווקא שווארץ־חנעוודיק
איז יוגנט אין גאַנג,
אין זונענדיקן שטראַל,
אין לויטערן געזאַנג.

ווי שפּרודלדיק וואָסער פון קוואַל,
צעזשומעט אין פריילעכן געשפּרעך.
און פריידיקן זיי פון מאָראַל,
נאָר ליבשאַפט באַשטעטיקט דעם כלל . . .

און דער בחור, דער חייל,
מיט שטאָלץ, מיט פייער אין אויגן,
צו באַשיצן דאָס לאַנד
איז ער דערצויגן.

ביי זיין זייט —
חנעוודיק אַחריותדיק מיידל,
מעדאל אויף איר שטייף־צוגעפּאַסט
זעלנעריש קליידל.

און דער טאָג, אַזאַ ליכטיקער,
הימל אזוי בלוי.
וואָלט איך יונג איצט געווען
שפּאַצירט וואָלט איך אויך אָט אָזוי . . .

* * * *

אויף אַ שיף איבער ים כנרת

ליכטיק — בלויער ים כנרת,
פרימאָרגן פונעם וועלט־באַשאַף.
פאַרהייליקט ביזט אין קלאָרקייט טיף
אויף דיינע זילבער־כוואַליעס,
וויגט זיך אונדזער שיף.

צערייצט דאָס וואַסער האָט דאָס שיפל —
געזשומעט, געשוימט אַרויף און אַראָפּ,
עס האָבן צעכוואַליעטע בערגלעך צעזילבערט
אַ מיש־מאַש אין מיין קאָפּ.

צעקראַמפּט האָט זיך מיין האַרץ
אין טיף, פאַרוואָרצלטן געדויער,
דערזען כ׳האָב אין מיין וויזיע;
אַ וויסטע פון צער, פון יידישן טרויער.

פון ווייטן דערזען כ׳האָב אַ צווייגל,
פאַרשניטן האָט שטורעם פון בוים;
געשווומען קענטיק לאַנג אויפן וואַסער,
ווי צו פרייד אַ מבשר?
דערגרייכט אָבער קוים . . .

ווינט האָט פאַרטראָגן דאָס צווייגל אין ווייט,
און עס ראַנגלען זיך אין וואַסער
צעריסענע בלעטער פון צווייג,
דערשווימען צוזאַמען זיך, פאַרעקשנט,
קומען, זיי וועלן, אין צייט . . .

ליכטיק־בלויער ים כנרת
איך זינג אויס מיין ליד צו דיר.

מיין ליד פון אומרו, פון פרייד,
פון האַרץ וואָס בענקט, האָפט,
אויף דער געבענטשטער שעה —
צו שלום, רו.

ים גליל,
וונדער פון פריסטן וועלט־באַשאַף,
אויף דיינע זילבער־כוואַליעס,
טראָגסטו אונדזער שיף! . . .

* * * *

פאר זיי

זינג איך

מיינע לידער

מיין שיר השירים

אייניקלעך מיינע,
שוואַרצאפלעך פון מיינע אויגן: —
שיינע פון אַלע שענסטע,
קלוגע פון אַלע קליגסטע,
ליבע פון אַלע ליבסטע.

דזשולי, מיין אייניקל מיט אַלע מעלות;
דיין גראַציע, דיין שמייכל,
דיין נאַטירליכער חן;
באַנעמונג דיין שיינע, — —
מיין האַרציקע טרייסט. —

קלעי, יונג־באַבערדלטער חתן־בחור,
מיט דיין באַליבטע־קעטהרין, דיין כלה,
אויסגעקליבן האָסטו איר
מיט אַלע דיינע חושים — — —
אָט — ווי דער חתן
פון פאַראייביקטן „שיר השירים״.

לאָרי — מיין מוזיקאַלישער גאון,
אזוי פיל פרייד
געבראַכט האָסטו פאַר מיר,
נאָר צו קורץ ז׳געווען די צייט,
זיך צום זעטיקן מיט דיר . . .

אייניקלעך מיינע!
שיר השירימדיקע,
שוואַרצאַפלעך פון מיינע אויגן:
שענסטע פון אַלע שיינע,
קליגסטע פון אַלע קלוגע,
ליבסטע פון אַלע ליבע! . . .

* * * *

אונדזער אייניקל טאַמי

אונדזער אייניקל טאַמי,
האַלט זיינע אויגעלעך אָפן;
געפונען האָט ער מסתמא
אויף גרין בלעטל, פון רעגן אַ טראָפּן.

פאַרוואונדערט שטודירט ער
דאָס בלעטל גרין,
ער באַטראַכט דעם פאַרקער, — —
פונ׳ם בוים מיט׳ן בלעטל דעם זין.

„זע נאָר, באָבע!
אַ בוים אַזאַ גראָבער!
... זיינע קינדערלעך
דינינקע, גרינינקע
און אַזוי פיל אין צאָל! ...

„און אָט אַ פייגעלע געל,
מיט שנאָבעלע שאַרף.
זע, באָבע! דאָרט אויפ׳ן שוועל,
איר פּיקן, ווי דאָס קלאַנג פון אַ האַרף!

„פליגלען צעשפּרייט,
נאָר איין הויב און אַרויף!
זינגט ווי אַ פלייט
און ווי שטאַרק איז איר גוף!

„באָבע! באַטראַכט,
ווי גרויס איז דער וואונדער;
ווען ס׳קומט אָן די נאַכט —
וווּ שלאָפן אירע קינדער?

„זיי זיינען נאָך יונג
און קאָנען ניט פליען;
לאָזט זיי מאַמע אַליין?
... איך וועל פאַר זיי קניען.

„זען אויב מאַמע פויגל
וועט אירע קינדער באַשיצן;
ווי לאַנג וועט זי זאַמען,
וועט זי צום פאַרדעקן שטרויעלעך נוצן?

„באָבע! באַטראַכט נאָר די ווונדער אַרום,
אין הימלען פליען,
עס ווילט זיך מיר גאָר,
און ווי אַ פויגל פליען אומעטום . . .

„און די לופט אזוי פריש,
ביימער צעגרינט.
באָבע, באַטראַכט דאָס געדויש
פונ׳ם וואַסער, פון בערגל וואַס רינט.

„ווונדער איבער ווונדער,
באָבעניו, שאַ! — זײַ שטילער ווי שטיל;
דאָס פייגעלע, די מאַמע,
שטרוי אין איר שנאַבל זי ברענגט,
זי פליט, זי מאָלט ווי אַ מיל . . .״

פישטשען פייגעלעך,
מאַמעס נאָענטקייט דערפילט!
טוליעט זיי מאַמע אין פליגלען,
איר שוץ מיט געזאַנג צעשפילט.

וואַקסען די פייגעלעך,
צעפליען זיך שנעל.
און מאַמע פויגל, מיט אומעט אין אויגעלעך,
בלייבט פאַרגאַפט אויף איר שטרויענער שוועל . . .

* * * *

דזשיל

מיין אייניקל, מיין שיינהייט,
איך טראַכט — — וויל וואָס זאָגן וועגן דיר — —
זיך ניט צום גרויסן, חנדלעך מאַכן.
בלויז אין דיינע אויגן טאָן אַ קוק;
ווי זיי ריידן, ווי זיי שמייכלען,
ווי זיי שיינען, ווי זיי ליבן.
און דיין קאָפּ
שוואַרץ געלאָקטע האָר,
ווי נאָר דיך צום פאָטאָגראַפירן! . . .

זיס, איידל, דיין באַנעמונג,
אָן קונצן, פּשוט — ליב,
ווירקן דיינע גוטע מידות
אויף דיין באָבען,
אַזוי טיף אין דיר פאַרליבט. — — —

זיץ איך אַזוי, שרייב מיר אַ לידל;
און אין מיין טיר, גיט די קליאַמקע זיך אַ ריר, — —
און אָט ווידער אַ פּרוביר,
— — עס עפנט זיך אויף שנעל מיין טיר,
און ווי אַ גלאַנץ פון פרילינג זון
גיט אַ שיין מיר אין די אויגן. — — —

דזשיל, מיין פראַכט, מיין שיינהייט! . . . — —
איך שרייב פאר דיר, מיין ליד,
איינגעוואָרצלט ביזטו אין מיין האַ רץ,
אין מיין יעדן גליד.

איך קוש די שיינע אויגן דיינע אויס,
דיין נעזל פול מיט חן,
כ׳באַטראַכט דאָס שיינע מיידלשע געשטאַלט,
און די טרער פון פרייד, — — —
אין זיך טיף, איך באַהאַלט.

* * * *

מיין אייניקל ראדזשער לי

מיין אייניקל ראַדזשער לי
איז אַ יונג מיטביינער,
קוים זעכצן יאָר איז אַלט,
אַ שטיפער, גראַדע ניט קיין קליינער,
און פון „בייס באָל" שטאַרק ער האַלט.

וואָס ער לערנט? איך פאַרשטיי קוים,
„אַ געשעפטס מאַן", ווי זיין טאַטע, וויל ער זיין,
האָט אַ קאָפּ פון אַ מיניסטער
צווישן יונגוואַרג אַ באַוווסטער.

זיין קאָפּ געלאָקט מיט שוואַרצע האָר,
קענסט דערקענען אים פון ווייט,
זיינע ציין ווייס ווי שניי,
קיין עין הרע גיב נאָר זיי . . .

מיט חברים האַרציק, איידל,
ביי זיין זייט, זיין שיינע מיידל,
איז ער דרייסט און פאַרליבט,
חברשאַפט מיט איר פאַרקניפּט.

באַטראַכט איך שטיל מיין יונגן בחור,
ווי געוואָרן איז ער ערנסט,
פרעג איך אים איינמאָל אין שפּאַס; —
ליבסטו, ראַדזשער, דאָס שיינע מיידל?

ענטפערט ער מיר קלוג און איידל; —
„זי האָט שכל, באָבע ליבע,
גוט מיט איר איז צו פאַרברענגען",
און די באָבע, אין גרויס נחת
טראַכט; — ווער קען וויסן
וואָס די צייט קען ברענגען? . . .

* * * *

מיין אייניקל מארק

אייניקל מיין זיבעטער!
ווי ליב מיר איז דאָס חן־גריבעלע
אויף דיין רעכטער באַק.
דיינע אויגן:
גרויס, קיילעכדיק — ברוין,
דיין שטערן, פּאָעטישער פּאַרמעסט — —
טיפזיניק, דיין שווייגנדיקער קוק,
ווי ליב מיר איז דיין אַרומנעם,
דיין צוציענדיקער דרוק.

מאַרק, זיבעטער אייניקל מיינס,
וואָס באַטייט דער ערנסט אין דיין בליק?
וואָס האָסטו צוגעטראַכט
אין די צוועלף יינגלשע יאָרן דיינע?

איך ווייס;
אַ פריינט דו ביזט צום קינד
פון אַלע ראַסן,
דו מאַכסט קיין אונטערשייד
פון ווייס און שוואַרץ,
פון לייב קאָליר.
דערפאַר קלעפּן זיך קינדער שוואַרצהויטיקע
צו דיר.

געבענטשט ביזט אייניקל, מיין ליבער
מיט גוטע מידות, מיט געזונטן חוש,
פאַרפלאַנצט איצט אויף דיין חן־גריבעלע,
דיין באָבע, איר וואַרעמן קוש.

****

רעיטשל, אייניקל מיין ייִנגסטע

דײַן באָבעס צוואה

אַלע זיבן חנ׳ען איז דיין ווען,
עס טאַנצן אַלע דיינע גלידער,
אויף אַלע יאַרידן ביזטו דאָ,
שטיל צעזינגסטו דיינע זיסע לידער.

אָט טאַנצטו, אָט שפּרינגסטו,
אָט אַ מעשהלע דערציילסט,
עס פעלט דיר קיינמאָל
וואָרט אַ קלוגער אויס,
באַחנט ביזט שטיפערקע, מיין ליבע,
ניט מיט חכמה בלויז.

אויף אַלע חתונות ווילסט טאַנצן,
פריינטשאַפט לעבעדיק פאַרוועבן
מורמלסט ניגון — — מיט בלומען קראַנצן,
זעץ זיך מיר דערנעבן.
שפּאַר אויף מיר דיין קעפּל אָן,
הער צו, מיין קינד, דאָס שטיל געבעט; —
ניט פון פייגעלעך אין לופטן,
ניט פון זיסע בלומען דופטן,
זינג איך דיר מיין ליד אַצינד,
הער זיך צו — — — פאַרשטיי מיין קינד:

דאָרט אין בלאָטיק נאַסע געסלעך,
אויף די שוועלן ביי די הייזער,
שטאַרען הונגעריקע אויגן — — הענטלעך דאַרע,
אין שמאַטעס — אָן בזיון,
בעטן ברויט פון טוכלער נאָרע.

זיי, די קינדער, ניט באַשערט איז
פון ערד די זאַפטן צום געניסן,
ליגן זיי — פאַרהונגערט און באַליידיקט,
און אונדז, קינד מיינס,
פלאָגט אַזוי ס׳געוויסן . . .

וועט די וועלט זיך כאָטש אַרומזען?
וועט זי וועלן פאַר הונגער פיינען;
פון קינדער גריבער, קינדער נאָרעס,
שטראַלן זונענדיק צעשיינען? — — —

איך וואָלט וועלן נאָך דערלעבן
זען אין מיינע רייפע יאָרן,
ניט מער פאָרהונגערטע, נאָר זאַטע,
אין יעדער היים, אין יעדער כאַטע. — — —

טאָ שפּאַר דיין קאָפּ אויף באָבעס אַקסל אָן,
הער צו מיין קינד דאָס שטיל געבעט,
ניט פון פייגעלעך אין לופטן,
ניט פון רייכע בלומען דופטן,
זינג איך דיר מיין ליד אַצינד,
הער זיך צו! באַנעם, מיין קינד! . . .

* * * *

ניט מער, ניט מער

איך האָב זיך באַטראַכט,
אַז שרייבן וועל איך מיינע לידער
פאַר'ן יונגן דור,
פאַר נייער יוגנט וואָס דערוואַכט . .

איך וועל דערציילן,
איך וועל אים זינגען
דאָס ליד, דאָס יידישע,
דאָס טיף בענקענדיקע,
דאָס ליד, דאָס אייביק פאַרזאָרגטע,
דאָס טרויעריקע מאַרטירער ליד!

דרינגען זאָל
אין הערצער קלאַפּנדיקע יונגע, — —
אין יעדן קינדיש יידיש גליד.
און דערוועקן זאָל מיין וואָרט
צו אַ לעבן אַ ליכטיקן,
פאַר צוקונפט אַ יידישער
פאַר צוקונפט אַ פאַרזיכערטער.

און דערפילן זאָל „ער",
דער אויפגעוואַכטער, יונגער דור,
אז ניט גרינג און ניט פריילעך
איז דאָס ליד,
פון אונדזער יידישער היסטאָריע. — —
די געשיכטע אונדזערע,
די פיל טויזנט־יאָריקע,
איז פול מיט פאַרפאָלגונג,
בלבולים און אויסראָטונג
אָגעוואָרפענע, פאַרמשפטע,
אין ווייטיקן געליטענע.

איז מיין געזאַנג צום יונגן דור;
צו פאַרהיטן הייליק אונדזער שטאַם,

כּבוד יידישן דערהויבן,
מיט האָפענונג און מיט עשקנותדיקן גלויבן.
אויסהיילן די וואונדן אונדזערע
פון לאַנגע — ביטערע גלות־יאָרן,
ניט דערלאָזן מער צו מאָרדן,
צו ווילדע אַכזריותן.

עס מאָנט יידיש בלוט,
עס שרייען קדושים אונדזערע פון אַש:
ניט מער, ניט מער
גיין ווי שעפּסעלעך
צו דער עקידה!
ניט זאָגן מער,
ס'איז קיין ברירה . . . — — —

ניט מער, ניט מער, —
לאָזן פּאַרוויסטן לעבנס ליכטיקע!
ניט מער, זיך לאָזן אויסשעכטן!
אונדזער לאָזונג פון היינט אָן:
ניט מער, שטעלן לעבנס — יידישע
אין קאָן! . . .

* * * *

My song is pointed therefore
To the younger generation
To preserve the hallowed memory of our forebears,
For they have earned our veneration.
To uplift our Jewish honor
For eternal courage and hope—
To preserve our hallowed identity
And its heroic scope!
After hurt of bitter years of exile, we vow
To heal those bloody wounds of ours—
And never more to allow
Such murders and gruesome horrors!

Spilt Jewish blood cries out
Through the ashes of our martyrs—
In a universal shout
Ringing through the years—

Never more! Never more!
Will we be led like sheep
Through the slaughter-house door!
This vow we shall keep!
Never more, never more,
Shall beautiful lives be cut down! —
Never more, never more,
In our blood shall we be drowned!
Never more shall Jewish lives
Be trampled in the ground!

Never More, Never More!

I've decided, forsooth,
After thinking carefully,
That it is to the youth
That I direct my poetry.

That newly awakened throng
Will hear my telling—
And of that Jewish song
Which within my heart is swelling;
That anguished song
They shall hear—
Deep-suffering, eternally long
Sorrowful song of the martyr.

Words that penetrate
Should enter every youthful Jewish fibre—
So that their heart should pulsate
With a fervent Jewish quiver...
As a clarion call
To a life that is brighter—
Leading them on
To a secure Jewish future!

May there come the realization
To this awakening generation—
And quickly will they see
That not light nor joyous
Is the song of our Jewish history!

Yes, such is our history
That is many, many centuries old—
Our pain, suffering, betrayal and misery—
Provocation, annihilation—manifold!

Children who have not been fated
With the fruits of the earth to be sated...
So they suffer——
Hungry and affronted...

And we, my child, are plagued by conscience....
Wonder if the world will note their presence?
Will their hunger pangs be eased?
Will there be an end to children's graves, or children's caves?
Will a sunny radiance ever be reached?

Oh, how I long to live to see—
In my ripe old age—
No more hunger...and everyone sated be
In every home and cottage....

So lay your head on Grandma's shoulder, do——
And listen to my humble plea:
Not of birds, high in the blue...
Nor of blooms richly scented....
As I start my song anew...
Listen my child....
And its meaning will come to you!

****

To Rachel, Youngest of My Grandchildren

(Your Grandmother's Testament)

With all seven graces are you endowed...
Every fiber in dance engaged...
How soft and sweet is the song you sing...
Here you gambol...here you spring...

Here you relate a tale——
And with a wise word, never fail...
Yes, graced are you, mischievous one,—
But not with wisdom alone.

You want to be present at every event....
You hum melodies, and with garlands, exquisite,
Weave friendships....animated, vital...
Come quickly. Come Rachel,
And beside me sit.

Press your little head to me,
And listen to my modest plea:—
Not of little birds aloft—
Nor of pretty blooms, or sweet scents they waft,
While I sing my song to you now....
Listen, my child, so its meaning you'll follow:—

Yonder, on tiny streets, wet...quagmired—
On threshold of each house there stands
With staring, hungry eyes—a child,
With small skeleton hands....

Unashamed....ragged...
Begging...with arms outstretched...
For stale crusts of bread....

My Grandson, Marc Louis

Seventh grandson, mine,
How lovable is the dimple
On your right cheek defined.
Your eyes—so large, brown and round,
Your forehead with a poet's grace...
Your silent glance, so profound...
How dear to me firmness of your embrace.

Marc, seventh grandson mine—
Your glance with seriousness is rife——
What have you tried to determine,
In your twelve childish years of life?

I know you are a friend
To children of all men...
And never a difference find,
Or undue value place
On black or white skin....
Or the color of one's face.....
That is why you always attract
Children, whose skins are black.

Blessed are you, grandchild, my own,—
With healthy tastes, and traits so desirable....
With this poem, Grandma now implants kiss so warm
Upon your right cheek...on dimple so lovable.

****

My Grandson, Roger Lee

My grandson, Roger Lee—
Quite a prankster, he...
And a lad, sufficiently bold;
Barely sixteen years old....
Worshiping baseball, avidly...

His studies...hardly known to me,
He would, like his dad, a businessman be....
Blessed with wit beyond his years——
Infinitely popular with his peers...

His head crowned with a thatch of black hair,
He's easily recognized everywhere....
With his white teeth, gleaming....
May they never know decaying!

With his comrades—hearty, yet full of gentleness...
And at his side, his pretty miss...
And he is in love—divine...
In friendship, intimately entwined....
Quietly I observe my young grandson, brave....
When did he suddenly turn so grave?

Once, in fun, I asked him this:
"Roger, do you love the pretty miss?"
Gently he answered, earnestly and wise:
"Dear Grandma, she's possessed of much good sense;
Extremely happy am I in her presence."

And as a grandmother...while rejoicing,
I think: "Who knows what time will bring?"

Jill

Grandchild mine, my little beauty. . . . .
I ponder how to best describe you
So as not to magnify, nor braggart be. . . .
Merely to peer into your eyes,—
How they smile. . . how they verbalize. . . .
How they sparkle with love constantly!
And your dark, curl-tressed head,
Deserving the finest portrait that can e'er be made. . . .
So sweet is your bearing, in simplicity. . . .
Great is the impact of your quality
Upon your grandmother, who
Is so profoundly in love with you. . . .

While writing my song,
As I sit. . . .
I sense the door-knob turn a bit. . . .
Another try—the door quickly opening,
Reveals a glimpse of sunny, springtime skies,
Whose radiance finds its way into my eyes.

Jill, my beauty—my magnificent. . . .
'Tis for you this song I sing. . . .
You are rooted deep within my heart—
And in every limb and fiber of my being. . . .

I kiss your eyes, with fervor,—
Your charming little nose. . . .
I study your lithesome, girlish figure——
A tear of joy begins to well—
That deep within me, I conceal. . . .

****

"I will watch and see
If the mother bird will shield her brood...
How long will she tarry?
Will she cover them with straws, as a mother should?

"Grandma, observe the wonders we are seeing!
How to the heavens they soar,
Now, I've the feeling
To fly like a bird everywhere.

"The air is so fresh—
The trees all a-greening,
Grandma, listen to the thunder
Of the waterfall's careening,
Piling wonder upon wonder.

"Hush grandma! Be stiller than still!
The little mother bird at last
Brings straws to her little nest,
She flies—grinding like a mill,
The nestlings peep in earnestness,
As they sense their mother's nearness...

"The mother nestles them with her wings—
Shields them, as she sings.....
The birdlings grow...
Soon away they'll fly—
Loneliness shows in her mother's eyes,
As she stares at the threshold of straw!"

****

Our Grandson, Tommy

Tommy, our grandson,
Holds his eyes open
Perhaps he has seen
A raindrop, on a leaflet green...

He studies in wonderment
This leaflet green,
As he contemplates the movement
Of the tree, from whence it came.

"See grandma
A tree—grown so broad—
His children-horde
Are thin and green,
Countless more than I've ever seen!"

Soon a yellow bird alighted—
With beak ever so sharp,
"Look grandma, on the doorstep—
Her pecking—like the sounds of a harp.

"Wings spread out—
It soars up from whence it came,
Sings out, like a flute...
Oh, how strong is her frame.

"Grandma look" he calls....
How great the wonder deep...
"When night falls,
Where will her children sleep?

"They are but newly born,
And cannot yet fly,
Does the mother leave them alone?
So pray for them will I.

My Song of Songs

Grandchildren mine!
The apples of my eyes...
Most beautiful of beauties....
Wisest of the wise...
Most beloved
Of the loved.

Julie, my grandchild,
Full of all virtues....
Your smile, your delicacy....
Your natural charm...
Enfolds me
With heart-easing calm.

Clay, young bearded groom-to-be,
With Katherine, so lovely,
That you've chosen as your bride...
With all your sensitivity....
The groom—the "Song of Songs" immortalized.

Lawrie, my musical genius,
So much have you brought to me
Of joy sublime.
To sate myself of your goodness....
Much too short the time!

Grandchildren mine,
Each a verse from the Song of Songs—
The apples of my eyes...
Most beautiful of beauties—
Wisest of the wise....
Most beloved of the loved.

****

*It is for
the Future Generations
that I Sing My Songs*

Ink on Paper

What do I derive from it?
That constant scribbling on so many a ream,
Thoughts, feelings, that always seem
To cause my blood to spurt!
I hold forth in silent discourse—on paper!
"You—so many times a mother—
Be still a while, and listen!
You've lived your mission to complete...
Your blooming—your sowing....
Was all for the good.
You gave the world your branching, your growing,
Nurtured with Jewish blood.

"Why do you ceaselessly sing
Of bygone sorrows—of light, now dead?
Why—all the dismantling, the dissecting
Again and again, the holocaust dread,
As if unaware of it so long?
Why can't you change your song
Of duress and affliction
To a melody of love and consolation?

"Heal your heart!
Rid it of hate, complaint and grief!
Prepare for the start
Of a better life!
And for our children's children assure
A world of peace—planted to forever endure!

"Hear the new land's voice!
Erase hatred of diaspora-years bleak....
Stretch out your hand of peace
And seek
That youthful generation
Which gave birth to a new life—
    To a new nation!"

****

On a Boat on the Sea of Kinnereth

Bright blue sea of Kinnereth—
Where the earth first saw its dawn....
Sanctified is the clearness of your depths....
Upon your silvery billows our ship plies on.

The waters, our tiny ship agitating...
Causing it to rise and fall noisily——
And I become confused in my thinking
By the waves: mountainous, foaming, silvery....

My heart shrivels within,
In deep-rooted enduring....
And looming upon my vision
Is a vista of grieving, of Jewish mourning....

From afar a twig I see...
Torn by the storm from a tree....
'Tis evident it had drifted long,—
As if to herald our joy—but barely succeeding...

A long distance the twig was borne—
And struggling in the sea—
The leaves of the twig all torn
Twig and leaves together floating stubbornly—
They will come in time!

Sea of Kinnereth, brightly blue—
I sing my song to you...
My song of joy—truly blessed—
From a heart that hopes and quests
For the blessed hour of peace and rest.

Sea of Galilee—
Wonder of the world's early dawn....
Upon your billows, silvery,
Our boat is being borne...

****

In uniform, the young man—
Proud—eyes ablaze. . . .
Ready to defend the land
In which he was raised.

At his side
Charming, soldier-maid. . .
With medals upon breast
Of her military dress.

On this day, so bright with sun——
The sky so brilliantly blue——
Were I only young again,
I'd stroll the streets with you.

****

On the Streets of Tel Aviv

A day of such vividness—
Blue as childrens' eyes is the sky,
And in abbreviated modern dress
The youth stroll by.

Their speech—so familiar...
Yet beyond my ken——
Short skirted, each girlish figure,
Its beauty to enhance—
Exposing limbs that seem ready to dance.

Bright colored garment gives still greater effect
To skin, adhering so closely....
Bodies, sculptured and erect,
Moving with grace and agility.

And the young men—
Bearded, hirsuite—
Cast glances at each passing maiden
With eyes as if darkened by soot.

And, indeed, darkly charming
Is the youthful, strolling throng,
Sunny and beaming,
In sheer joy of song....

Like ebullient water, from swollen wells,
Their humming, jovial speech...
No proseletyzing of morals...
Only love confirmed—from each to each....

Our foe still in ambush lays,
Refuses to see, nor comprehend,
That you, my people, were always
Stubborn and undaunted!

Young and old
Unto the heavens you shout courageously...
With flames, fiercely bold,
You blocked the path of the enemy.

A new life made, with fist and spade...
You dig deep—and build—apace....
In the old—new land,
The payment for your horrible disgrace.

You sing Israeli songs
With pride in every sinew....
You are a hero born—
A fighting Jew!

****

My People

My Jewish people—
My song to you is dedicated
To the day when you were born.
With woe and pangs were you nourished,
But—hoping—you went on.

Your song begins early,
At your very cradle...
Your swaddling clothes—adversity—
Of enslavement, eternal.

With tears you were nurtured,
In need, you were reared.
With zeal—Torah studied——
While the years fled.

Although always in poverty you dwelt—
Lacking means for your bread....
You laid bricks—and built
For others—instead.

My people, you have always been oppressed,
Living in constant jeopardy...
Still you plodded ahead,
And wove dreams—hopefully....

You've returned to your land, my people,—
Set up candles in traditional belief....
With song and with dance,
You've built anew your own life.

Israel and the Future

The Spark Is Unextinguished

Need I be prompted?
Has all from memory fled?...
I do not even seek to convey
That time upon me heavily lay.

The past parades before my eyes—
Time has piecemeal my youth shredded....
Days and years have hastily flown by...
But somehow the spark glows, unextinguished!

Within my heart, loyalty is sealed
To youth, to joy—even anguish....
Can such love ever be measured
Or described in suitable language?

Now I gaze upon life differently—
Newly disposed—kneaded to all about me,
To the youth—I'm of antiquity...
To the old—a bird, from a cage newly free!

On the way 'twixt youth and the auld—
I wouldn't shorten the span one whit...
For there's a time which brings the weld
Between today and yesterday—and this is it.

I want to hasten with love to restore,
That which was long overlooked through generations...
To find confidence in life evermore—
And hear the valley's reverberations...

Oh, to see the past before my eyes...
Youth, which time has shredded....
Years, indeed, have flown by——
But the glow of my spark remains unextinguished.

****

My Restless Tear

(Baylor Hospital)

My vagrant tear
Coursed from a corner
Of my eye
And trickled to my lips.

I felt in this streaming,
A stinging, salty tang...
I didn't ask the when and why of it—
I probably swallowed it.

My tear, of such transparency,—
Sprang from within me, uneasily....
How much loyalty does your silent declaration cover?
How much love, in your crystal clear color?

Teardrop: how you've warmed me...
Touched me ever so deeply....
Saddened me—and brought tears saline;
Yet brought a calm—sanguine.

I find myself at ease—
At the consolation you brought me, beloved tear....
Once more everything within me lives....
My heart no longer feels compressed with fear.

****

However, an answer came clearly:
"To grow incensed, what is the use?"
So I sit and muse——
Still those unbidden furrows will come increasingly
Which I've got to accept
And just treat them good-humoredly....

As I quickly grow older——
And I and 'my friends' grow closer—
I tell myself:
"Through the years you've acquired
Many such friends—so cozy....
Now welcome them as the best
Of greatly honored guests!
Travel along with them on that smooth lane
That you have already for a long time trodden....

****

179

Wrinkles

On my skin, so even textured,
A minute crease was manifest.
At first I paid it scant heed—
Then stroked the univited guest.

In time, even forgot
The tiny line my face begot...
Until upon my brow,
Wrinkles appeared in a horde
Like soldiers, all in a row,
Which I wanted banished, not ignored!

Then with a shake and a shiver,
That set my saddened heart a-quiver,
I said: "I will not concede
To you, arrogant corrugations—
At this very moment I'll impede
All your manifestations...."

However the visitors of my accumulated years
Brashly carried on, as they pleased,
Held ranks, sank deeper—
And even increased....
So this state of affairs
Led me to further despair....

Thereupon my plaints I sent
To God in heaven, voicing my displeasure:
"Well? What has it meant?
All these wrinkles without measure...?"

Years and Days Gone By

Bygone years and days,
Have their well-trodden pathways;
They distort toes and fingertips...
Leave their imprint on skin and hips.
Dig deep furrows, that make us grieve...
Create havoc—then take leave!

Oh, those bygone years and days,
Have their well-trodden pathways;
Our sharp hearing, they impair...
And if that is not enough—
Cataracts dull our vision, to our despair—
Making life worth but a pinch of snuff.
No matter how hard we strive...
They make us shudder—then take leave!

Oh, those bygone years and days,
Indeed tread out their well-worn pathways;
They heighten blood pressure,
Shorten breath beyond measure——
Make us gifts of arthritis... bursitis...
And neuritis without end...
And rheumatics, more than one can believe...
Create chaos, then take their leave!

****

Nor the wailing of a mother
Heart torn in desolation—
On the loss of one and only son
In war's devastation.

But how about my knees?
I seek for them some sort of relief...
Even when the stomach decrees
The need for food—however brief.

To the fourth season, it appears,
I've somehow found my way....
I will no longer count months and years...
But will count every week and day...

Just let my knees, a tiny bit, move along....
Cease to plague my years with pain....
Then I would sing a new song—
If you would serve me once again!

****

My Knees

In those years of childish antics,
When my knees would freely bend, in races frantic,
Who would have thought—on that score—
That those knees of mine would bend no more.

Suddenly my knee stubbornly conspires—
Doesn't permit my leg a step to go....
I think 'twas not too long ago
That I pranced as if on a tight wire....

My flexible knees—you've grown rigid——
Act as if rooted to the spot....
I remain—as if undecided——
What's to be done now?—I know not....

In vain my shaking and protest....
Though my protest be loud indeed!
Do you seek your power to test,
As if a punishment by heaven decreed?

I think, against wrinkles I've a remedy——
It affects me as does last year's snow....
I've lived to earn them rightfully...
After all, what do I demand of them now?

Cataracts may dull my eyes,
Perhaps they can be restored....
My hearing is not as before...
Perhaps a blessing in disguise.

No more can I hear the noise
Nor listen to the tumult any longer
Of the sounds of children's cries
In painful hunger...

In Our Bookcase

A book winked, directed at myself—
Where long it stood till now,
Orphaned on its shelf,
Waiting its gifts to bestow.

My hand in sudden thrust
Reached out and took it from its nook.
Wiping away the accumulated dust,
I leafed through the long neglected book.

A brilliant thought—then a revelation
Of a master, was brought to me,
Lucid portrayer of our generation
In the young twentieth century.

Can one exact a penalty
Upon one's own person?
It seems to me
There isn't such a weapon!
I scan pages still new—
Still uncut—
As if a brand new printer's product.

Indeed I had found a treasure
In our bookcase, long in disuse,—
Patiently awaiting our pleasure
Its wonders to peruse....
Because I had never found that time of day
Until I turned old and gray.

Beloved poet, I beg to be forgiven——
The loss, of course, was mine...
From your riches, so long hidden,
I reap the benefits sublime.

For your interpretation of life's meaning—
How to give thanks, overdue so long—
For that great gift of learning,—
To express it all in the words of a song.

****

Remembrance

On the horizon, the sun dips low,
Passing days remind me
Of youthful years that long ago
Were all filled with gaiety....

How beautiful you are, my world, in spring,
The air—refreshing and fragrant...
Birds twitter, butterflies a-wing...
Life's renewed—beckoning enchantment....

I'm reminded of exciting, youthful years...
Of words, like quiet footsteps, falling;
Of moon, rainbows and the stars...
And a heart, with blood that's seething...

The magic power of spring
Drawing you, drawing....
Love's smiles—dream-wise,
In the mild glances of your eyes....

Again one is reminded
Of life in that long ago—
Words from one's memory leap forward
Like a reverberating distant echo.

You still see the bench in the garden,
As we sit—secluded from the street——
In that heartbeat's rhythm,
Can one, from that, a poem complete?

A song—like a secret whisper,
As if in the stillness—a whimper
A song without words—throughout....
One that may say quite a lot....

On the horizon, the sun dips low,
Passing days remind me
Of youthful years that long ago
Were all filled with gaiety....

****

Then listen, children, pranksters young:
Let your youthful experience tell you,
And let this be a warning
How to measure, and where to go...

So remember, children, years of teaching,
Years of learning—
How to think, and how to weigh,
And how not to be led astray...

Life tells us quite soon,
That there is a time for pranks, or for play;
When to sing—or carry on;
When people's pathos or joy to assay;

When to dream—and how to love....
How to fight, and how march on....
There's a world of freedom to weave,
There's a world of justice to be won.

Hey you prankster, playful youngster,—
You will be the conductor!...
Here you poke your tongue at me,
Then wave your hands so gracefully....

****

The Children's Orchestra

Hey there, prankster,
Mischievous youngster,
Conductor of the first degree...
First you poke your tongue at me—
Then you would a musical director be.

Your proficient little hands,
Fly gracefully as an arrow from a bow,
Holding a magic wand....
As strong walls crumble before you now.

Here you leap high indeed....
Here you swiftly run....
Then, child orchestra you lead—
Waving your magic baton.

Here and there—a pebble cast,
A branch from a tree, you pluck,
You wander far into the forest....
Then 'tis difficult to find the way back.

The air is rent with great clamor,
Every child's instrument in use—
And you, young man, mischief-maker,
March deeper into the woods.

Pitch-dark falls the night,
Peril-freighted children weep in fright,
And you, without reason, without thought,
While anxiety presses on every little heart.

Children, loudly lift your voices!
Beat your drums, the clatter increase....
Perhaps someone will hear us,
And lead us out of the woods.

To You

(For Hershl on our 39th wedding anniversary)

The eighth of January, 1961,
The spreading warmth of the sun,
With torrid light,
Filled our hearts with extreme delight...
With soft loam you covered flowerets
And tenderly kissed them with your fingertips.
The sun warmed your flower bed
That eagerly waited to be waterèd.
You, who these blossoms planted,
Saw that their wish was granted.
You would sprinkle these flowers,
Never leaving the task to others.
Paens of praise will meet
Your beautiful garden, fresh, airy and neat.
Never was bloom indifferently, callously
lifted from its bed,
But handled with loving, fatherly care, instead.
Let but the lovely spring arrive to stay—
That will enable you joyously
To resume your flowery play.

— — — — — —

In the awakened early dawnings—
When the spring insinuates its presence,
And the dew leaves the grasses silvering
In the sunshine, blossoms burst with color and essence;
And 'twixt beginning and end of the evening prayer,
When the sun will leisurely lower—
From the wonder of the blossoming splendor,
You will heartily reap benefits grand....
And—will understand!.....

My Morning Prayer

How clear is your rising,
Rays upon my window pane!
Unnoticed for so long,
Hidden by pulverized atomic grain.

Delight my eyes
With the viewing of the dawn;
Unify the hues,
With flowerlets newly born.

The outdoors trumpets its siren call
To a joyous life for all...
So drive off the turbulence
From the fabric of my conscience.

Heal and bring warmth to me—
Spirits—now pain-laden—renew....
Burst forth mercifully,—
The time is long past due!...

Sunny rays! Do not tarry too long,
The hour is ripe...
Come with song,
Bring unity to Man forevermore!

****

Is it peace and enlightenment
All over the whole wide world?
Your heart would warm in contentment,
If life is no longer in peril held.

And in the air let there be echoed
The songs of humankind——
Stirring each heart with friendship good—
And love, eternally blessèd, find.

Now with thoughts following one another—
And the paper with words begins to fill. . . .
The clock ticks on—at its pleasure
Time runs on despite one's will.

****

In the Middle of the Night

You have the urge to write...
Willy-nilly, without thought—
The pen takes flight,
Your strings grow taut....

Letters in the alphabet, follow one another,
Soon paper with words fill...
The clock ticks on, at its pleasure,
Time runs on, despite one's will....

Your only desire—your dreams....
Your only intention—to ruminate....
Writing on new themes,
No disturbance can tolerate....

You begin your rhyming,
No sooner than you begin to stir....
A hodge-podge resulting....
That is neither here nor there.

All others are abed, the house is silent—
You alone, only you, persist....
Neither awake, nor asleep,
You do not laugh, you do not weep....

What is it you wish to tell us?
Does your musing know no stay,
To occupy you till sunrise....
What do you want, in your own way?

Mood Poems

Hope for The New Year

Pondering brought decision for joyous refrain,
To reawaken hope and spirit again...
Indeed, 'twill be a difficult path to follow—
For too deeply etched within me is my sorrow.

So I write my very first line...
An accomplishment of good omen—
Putting promising word on paper, at last,
Which practically my heart caressed...

Encouraged, hopeful, in that for which I long...
All about me is in song,——
I see the world stride toward the peace at hand...
United is humankind of every land!...

Violins with joyful tunes, I hear....
Every wall bedecked with a peace banner...
Faces glowing joyfully——
The air quivers with talk of amity....

The fields urge: It's time to sow!
Once again will roosters crow...
Rousing humankind to till the soil——
The earth is thirsting for fruitful toil!...

Oh, how heartily will I sing...
Soon the bells will ring
In the peace; the hours will sweeten,
And the skies once more will brighten.

Impatient am I to see the wonder
Of trees greening far and near...
Fruit for humanity and its children——
And for each, a lovely blossom to bear!

****

A Sunny Morn

How does one warm one's vitals?
How suppress one's cheerless thoughts?
So that we can, in proper fashion,
Greet a sunny morn!

No matter that the weather's cold—
The sun shines nonetheless...
I look for something to console me——
And I ponder: 'twas ever thus...

But how can we prevent
Such gruesome injustices?
I ponder and I ask:
Is the world also mine?
As it is Iris's or Johnnie's;
Or Katherine's or Jamie's?
If so, then I too
Am a party to all this....

I, too, want to serve the world
With all the strength within me...
Contribute my small efforts——
Nurture the branches of my tree——
Yield up my fruit
To a cooperative earth....
And live with humankind—
With my people,
In dignity and peace.

Blessèd will be the morn
When humankind will
From enmity and hatred be free.
And should there come
Such a day—
When rays from the bright sun
Will bring warmth indeed
To all humankind's vitals....
Then...oh, then...
Will we sing
Only blessèd, joyous songs!

****

195

Two Dolls

Two dolls of one manufacture—
One found its way to the wealthy...
The other—into a hovel of the poor...
The former, midst joy, ease and satiety—
The latter, the opposite sphere.

One day, the doll of accidental prosperity
Turning to the other, said: "Look at me!
At my beautiful garb that flatters,
And look at you—who only wear tatters."

The latter replied: "You say I'm in rags attired,
And you—in exquisite toilette, so admired,
Have fallen into rich hands...with the well-fed...
Do you know what it is to go hungry to bed?"

"Do you see, sister, what I witness, the moment I arise?
At every step so drear,
Where in the glance of a child's eyes
There glistens a tiny round tear.

"The tear-wetted cheeks I see—
Those bright eyes, wherever I go...
Where hunger wrenches at each belly,
While life overflows with woe...

"And you, ever catered to—
Never lacking for caress, nor kiss,—
Your day is laid out for you...
How can you, rich doll, know
How the other half lives?"

Two dolls of the same manufacture...
One found its way to the wealthy,
The other—to a hovel of the poor...
The former, found ease, joy and satiety—
The latter, the opposite sphere.

****

My Desire

Would that I could describe,
If I were able to,
In the simplest words I know—
As to how things are—
And how things go.....
Oh, if only my mind was at rest,
So my thoughts I could analyze—
And express
All that within me lies—
Then indeed would I
Reach the heights of "Mount Sinai."

My very first sentences would have read
Of my appreciation of potatoes and bread....
I would my blessings yield
To hay-gathering in the field...
I would exalt the master of slippers and shoes;
I would bless the brilliance of the needle that sews...
The wheels of the clock that rotate night and day—
The laying of brick...the kneading of clay.....
The building of shelter, where man can reside,—
And for people o'er the great world wide....

And in all my writing,
Daily, I would "Zmires"[1] sing—
I would bless the hands that dig the earth....
And raise infinitely high—humanity's worth!

[1] *Zmires—Sabbath songs.*

And wigs—yellow or red,
Twisted, so as to be wondered at—
Like saffron-dyed holiday bread,—
For sale—so great is their merit.

Women's jewelry, in baskets brimming;—
Imported from afar.
One thinks that within them lives are stirring
So dazzling in brilliance they are...

The sight of those silky strands in array,
Leaves me no quiet, no rest....
In a corner, hanging amid garish display—
My heart throbs....great is my distress!

On this decorous thoroughfare,
I stand near brightly lit display case,
And gaze at these commodities bizarre—
Eyes tearing...wetting my face!

****

Proud Young Bridal Braids

On decorous thoroughfare—
In brightly lit display case,
Lie luxuries odd and rare—
Exciting, dazzling, shimmering in their place.

Hair styled in the latest fashion,
Brought in from foreign clime,
For the ultra-modern woman,
Exquisitely curled and shaped so fine....

Combed in ringlets—
In colors of every hue....
Twisted in wavelets—
Presaging new modes that are due...

Reflecting a charm of their very own,
Are proud young bridal braids of hair:
Chestnut colored, black and brown—
Undulating in waving tiers.

Blonde strands so delicate—
Silky soft as that of children....
On twig-like pegs are set,
Fresh as if blown by the wind.

Hair, like on high turbans borne,
Hair, just turned gray,
Cropped and shorn—
As if on green turf lay....

The Bird:
Your gift very easily I can forego—
As for the fresh worm that you gave...
Just let me from this cage freely go——
I'll dig my own, when no longer a slave....

To depend upon your largess—
No matter your intent...
I'm stuck inside this hand-made nest,——
The cause of my lament....

Only free me from my thralldom—
Let me go my way at last.....
I'll build my own nest with feathery down,
And peck for a worm in the dewy grass.

Heartily will I then sing a song—
With love, and a new motif....
Release me from these fetters strong...
Let my steps be free—let me live!

My little heart will sing
Gay melodies to you once more——
And my young nestlings will also
Greet your open door....

****

Spring and Freedom

How lovely the sun spreads its warmth
And the breeze is caressingly gentle;
Young flowerets in headlong growth—
As if a wager to settle.

Delightful is the fragrant air—
Harmonious is the song
Of the birds on the branches
Twittering like tiny bells being rung.

But the little bird, the yellow one—
Is caged from the world without——
Using its far-sighted eyes...
It peers suspiciously about...

Pray tell, little bird, why into your melody
A grey note seems to creep?
You hide inside your little nest
As if dissatisfied with your keep.

To you a small gift I bring——
A fat little worm, freshly caught,
Still wriggling...
Beloved mine...don't be so distraught!...

Take a snip, little yellow beak—
And swallow that little worm.
Sing your sweet little melody——
Today you shall joyous be!...

That's right! Now, well satisfied,
You'll have your well-earned rest,
And when you'll awaken, my little song-bird,
You'll have food of the very best.

Early Morning

Today there's no desire for song,
The world about us seems all wrong,
There's no desire for slumber,
I hear a divine voice thunder:

With sleep I am done,
The day is already dawning...
The night has gone—
For the yesteryears—there is no mourning.

With windows thrown open
Your dreaming must cease....
You will welcome, you will welcome,
The sweet sounds of peace!

Yesterdays' sorrow
Replace with joy now, you must—
Prepare for the morrow
A path that is just!

****

Nothing escaped his eye, ear or pen. . . .
Even the making of a revolution. . . .
He captured the ideals of those exiled to Siberia. . .
Real sorrows were tempered with moments of euphoria. . .

Such weighty problems as conversion,
Pogroms and strikes, and emigration,
Weren't from his stories omitted. . . .
But to his readers, humorously transmitted. . . .

His metier became laughter through tears,
With which he did beguile his peers. . . .
He always felt at one with his readers,
Whether they be townspeople, the poor, or the leaders. . . .

"Fiddler on the Roof" or "Tevye the Dairyman"
Has universal appeal to "Everyman". . .
The people may be different—the problems the same—
"Laughter through tears" brought Sholem Aleichem great fame.

His last will and testament is still being respected
As regards reading his stories, with humor infected. . . .
His writings appeal to all humanity—
Since the problems of humankind have their universality. . . .

Sholem Aleichem will long be remembered—
Not only on dates of birth and death. . . .
For the treasures of his pen will remain, indeed,
To enrich all the peoples of the earth.

****

He wrote of insurance agents—
And of Jews who were indigent....
Of those who could make a dollar from thin air—
And of those, whose earnings were very spare.

The rich he dressed in diamonds, furs and feathers—
The poor—in torn pants, and worn shoe-leather.
His settings were varied, as were his characters....
The unwed and the married, were topics for laughter.

Even the foods described by his pen
Would set the moods for much he has written.

His description of the Sabbath fish—
With its accompanying pungent horseradish
Could really any appetite whet—
Or make you pull your belt tighter yet...

His topics with the seasons would vary—
Came Shevuoth, and his topic was dairy....
Foods made of milk, eggs or cheese, and the like—
All described for mouth-watering appetite.

Even Yom Kippur prayers of repentance—
Asking for blessings—and forgiveness;
The "Kapores"* sacrifice and the tears
Were fit subjects for his peers.

He wrote of "Menachem Mendel"
With his thousand alibis and multiple exaggerations,
And of his spouse, "Sheine Sheindel"
Who scorched the earth with her maledictions.

* *Kapores—sacrificial fowl or fish slaughtered on the eve of the Day of Atonement.*

*To Sholem Aleichem**

(On the Occasion of his 100th Birthday)

Though one hundred years have passed
Since the date of his birth,
The treasures that he has bequeathed us
Will eternally enrich the earth.

Sholem Aleichem was already writing,
When he was merely a stripling—
At a time, when 'mongst Jews
Laughter, jest and humor
Were often considered sacrilegious.

The desire of this great writer
Was to make Diaspora woes lighter;
So, putting his talent to excellent use,
He turned into laughter, every abuse.

And his characters, he drew
From people that he really knew—
Such as the worker, the toiler, the tailor,
The tinker, the salesman, the peddler...
The matchmaker—and the meddler.

The beggar and the rich man
Were described with all their foibles...
The rabbi in long beard and caftan—
With his skull cap and long curls.

He wrote of the landlord and his lady—
Of the rich, who went to the sea-
Shore or spas to improve their health—
And thus spent part of their accumulated wealth....

**(Freely translated from the Yiddish by Jeanette and Yudel Cohen)*

Poems On Social Themes

My Song

My deeply-rooted song—
You do not need a rhyme—
Sing-out your pain so deep,
In Jewish flavor steeped.

My song—
In festive days,
In the light of the sun,
In green-leafed tree of spring,
In new young grass,
You mirror my past...

My deeply-rooted song:
You see my agèd father
In white prayer shawl wrapped—
And gently you embrace
My mother's mild, wrinkled face.

Now you weave blue bows
Into sister's thickly plaited braids—
And before me, you unfold
Spritely figure of my brother
With black hair, satiny smooth—
Down the middle, neatly parted...
And now my song bursts forth in tears
From deeply buried wound, that has long there smarted.

(On a visit to Israel)

Longing

Tell me, dwarf pine trees,
Close to the shore,
Where are the hands
That planted you there?

Tell me, little stream,
Clear and crystalline—
Do you long for Jews of yore,
Who, at "tashlekh,"* lined your shore?

Who, upon the tiny grasses, treads,
Close by the streamlets edge?
Who sings songs to you today,
Of love, while on the way?....

Who now your tiny pebbles count,
That now are overgrown with moss?
Whom do dreams now overtake,
At your side, while wide awake?...

Do, to you banks, still come Jewish maids,
With hair done up in plaited braids?
Do they still come to the stream
With bundles of wash to be cleaned?

Tell me, dwarf pine trees,
Close to the shore,
Where are the hands
That planted you there?

* *Tashlech—At Rosh Hashanah, when Jews empty their pockets, and shake out their sins.*

Probing, digging, searching—
Amongst rags and broken-up toys—
In a nook,
I find an antiquated page
Of my mother's prayer book;
Beloved symbol of her piety—
Only that sole remnant greeted me!

Of a sudden
I hear my father's "nigun,"[2]
Hoarse, throaty—as from deep excavation—
He laments over "Tilim"[3]...
Chants of restoration...
And says, ere long:
"You're within your own home,
My daughter! Sing the Sabbath song!"[4]

My mother on the threshold stands,
Stooped over, bent, swaying—
With basket in hand...
What is it that she's saying?
"Run swiftly, my little daughter, run,—
We are here — with fire and flame bestrewn!"

I'm breathing heavily
I sweat from every pore...
'Tis a dream.......
Nothing more!
A nightmare dream of desolation......
Where shall I find consolation?

[1] *Gemorah—Talmudic commentaries*
[2] *Nigun—sacred melody*
[3] *Tilim—Book of Psalms*
[4] *Sabbath song—"zmires"*

My Dream—After the Holocaust

I am taken by my dream
To the town where I was born,
I stand and view the scene.
Distraught, my heart grows numb within.

I recognize our dwelling—
And the familiar—all about—
The plaster, torn and falling...
Full of holes, are my ancient walls...

From these holes, toward me stretching—
My little sister's thin bony arms, I see,...
I draw them close—my neck to enfold...
There's a crumbling of bone....
It's over—and I'm alone...—

Our tile-stove still stands there—
Oh, how much of it is lost...
Our beloved stove, our saviour,
Protector from the frost.

Around you, we children huddled—
My father his beloved "Gemorah"[1] studied.....
My mother — her cold bones had warmed—
We — close to it — our lessons brought——
And of our bright future — hopefully we thought.....

Old faded tile-stove
Now barely recognizable,
Near you blossomed
The sweetness of my youth.....
And what a future of dreams I wove!

I stand — gape and stare,
At where
In its old place in the corner
There still stands our age-old wardrobe.

Silent Soliloquy

Who speaks there in the stillness—
And to himself alone. . .
In sobbing tearfulness
At annihilation and the havoc done?

Can a heart turn to stone
When blood through veins courses through?
Can tears dry up and be gone—
When tear after tear continues to flow?

A well-spring of tears that has been collected
In the age-long agony of those we cherished,
Flows now falteringly, hardly detected,
Upon the bodies of those who perished.

With heat-shaken senses and sinew—
All choked-up, sorrow unassauged—
He sits with head bent low—
His honor deeply outraged.

In the stillness, he's heard murmuring;—
His demeanor itself signifies
The longing and the gnawing,
The long pent-up outcries.

****

Exterminator of people,
May you never know rest, nor sleep!
Let the earth no trace of you leave—
And swallow you deep! . . . .
Never more shall men, women and children
Be forced to dig their own graves!
Let the world now resume its blossoming—
And songs of peace forever sing!

****

Eichman On Trial

You sit, Eichman, in glass cage confined—
As if impervious, unconcerned....
You write of your fallen Reich—
   Note each crime apace—
And once in a while
Your evil face
Becomes distorted with a crooked smile...

What think you there, bloodthirsty animal?
Cold-bloodedly you sit—earphone clamped to head...
Tyrannically enough, faithfully your fatherland you served....
Now you *must listen* to your cruelties, deed by deed.

Oh how I would fasten
Rope 'round your neck...stretch it taut—
In payment for brother—sisters...kith and kin...
In my anguish, all maledictions upon you would be brought,
So that forever cursèd you would be—
For lives snuffed....for all humanity!

Never stilled my agony, nor quiet my wrath will be—
Till your cadaver's wiped from the face of the earth!
No more, for you, guzzling and revelry....
No more swilling from plundered wealth...
You will yet plead for your own death!
To your own death you will agree!.....

And your twitching face....
Your smile—a distorted grimace....
Your muzzle—in human cast—
Will be buried in ashen dust!
Yes, in ashes, smouldering...smoking...
In a heap—once of your own making!

* *Eichman Trial—June 30, 1961*

Martyrs' blood shall congeal in your throat...
That your penalty waits—there's no longer doubt!
Only flesh and bones could you commit to flame,
Not our spirit! For our heritage forever will remain!

Is there fit punishment to suit
The slaughter of millions of humankind? Who can conceive it?
What master mind can proper penalty find
For you, Eichman, brute?!

No longer will you plague our being!
The world will erect for you a tombstone
Drenched in human blood, 'neath which you'll lie...
Then our people will build anew—be fruitful—and multiply!

****

*The Whip**

Stroke after stroke, in your hand—hateful whip;
You lashed out—maiming, bruising cruelly,
With fiery, flaying leather strap,
In wild, unchecked, deadly revelry.

Not in a dream was this lashing done;
Inflicted on living flesh, on human skin, on broken limb;
Tearing at sinew and at bone,
With punishing, unendurable pain.

Teeth bite into lips, leaving them bleeding...
Eyes fixed: bulging...staring...
Human beings heaped—in order lie...
Bony, emaciated hands on feet—piled high.

Have they all been put to death?
Can there still be heard faint groan?
A heart-broken sigh? A sob without breath?
Blood-red is each wound, each horrible welt—
Searing blows of deadly strap—now scarcely felt.

Children's bodies you destroyed,
As your murderous strokes seared again and again...
Will retribution ever be made?
We will decide—how and when!

Hangman, killer of innocent Jews,
Dripping with their blood...body trampler...
For the smoke, the ashes, the ovens with chimneys—
You will pay—sooner or later!

We will remind you of the "count"—
Of the victims and martyrs you destroyed, cremated;
You will pay! You will have to give an account:
Nazi poisonous spider...forever despised...hated!

* *Eichman trial—on television, April, 1961.*

Brothers! Sisters! Fight
With home-made weapons at your call...
Against hated enemy blight!
And, should you fall....
Let it be with anger...teeth clenched tight!

This anger always a flame will set
Every hour of the day we live....
Never to forget!
Never to forgive!

****

Hero of the Ghetto

Year after year quickly vanishes,
Since the historic Ghetto Uprising....
Yet there still appear before my eyes
Nazi emblems, horrible...terrifying!

I see you, Warsaw Ghetto hero—
And the path that you choose—
Your blood seethes in every fiber,
Aware there's nothing left to lose—
But to share a common grave...
Yet let the whole world know
That on these cobblestones
Nazi blood will also flow!

You do not wait for death
To shut your eyes forever——
Nor wait for the world, with its bated breath
To note the bloody slaughter...
The world is deaf:—
Deaf to Yiddish outcries...to Yiddish weeping!

Call forth, Brother—Sister—as the battle nears....
There's nothing left for you to fear!
If only with fist and club
You sweep all obstacles from your way
And fiercely throw yourselves into the bloody fray.

Vain is the tearing at graves of the dead,
As with the doomed—
Let us with our very teeth rend Nazi flesh, instead...
And hurl them into their own flames to be consumed...

As if by bolt from the blue—in sudden descent...
From whence will now blossom forth a Jewish melody,
Or a familiar, modest Jewish word find its way,
Which possesses a charm to the nth degree?

— — — — — —

No longer will be heard the Jewish workers voice, so mighty—
Calling with all its breath
For Freedom, Human Rights, and Equality!
Now—all are united in death....
Deep pains of regret tear us asunder—
That in life, they misunderstood one another...

— — — — — —

So you sit restlessly by the window,
On an early summer morn——
Trying to lighten now
The grief, that you've so long borne.

Thoughts

There's an urging in one's heart, something to convey—
So compelling, on this sunny, new-born day;
Undisturbed—you sit, as thoughts arise,—
No one about—to stifle your sighs....
You've a desire to pour out the despair, the gnawing—
At the window, at early dawning....
You reflect: the world's so lovely, so gleaming....
Plagued by thoughts; do you want their dispelling?
There are waves of pulsating fears,—
There's a sensation of destruction—
Foreboding, of foreshortened years....
Youthful, budding lives shattered——
Human bodies on fiery live coals embedded.

— — — — — —

In tiny houses of prayer, synagogues, "Botai Medroshim"[1]
No longer will you hear the trilling
Of passages from the Pentateuch or Prophets...
Who? And with whom, will there be disputing
Over eternal learning—or plumbing philosophic depths;
Over Rashi's[2] Commentary;
Over the "Gemorah"[3]—with hallowed melody;
Over basic questions, difficult in their complexity?

No Jew on synagogue street shall be seen again
Hastening to the "merkhets"[4] on a Friday afternoon...
No more will be felt Jewish children's presence—
Assayed by parents on a jeweler's balance...
In Polish or Lithuanian Yiddish town, village or settlement....
Silenced are the reverberating Jewish sounds that rang cheerily—

[1] *Botai Medroshim—non-orthodox houses of worship*
[2] *Rashi—initials of Rabbi Solomon Yitzhok (famed for his Commentaries on the Bible)*
[3] *Gemorah—Talmudic commentaries*
[4] *Merkhets—public bath-house*

The Holocaust and Beyond

"Look everywhere....
Spring indeed is in the air..."
Mankind, you too should profit from the presence
Of this delightful, flowering essence.

Breathe in swiftly and deep
Nature's bounty grand.....
A force of powerful sweep
Lies within your hand.

Mankind, you should sing too,—
Great Hero!
With clarion tone...
And by word and deed
Make this the better world we need!....

****

225

The Little Bird

Birds entwining grass and straw busily,
On thin little green bough aloft.
Building small nest most skillfully—
Tiny home—so warm, so soft. . . .

Therein the small eggs she'll lay—
And the young family
Will increase, thrive and sing—
And to one another all will closely cling.

Mother bird, in fluttering streak,
Carries fat juicy worm
In her minute beak—
Small feast—a holiday treat.

The little bird lives joyously—
With her fledgling brood. . . .
She flies, she rests. . . sings merrily—
Whatever suits her mood.

To herself, oft a small song she'll sing—
Touching. . . delicate. . . tunefully. . . .
One cannot help wondering
At the notes, handled so knowingly.

As for man——
Invincible through the ages—
She creates joy within,
As she presages:—

Masses of fruit hang on,
Seemingly without end,
Branches so heavily laden
Begin to bend.

My blessed plum tree—
Will you stand it all?
Will you not break in two—
Perchance crash and fall?

Or shall you live and endure—
And your fruit, full-blown—mature,
When mankind will recite benedictions aloud
O'er your ripe juicy plums full of fragrance,
And its blessings will be bestowed
On the great wonder of your "deliverance."

'Twas worth the while to tarry—
Awaiting that longed for revival—
My dear, patient plum tree—
A joy!—a wonder eternal!

****

My Plum Tree

At eventide
As the sun was going down,
From my window wide
I saw its final crimson rays settle on
My blossoming plum tree.

As I gazed upon my old plum tree
It brought the thought
That for ten fruitless years you stood before me,
Now—a wonder you have wrought!

For ten years, my dear old tree
Turned green and blossomed in the spring—
But never once for me
Did you your harvest bring.

Then suddenly you blossomed forth,
After ten years wintry barrenness—
In such a silvery white cloth
That I was mirrored in its brightness.
And you smiled at me, you smiled at me—
My dear plum tree.

How admirably you spread out
Like a gracious pregnant woman—
With your fruit-laden branches stout,
And every snowy blossom with its sheen—
Turning into half-round growth—green.

'Tis but to marvel at your tenth anniversary flowering—
So prolific and revitalized,
There you stand towering
With green, juicy fruit bedecked.

From beneath—a young, yellow floweret peeks—
Fresh from its napping,
Winks its eye and sort of speaks—

"All life is raw when it begins....
It is stronger than the winds...
When the earth of a life is deprived—
We find another—newly arrived!"

The sun smiles—peering radiantly...
Grants the earth new fruition.
The air is fragrant, fresh and free...
Hearts awaken with jubilation.

Almost pompous, trees stand proudly,
Roused from their dreams—and so virtuous—
The spring has come in full array—
Embracing all, with joyousness!...

****

Spring, 1953

(To my grandson, Clay, on his birthday, April 30, 1953)

Stately trees are now awakening...
Young dreams...a new-blown spring.
Soon new life will be ablooming,
Leaflets...like a cultured twin...
Life awaits the coming of new birth
With gladness and hope to gird the earth!

The wind stirs old leaves far and wide—
Wakes from sleep the young
Blossoming flowerets; tiny heads—open-eyed...
Trees murmur secrets in their own tongue;
Bend touchingly back and forth as they strain...
Soon seedlings will call out:
"Quickly send us freshets of rain!"

The storm comes on,
Bringing the lightning and rain....
Watering woods and fields domain...
And the wind, great restless one...
Doesn't permit budding twigs their repose to retain.
Without mercy, rapidly tears down
Blossoms newly born—
The roots stubbornly defy this duress—
And say with scorn:
"You cannot destroy us!"

The sun resents gross impudence
By the insolent wind displayed....
And by a swift turn-about
Warms anew...life—so long delayed....

The Old Tree

The old tree stands defenseless, naked,
Branches—dry, withered, old—
Through long years of punishment
Its trunk has been furrowed
By stormy winds and cold!

Mute, appearing to be sleeping,
Snow and ice surround its girth....
It seems without life—barely breathing....
Then—with fresh breath—there's new birth!

One morning the sunshine warms the air,
Nipping the twigs with tenderness,
Poking fun at snow and frost-filled cares—
Putting an end to a half-year's quietness!...

Wind-blown leaves—arousing—
Tempestuous, with airy effervescence—
In impetuous early morning renewed,
Bursting with youth and fragrance.

Did the tree awake of itself at end of night?
From whence came its magic—its might?
Is humanity a partner, a helping hand?
Shouldering a burden that together they carried
hand-in-hand?

I offer a song in praise of those who share—
With obligations of unity
Their striving, their love—and witness bear
To hallowedness—sun-rayed in brilliancy.

How lovely, that the blessed old tree—
After winter's cold—and snows so deep,
Awoke, and sprouted anew,
Rousing its children from their sleep!....

****

Nature Poems

There was once a Jewish town—
As were many others. . . .
With children growing. . . and grown. . .
With grandfathers and grandmothers.

With fathers and mothers—
Families as old as the ages. . . .
With sisters and brothers—
All deeply rooted in the soil of their villages. . . .
Breathing deeply the air of home.

Where are so many lives?. . . Where?. . .
Vanished like dew in the morn. . .
Sparing *those* Jews from care. . . . .
Leaving those who remained—forlorn.

There once was a Jewish town. . . .
Far across the sea—
What anguish every thought
Stirs within me—
At all the havoc wrought.

What did I miss
In that which I defined?
Not only this—
Did I have in mind. . . . . .
Our Jewish town—
Long since gone—
Far across the sea.

****

We knew of nothing better—
Demands were few at that age....
Accompanying the rabbi with his pointer
Along the alphabet page.

The rabbi held forth to his flock,
Scanning each young tousled head
With an approving look
At how beautifully they read.
Already learning the "Khumosh"[4]
Already interpreting "Tanach."[5]

The children, in sing-song fashion,
Memorize—as they repeat the "Rashi"[6]—
With so much passion...
The rabbi commends them heartily.
"Such sharp minds in such small children—
Blessed are the parents of my 'Talmidim'."[7]

However, a vengeful foe within our "goles"[8] thrives—
Begrudging even the humblest of our lives;
And deep within, their hearts never cease
To harbor deep-rooted hatreds,
Give vent to deep-seated jealousies....
Heap ever new calumnies on our heads.

So Jews scatter to flee the scourge—
To the earth's four corners.... 'most every land;
Seeking a new life to forge—
Bearing the "wanderer's staff" in hand.

* *

[4] *Khumosh—The Pentateuch*
[5] *Tanach—The Bible*
[6] *Rashi—The Commentaries on the Bible*
[7] *Talmidim—pupils*
[8] *Goles—In exile (not in the homeland of Israel).*

Once There Was a Town Across the Sea

My thoughts. . . in constant reverie. . .
About the years when I was young—
When life was warmed for me
By springtime's soft wind's song.

When across thresholds of each tiny abode
Raced Yiddish children with great elan—
Sparkling dark eyes under lashes rode;
Black tousled tresses flying, as they ran.

Baked potato clutched in child's hand, midst laughter—
Another tot grasps chunk of course black bread. . . .
My mother fetching a jug of clear, cold water
From the well, 'neath tiny wooden shed.

While the bright sun, shining unabated,
Enlivens the children to the marrow of their bones—
So happy and so sated. . . . .
Playing with marbles and bits of stones. . .

In their zeal, all wants foregoing—
Usual demands are cast aside
By children growing, growing. . .
In the town where they reside.

In the "cheder,"[1] under rabbi's prompting—
Small voices ring out—
And the "Aleph-Beis"[2] they're chanting
Makes a universal shout.

There is a steady refrain
Of "Kometz-Aleph-Au";
"Kometz-Beis-Bo"[3]—
Life was lovely then.

[1] *Cheder—Elementary religious Hebrew school.*
[2] *Aleph-Beis—Hebrew or Yiddish "A-B-C's."*
[3] *Kometz-Aleph-Au— Vocalized with pronunciation mark: "Awe"; "Baw"—as in Kometz-Beis-Bo— law—First 2 letters of Hebrew-Yiddish alphabet.*

My father taught me the source of Jacob's wisdom,[4]
And I with worldly questions would ply him,
Which my father bore with infinite patience,
Wisely endeavoring reply which made sense.

"My child, you do not comprehend the Torah's depth....
Questions come lightly...answers—not always at hand.
We must study—not question—to understand
Who is who, and what is what."

And these very words dear father remained,
For me a gift...your legacy...
Your answers that mildly explained,—
I hold dear, in eternal memory.

I remember how we said our good-byes
You cried...your tears ran in a flood....
I felt, dear father, those hot tears from your eyes,
And I understood——I understood...

"I'm not leaving you for always—
Do not worry...again we'll see each other...
Take care of yourself...you may even count the days
'Til I'll come to stay with you on Purim and Passover."

His beloved daughter never did appear—
'Though my good father would wait and wait...
He wrote me, deceiving me about his vigor—
Then—the end—at ninety-eight....

His salty tears were left me as a legacy...
I feel that they never dried....
Often, when my heart grows heavy,
Dear father, in my memory you abide.

A legacy that cannot be wind-blown,
Is the one my father left to me—
On my cheek a salty tear ran down—
Pent-up—hot—from my father's anxiety.

****

My Father's Bequest

A legacy that cannot be wind-blown,
Is the one my father left to me...
On my cheek, a salty tear ran down,
Pent-up, hot—from my father's desire and anxiety.

Father! You observe, I speak wordlessly—
Through a silence you understand and heed—
In my youth you were to me
A saviour that appeared, whenever there was a need!

Tell me, father, tell me, from whence was derived
Your great knowledge? Your schooling was short-lived.
Relying on your wife's mother for "kest" and bed;[1]
Even helping her in the baking of bread.

On a bench in a tiny synagogue—or silently near lectern,
You sought and gained knowledge—and used it in turn...
Reading the fine print wasn't alien to you—
You savored "essen teg,"[2] whole years through.

Deep in my heart you planted your "nigun"[3]...
The tone I hear clearly, as well as your voice—
I bear them within me, as if in folds sewn....
With love I guard them, gather them to me, and rejoice!

"Come, Chaya Rochel, hearken to me!
You are familiar with Reb Jacob's wise Commentary[4]..
Your mind is as sharp as lightning, flashing free...
Learn, learn my child...of great use 'twill always be."

[1] *Living on "kest"—a practice whereby the mother-in-law provided free bed and board so that the son-in-law could continue to carry on with his studies.*
[2] *Essen teg—townspeople took turns feeding poor students one day a week (or more if they could afford to do so). This was considered a "mitzvah" or good deed.*

[3] *Nigun—a sacred melody, used for singing out certain prayers.*
[4] *The Commentaries of Jacob.*

'Neath hill, where crystal waters ran undulated,
Was a town—by Jews heavily populated.....
Now none are left
To be blessed
With forgiveness!

Thanks for the years of sins forgiven,
Accept our gratitude, clear little stream!
From now on, our younger generation
Will themselves inscribe the fate of life's dream!

****

Rosh Hashana at "Tashlech" Time

Jews of the town left their quarters...
And to the wooden bridge wended their way
For "Tashlech"[1]—where the foaming waters
Would give them hope and joy.

The stream, silvery and humming...
A sign of year-round sin forgiving;
And Jews from pockets filled amply,
Shake out their transgressions expertly.

To a Jewish child 'twas a holiday—
Silvery waters o'er bright pebbles shining;
'Twould bring gladness even now—
Once more its friendship renewing...

The stream now asks in wonder:
Have the Jews stopped sinning,
That they're no longer here?
Unknowing of the disaster that came like thunder...
And ponders, in despair.

By the foaming waters of the stream,
There are no longer Jews to be seen,
At "Tashlech,"[1] with sins in each pocket,
To complain of their bitter lot.

From nostalgia the stream grows turbulent—
Yearning for the awesome, prayerful days;
For muttered transgressions, pale secrets given vent...
When it forgave Jews, as it went its way.

To feel on its waters Jewish tears...
The stream now would desire once more,
And whispered transgressions to hear...
The pardoning? Oh how light the chore!

[1] *Tashlech—Symbolic ritual of washing sins away by emptying pockets into waters.*

I see now, I feel now,
That impetuous rush to the street—
Leaving the house
Joyous youths to meet....

Crushed, depressed am I now—
In these weighted moments—
My spirits, my yearning,
Is turning
To what is gone,
To my youth....
To what was beyond my comprehension...
To all that once was so dear to me....
To my beloved Jewish home—my good Jewish home—
Forever a beautiful memory!.....

****

My Mother's Admonition

Memories of the Second Day of Rosh Hashanah

"Make note, daughter mine,
Of your feelings grievous...
What do you see in thy
Young soul's deepness?"

My father, the pious one,
Standing white-robed,
In anointed, chanting orison,
In his holy entreaty absorbed!..
Resounding to heaven
His blessèd lyrical trilling...
Causing within me my heart to melt
At my father's constant endeavor
A deep Yiddish belief to implant.

My mother whispers, so intimately,
So softly into my ear:
"Chaya Rochel, do not go out!
Listen to your father's sweet prayer,
Singing so enchantingly,
On this great holiday—for every Jew!
He is praying to God for you,
For your sisters, for your brother....
For all the people of Israel.
Dear God, let his plea be heard!
All despotic edicts and persecutions avert!"

I hear the youth outside our door,
Great is their clamor....
I'm drawn to their play,
Reluctant this moment
To weep and to pray;
When because of holiday there's so much glee,
What antics, what laughter sweet
There can be
On our Jewish synagogue street.

My Dream

A dresser, a small bed—
A table and bench—
All have surfaced,
That memory has long held entrenched.

An apron—a frock—
A jacket—a shawl—
Dancing, interlocked. . . .
Spinning 'round in a reel.

'Mid them musicians play merrily—
With Sender on the Bass. . . .
Pouring forth a melody—
Improvising to suit the whirling pace.

Indeed, I, too, join the flock. . .
And away, dancing I go. . .
In long flowing frock,
White as the driven snow. . . .

I leaped as I danced—
Till all breath was gone,—
Finally to be awakened
By the chill of the morn.

Oh what a pity, what a pity. . .
I wished the dance ever onward to go—
In my frock, so lengthy,
White as the driven snow. . . .

****

Winter Sabbath—unforgettable...
Your youthful spark is unextinguishable...

Cheeks are red, youth's aglow—
Nostrils—icy air inhale,
And in the silvery, frosty sunshine,
You feel as if in a fairy tale!

And there appears before my vision,
My dear old Auntie, Basha-Riva,
Busily knitting me a pair of mittens,
And a shawl of soft sheep's wool...

Oh, happy memories, that defy recounting...
How can one still heart's knotted pain—
And that hot flaming gnawing?...
How can words express my deep yearning?...

You flicker, my candle, so restless and pale...
Adjust the wick...all to no avail...
I want to perpetuate—engrave in my mind,
The loved ones that I left behind...
And to correct my possible neglect...
Because the dearest ones for whom I yearn
Will never return.

****

Memories of Youth

The candle still flickers...
The wick has begun to smolder—
The holy, restful Sabbath wanes—
And the thin flame grows duller.

The candle in its flickering,
Signals—the week has already begun...
And my heart suppresses a yearning
For the years—long gone...

Before my eyes there flashes
A Sabbath, after the blessing of the "Havdoleh"[1]
When my father pats and blesses
Us children, so warmly endearing:—

"Have a good week, dear children!"
While taking off his Sabbath garb and hat of fur.
Recalling this, within my heart
My blood in me begins to stir...

My "chaverim"[2] start to gather—
Once the work-a-day lamp is lit...
On the Sabbath night, the occasion of waiting
To play a game of "Sixty-Six!"[3]

And here again, with my youthful friends,
On a Sabbath winter stroll we go—
And under our padded rubber galoshes,
We feel the squeaking of frozen snow.

[1] *Havdoleh—the closing blessing Saturday night.*
[2] *Chaverim—close friends.*
[3] *Sixty-Six—a card game.*

On that ancient street of worship,
Shone the daily house of prayer...
Facing it, in holy kinship,
The larger "Shul"* stood there,—
Reserved only for High Holiday use—
Always crowded with throngs of Jews.

Stirring melodies so sweet—
Hallowed in the "Song of Songs,"
The hymns of the singers re-echo in the street...
And my cheeks grow moist again, ere long.

Outdoors 'tis warm and mild
At early morn, as once long ago—
A breeze quickly leaves fresh earth cooled—
Stirring up longings, dormant hitherto...

Call for new hope, now deeply buried...
Quickly wipe the tear from your eye,
Take heart, press forward—
New-spun thoughts, new paths before you lie.

Once more strongly bind your fate
To that old-new land, for which we yearned—
Reach out for peace and justice great—
Blessed with friendship amongst the peoples of the world!

* *Shul—synagogue*

By the Stream—1975—Just as it was long ago.

(Dedicated to my devoted friend, Paula Stromberg)

Little stream, crystal clear—how you shine!
Your moss-covered stones all aglow—
The little hillock all agreen—
Just as it once was, years ago!...

Yellow flowerets, by man never sown—
Amidst the trees, in the shadow—
O'er the fresh earth strewn,
Precisely as they were, years ago!

Waters constantly coursing,—
Sunny, radiant, onward they go—
Frothing and shimmering—
As breezes caress, and banks overflow...

Young grasses by the stream, make all about bright—
Thrive, sprout—and to this day abound....
But alas—a Jew within sight
Can rarely be found.

No Jewish fathers or mothers
Throng the streets within call....
No Jewish lad with "khumosh"* in hand—
No little girl playing with her ball.

My burning hot tear in swift race
Makes its way down my wet furrowed face.

I stay deep in reverie, my thoughts committed
To my distant childhood years—
I mourn the seeds of love, long planted—
My utmost heartfelt desires....

* *Khumosh—Pentateuch - Five books of Moses*

First Day of Passover—1919—By the Stream

(Dedicated to my devoted friend, Paula Stromberg)

Mild and warm is the morning,
So I go astrolling
In holiday dress, new and neat—
Shining new slippers encasing my feet.

Then I hasten to the stream, running—
So as to greet its loveliness rare.
How bright is my spring morning...
Free am I from every care...

The spring air has an unusual freshness,
As if to honor this festive day—
I've come with such joyousness
To meet you, little river, on your way!

I've not come to launder,
I've not brought wash, dripping wet...
I've just come to gaze and wonder
At every dancing, foaming wavelet...
Watching how they race and whirl...
Then I pause, lost in thought—
In the world of a little girl.

****

The mother feels children's anxiety now—
Wipes perspiration from her brow. . . .
The broth, which is boiling hot,
Streams over the rim of the pot.

And Motyeh the Deaf—
Hands widely outspread—
Continues on ahead
With his story
Of the zealous, pious bachelor, hoary,
Who studied Gemmorah—
And who dozed in freezing oratory,
On a bench, hard-worn, long ago.

"Motyeh, enough,
Give pause to your narrative!"
The mother said.
"The children cannot bear it any longer. . .
Their bellies call out in hunger
For a slice of bread.
They cannot still their urge
For the aromatic broth," she said.

Upon the hearth-plate of clay,
The broth has simmered busily away. . . .
Neck, gizzard and chickens' feet—
That should have made such a delightful treat.

****

The Broth

Upon the hearth-plate of clay
A broth simmers busily away.
Neck, gizzard and chickens' feet—
Making a delightful treat...
Plus onions and carrots, savory—
Pepper, salt, potatoes and barley....
Withal—an aroma of rendered cracklings,
The other delicious odors joining.

A feast—as if a High Holiday meal—
Indeed, where can be found its equal?
And nearby—bright eyes opened widely—
As children's teeth wait patiently.

With dishes already arrayed,
Bread sliced—and allotted,
Motyeh the Deaf starts a tale to unfold:
"There was once a bachelor old,
Who, throughout his life was hungry and cold
In old synagogue, stubbornly hanging on to his faith
While his thoughts wandering o'er the Diaspora,
did not abate.

"He possessed neither kith, nor kin, nor chattel,
No shelter, no land....
Nor sheep, nor cattle....
Only a large staff in hand,
To fend off dogs that menaced him,
As, on the road, oft would happen.
He would fast frequently—
With never a taste of luxury."

Thus Motyeh the Deaf drew out his tale
In interminable, exacting detail....
Relating in rapid sequence
The old bachelor's every virtue and experience.

Meanwhile children's eyes,
With hearts contracted,
Towards the broth cast their gaze,
Constantly to the pot directed.

Nostalgia

Winter in Our Old Home

In my parents home, on a winter's night,
The window-panes hoary with frost—
The shutters fastened tight——
Within the stove—potatoes baking,
Mama has a herring sliced, ready for the eating.

"Draw closer, children, to the warmth," mama said.
"The tea in the kettle has already boiled, long past—
Then there's the ruddy corn-bread—
And herring and potatoes, for our repast..."

"Recite a blessing, dear children mine.
Give thanks for the fruits of the earth—so good...
Praise the creator of the world divine,
For his bounty to us destined..."

In the stove, the fire crackles aloud;
Embers fly—the coals, red-hot...
Potatoes in the embers browned,
Mama soon the delicacies will allot.

She, of life so little demanding—
Making a High Holiday feast for us,
Of potatoes and herring...
And "Thank you, G-d, our ever righteous."

Oh, how pleasant was our life,
The Sabbath approacheth ere long,
With its saintliness—its Sabbath song,
The cholent* in the stove—
The Almighty up above....

"G-d of all the universe" we sing together...
While about our table, angels hover—

Of what avail can flowery rhymes or mere words be,
When my heart aches within me.
My heart overflows with yearning....
I wipe a tear from eyes that are brimming....

****

* *Cholent—Dish of meat and vegatables, kept warm overnight to forego making fire on the Sabbath.*

My Home Just Before the Sabbath

The Sabbath is already on the threshold;
Yellow as wax—the floors washed and scoured...
The pump-drawn water is already in the household,
And deep within hot oven, the "cholent"* is stored.

White cloth o'er the table is spread,
The candlesticks, with flowers craftily engraved,
Are polished, again and again,
To enhance the brilliance of their sheen.

The aroma of heavily peppered fish tantalizingly persists....
The twisted "challeh"** for the blessing is readied....
The holiday napkin that covers it
Is so wonderfully sewn and embroidered.

Mama, in wig, stands like the presence divine—
In gray Sabbath apron that so alien appears....
There's papa, with shoes—blackened and shined...
And with neatly combed and parted beard.

Even the kitten in the corner washed as it played....
The children shampooed, their hair plaited in braids...
Outside—the outdoors as well, seemed to sense
The all-pervading holiness.

The Sabbath—that to our hearts brought such tranquility...
The Sabbath—always our greatest treasury;
For, from life, there was so little we demanded....
As hymns of praise, and Sabbath songs we chanted....

Who there now portrays those Sabbath scenes,
That still appear before my vision?
Over all—a brute, with bloodied hands,
Has drawn a bleak, black, dismal curtain!

****

* *Cholent—potted meat and vegetables, prepared in advance, to avoid lighting a fire on the Sabbath.*
** *Challeh—the white bread prepared especially for the Sabbath.*

Memories of My Old Home

You recall
Oft and again
Of the times when
You chanted the "Shimenesre"*
Earnestly, studiously...
And miracles wished for,
Eternally...
And now in song,
A question raise—
Midst the aura of modern days:

The whole world is at loggerheads...
When? Where? Can miracles be realized?
When there are beings—
Famished, weakened—
In a world by turmoil seized...
And bloodily wounded...

Are there days ahead—
Near....or on horizon wide...
When humanity will be assured
Of bread—
When humanity shall be at peace
And satisfied?...
Will the redeeming envoy ever appear?
Will the world's long-yearned-for Messiah
Ever be here?

****

* *18 blessings chanted by orthodox Jews three times a day.*

Years Have Sped By

Years have sped, eternally streaming—
Life has shaped you in course of time;—
Still you sang...
And still you created rhyme.
Still, in your own fashion, you prayed...
Or composed songs
Of sadness and joy...
Or with children played.
You shortened,
Or the garment lengthened...
Years long...and oft regretted...
You counted them to the good...

Winters and summers
In their array—
Passed by in eternal procession...
Now you sing again
Songs of bygone days...
Of love eternal,—
Rooted so deeply;—
Of the ordinary
Day to day chores,
You sing your song
Once more,
Of the days of yore.

And of the credo—
Of coming Messiah—
And of bright hopes
For the morrow.

You sing once again
Songs of the Sabbath—
And melodies
Of holidays sanctified...
Of diligent study...
Then prayed with pride...

Your martyr's lives——
Daughter... sister... Jews—all—
Lost in awesome carnage....
Were contributions
Beyond duty's call...

To leave a blessèd heritage,
For which you gallently stood
And implanted
With your Yiddish blood.

'Tis good—'tis good
That the song will remain...
'Tis for them
That you always can
Sing the song,
Again and again.
....
Yes, for them
You sing your songs—
This hearty Yiddish refrain.

****

For Whom Do I Sing My Songs?

(To Hershl—on the 10th Anniversary of his passing, August, 1976)

For whom do I sing my songs?
Who really shows concern?
Why again stir up that gnawing...
As I eternally yearn——
Constantly in that loneliness—all absorbing?

My heart refuses to be still,
Tearing chunks of my life from me—
A great grief tears at my will,
My heart turns to stone gradually.

How can blood course through my veins,
When my conscience plagues me so...
With such excruciating pains?

I live! Eyes widely opened,
As I gaze upon the earth
With its fearful flames unbridled—
And feel my loss—horrible dearth!

Oh how heavily they paid—
Father—mother....
How dreadful, the barter made—
Sister—brother!

How can I forgive
The thought
That I alone am spared....
That I alone live!

You speak that tortured phrase—
"It is so fated"—"it is so fated..."
Can I, with words so blasé,
Be forever sated?...

ACKNOWLEDGMENTS

I gratefully acknowledge the dedication and sense of responsibility exhibited by the translator, Yudel Cohen, and the editor, Jeanette Cohen.

Their constant encouragement in my work and unflinching efforts to faithfully capture, in translation, my feelings and aspirations, strengthened my determination to present my poems to the public in both languages, Yiddish and English.

My hearty thanks are also due the honored and highly recognized Yiddish poet and literary critic, Sholem Shtern, who immersed himself in my writing, and further heightened my estimation of self and encouraged me, in his introduction, to continue my modest efforts and present them now to the English reader as well.

Such encouragement has made this volume possible. Once again, please accept my heartiest thanks.

—Chaya Rochel Andres

And implanted
With your Yiddish blood.

'Tis good—'tis good
That the song will remain.
'Tis for them
That you always can
Sing the song,
Again and again
Yes, for them
You sing your songs—
This hearty Yiddish refrain.

("For Whom Do I Sing my Songs")

Chaya Rochel Andres' quiet, hearty poems are a contribution from a meritorious, sensitive poet with a unique poetic quality. She will most assuredly deserve the joy and recognition on the part of the English reader. We send her our blessings and hope she will live to see her dream of a joyous and peaceful Israel come true, and that her visions of freedom throughout the world be realized, as she herself envisions it:—

"Oh, how I long to live to see—
In my ripe old age—
No more hunger. . . and everyone sated be
In every home and cottage."

("Rachel")

—Sholem Shtern*

**Sholem Shtern is a well known prize-winning Canadian Yiddish poet and literary critic, whose works have been translated into English, Hebrew and French.*

poetic folk-song. Her poetry opens the door to the uniqueness of Jewish life of the "shtetl" prior to its destruction by the Nazi German murderers. Simultaneously we hear the tearful plea which she murmurs like a morning prayer: that peace, like the bright dew, shall settle on the tents of Israel, and that tranquility reign over the newly plowed, generations-longed-for, piece of earth of Jews everywhere. We murmur together the divine prayer of yearning, that peace will soon reign on the sacred land of Israel, which was paid for by the blood and tears of our people.

"Sea of Kinnereth, brightly blue—
I sing my song to you. . . .
My song of joy—truly blessed—
From a heart that hopes and quests
For the blessed hour of peace and rest."

("Sea of Kinnereth")

The poem "For Whom Do I Sing My Songs?" which gives this volume of poetry its title, first appeared in the Spring, 1977 issue of the literary Yiddish quarterly, "Zamlungen."

Chaya Rochel Andres, who agonizes in verse over her personal life experiences and the terrible times we Jews have lived through, would like her poems to be read. Every poet is filled with the desire that the writer's lyrics reach the reader, who, in turn, should be moved by the quiver of similar feelings from within. Such painful feelings are imbedded deep within the breasts of all poets.

It is difficult for me, as for all of us, to find the words of solace to meliorate the pain of longing and sorrow. Chaya Rochel Andres does, after all, find a purpose for her songs—and that is, to hallow and preserve for the next generation and for generations to come the blessed memory of the millions of tortured and martyred Jews, annihilated in the Holocaust. Though they drowned in their own blood, they enriched the world with their deeds. It is for them that she lights the "Eternal Flame" in her poems.

"Daughter. . .sister. . .Jews—all—
Lost in awesome carnage. . .
Were contributions
Beyond duty's call. . .

To leave a blessèd heritage,
For which you gallantly stood

She controls her vocabulary, that she fits into the structure of her poems. A fine illustration of her poetic attainment can be seen in her poem "My Dream." Veritably every word is a painting of musical verses, whose rhythm is the melody of song. It is high time that this poem catch the eye of some Yiddish composer, who could set this song to music for the people.

"An apron. . .a frock—
A jacket. . .a shawl. . . .
Dancing, interlocked. . . .
Spinning in a reel. . .

'Mid them musicians play merrily—
With Sender on the Bass. . .
Pouring forth a melody—
Improvizing, to suit the whirling pace.

Indeed, I, too, join the flock. . .
And away, dancing, I go. . .
In long flowing frock,
White as the driven snow. . . .

I leaped as I danced—
Till all breath was gone,—
Finally to be awakened
By the chill of the morn." ("My Dream")

While rereading some of Chaya Rochel's poems, her experiences and moods in poetic form have led me into her world of emotions and thought.

The resonance and delineation of her verse is fresh and challenging, thus insuring the originality of her talent.

Chaya Rochel Andres has been fortunate in that her poems were published not too long ago in a Hebrew version, with superb translations by the Israeli poetess, Esther Zametzki. Now the English reader will have the opportunity to become acquainted with her poetry in the lyrical and resonant translation by Yudel Cohen. Yudel Cohen is a faithful and able translator. He has succeeded in retaining the picturesque quality, the lyricism and the rhythm of her emotionality and her dream-inspired verse.

In reality, Chaya Rochel's poems need no preface. She possesses the ability to transmute the moods, sounds and feelings of life into truly

"No more can I hear the noise
Nor listen to the tumult any longer
Of the sounds of children's cries
In painful hunger...
Nor the wailing of a mother
Heart torn in desolation,
On the loss of one and only son
In war's devastation."

("My Knees")

One feels that she does hear the sorrows of the hungry, and that she suffers together with all those who suffer. In a direct manner, she speaks to her grandchild, Rachel, and wants her to understand the pain and woe of those who are trying to combat need by engaging in struggle 'the powers that be.' It is important to Chaya Rochel that her grandchild know that the world is full of the "lowly," who are at the bottom of the heap and are like grains of sand under the footsteps of the rich and powerful. She depicts the scene of poverty-ridden streets;

"Yonder, on tiny streets, wet—quagmired—
On threshold of each house there stands
With staring, hungry eyes—a child,
With small skeleton hands...

Unashamed...ragged....
Begging...with arms outstretched
For stale crusts of bread...
Children, who have not been fated
With the fruits of the earth to be sated...
So they suffer—
Hungry and affronted....

And we, my child, are plagued by conscience..."

("Rachel")

The structure of Chaya Rochel's poem is in the usual poetic style of poets of the people, whose poems are warmed in the dreams of longing, in the dreams that are spun out of people's moods. The tears of joy and of sorrow are those they have absorbed within them in their old home.

The poems of the talented poet, Chaya Rochel Andres already possess within themselves the vibrant and clear resonance of genuine lyric folk-creativity. In numerous poems she exhibits an artistic skill.

horrible tragedy that befell her people: her town—devastated, and all her near and dear ones—slaughtered. The heart of this poet has become a leathern flask filled with tears...

Tears of anguish permeate her words; they are laments that mourn the fateful course of Jewish generations, who for thousands of years suffered martyrdom. The anguish of this martyrdom is keenly felt in the mood of this talented poet. The strongest expression of her grief is revealed in her poem "Longing." It is in the style of liturgic odes that mourn the disasters wrought upon our people...and never forget our heroes and martyrs.

"Tell me, dwarf pine trees,
Close to the shore,
Where are the hands
That planted you there?

"Tell me, little stream,
Clear and crystalline—
Do you long for Jews of yore,
Who, at 'tashlekh," lined your shore?"

("Longing")

Chaya Rochel Andres is not all-encompassing in her subject matter. Nevertheless there are a goodly number of poems in which there flourishes a variety of motifs.

In a light tone of irony, she describes the natural process of aging: the body becomes flabby, and can no longer respond as in the past. It is her way of attempting to hide the aches and pains that pervade various parts of the body.

"In those years of childish antics,
When my knees would freely bend, in races frantic,
Who would have thought—on that score—
That those knees of mine would bend no more.

("My Knees")

The same holds true of the eyes. They are beset by cataracts, dimming the vision. The hearing becomes impaired (as hers has). Yet though she cannot hear clearly the sounds of speech, she is well aware of the pains that beset the world around her, and her heart brims over...listening to the sounds of suffering of all the oppressed and tortured.

"The aroma of heavily peppered fish tantalizingly persists...
The twisted 'challeh' for the blessing is readied...—"
("My Home Just Before the Sabbath")

And when the treasured Sabbath draws to a close at dusk, and the last red rays of the sky float midst encroaching dark shadows, her young heart filled with gloom and fluttered with the desire that the holiness of the Sabbath would not end so swiftly.

Chaya Rochel Andres, the sensitive poet, constantly recalls the early days of her life. She describes the great need that prevailed during the full six days of the week, when one constantly yearned for the Sabbath. However, as always the week dragged on...with its grinding poverty, with its bitter struggle for a small livelihood...where a bit of bread and a piece of herring provide sustenance. Nevertheless she paints this life of need as an idyllic portrait. And why? Because, as difficult as that way of life was, she was with her father, mother, brother and sisters. Indeed it was an indigent home, but a hearty one, where love encompassed everyone.

Chaya Rochel Andres is a poet who adheres to that select group of poets who reveal their emotions, their dreams full of yearning, in stirring poetry—in the inimicable style of tuneful narration, in the simple language of our people.

From a number of her word portraits emerge images of her mother and father, her town and family...destroyed...However, she remembers, and sees them through her tears.

"You see my father, aged,
In white prayer shawl wrapped—
And gently you embrace
My mother's mild, wrinkled face....

Now you weave blue bows
Into sister's thickly plaited braids..."
("My Song")

Chaya Rochel Andres was so deeply imbued with the traditional home-spun environment of "shtetl" life, that it remained fresh in her mind, as if only recently torn from the soil of her yesterdays...regardless of whatever later experiences might have brought. Not even for a single day did she feel spiritually separated from the experiences of her past, in the simplicity and coziness of her parents' home. For this reason she is all the more shaken by the

Introduction

In rereading the Yiddish book "My Father's Bequest" by the gifted poet, Chaya Rochel Andres, I entered once again the particular world of her poetic folk motifs.

Her recollections reflect a constant yearning for the life-style of the past...of far across the sea. She understands that only her memories can bring to life those long-lost yesterdays...and she strives not to let go of the threads that bind her to dreams of that time—long gone.

This haunting longing vibrates in her hearty, lyrical verses, in which she depicts the town of her birth...the home of her childhood and youth. She introduces us to every splendid and sordid phase of that environment. Before your very eyes appear the home of her parents...visions of her brother and sisters. She has preserved in her memory the sacred and honest beauty of the Sabbath and the holidays, as well as the week-days of want and the yoke of seeking a threadbare livelihood...made easier to bear by the coming of the Sabbath, with its divine spark, which helped lift the spirit. She writes also of the Sabbath eves....which began on Friday, with the bringing into the house of the ingredients for the Sabbath meal.

"The Sabbath is already on the threshold;
Yellow as wax—the floors washed and scoured...
The pump-drawn water is already in the household,
And deep within hot oven, the 'cholent' is stored."
("My Home Just Before the Sabbath")

Tears well up from the yearnings within her heart. The haunting chants of the Sabbath songs echo through the house...as does the aroma of Sabbath delicacies, tantalizing and sweet in the eating. The farther the distance from those exalted days, the greater becomes the yearning for those Sabbath meals, which brought hominess and love to the traditional order of life.

ISRAEL AND THE FUTURE 103
My People 105
On the Streets of Tel Aviv 107
On a Boat on the Sea of Kinnereth 109
Ink on Paper 110

IT IS FOR THE FUTURE GENERATIONS
THAT I SING MY SONGS 111
My Song of Songs 113
Our Grandson, Tommy 114
Jill 116
My Grandson, Rodger Lee 117
My Grandson, Marc Louis 118
To Rachel, Youngest of my grandchildren 119
Never More, Never More! 121

THE HOLOCAUST AND BEYOND 55
Thoughts 57
Hero of the Ghetto 59
The Whip 61
Eichman on Trial 63
Silent Soliloquy 65
My Dream—After the Holocaust 66
Longing 68
My Song 69

POEMS ON SOCIAL THEMES 71
To Sholem Aleichem 73
Early Morning 76
Spring and Freedom 77
Proud Young Bridal Braids 79
My Desire 81
Two Dolls 82
A Sunny Morn 83
Hope For the New Year 84

MOOD POEMS 85
In the Middle of the Night 87
My Morning Prayer 89
To You 90
The Children's Orchestra 91
Remembrance 93
In Our Bookcase 94
My Knees 95
Years and Days Gone By 97
Wrinkles 98
My Restless Tear 100
The Spark is Unextinguished 101

CONTENTS

Introduction . . . *by Sholem Shtern* 9
Acknowledgements 17
For Whom Do I Sing My Songs? 19
Years Have Sped By 21

MEMORIES OF MY OLD HOME 23
My Home Just Before the Sabbath 25
Nostalgia—Winter in Our Old Home 26
The Broth 27
First Day of Passover—1919—By the Stream 29
By the Stream—1975—Just as it was long ago 30
Memories of Youth 32
My Dream 34
My Mother's Admonition 35
Rosh Hashana at "Tashlech" Time 37
My Father's Bequest 39
Once There Was a Town Across the Sea 41

NATURE POEMS 45
The Old Tree 47
Spring, 1953 48
My Plum Tree 50
The Little Bird 52

To my husband, Hershel

To my sons, Reuben, Dave and Norman

To my daughters-in-law, Amelia and Ruth

To all my grandchildren

©1979, Chaya Rochel Andres, Dallas, Texas 75225
Published by: Chaya Rochel Andres
6439 Deloache
Dallas, Texas 75225

Edited by Jeanette Cohen

Printed for the publisher by Faculty Press, Inc., Brooklyn, N.Y.

Chaya Rochel Andres

FOR WHOM DO I SING MY SONGS

Introduction by Sholem Shtern

Translated from the Yiddish by Yudel Cohen